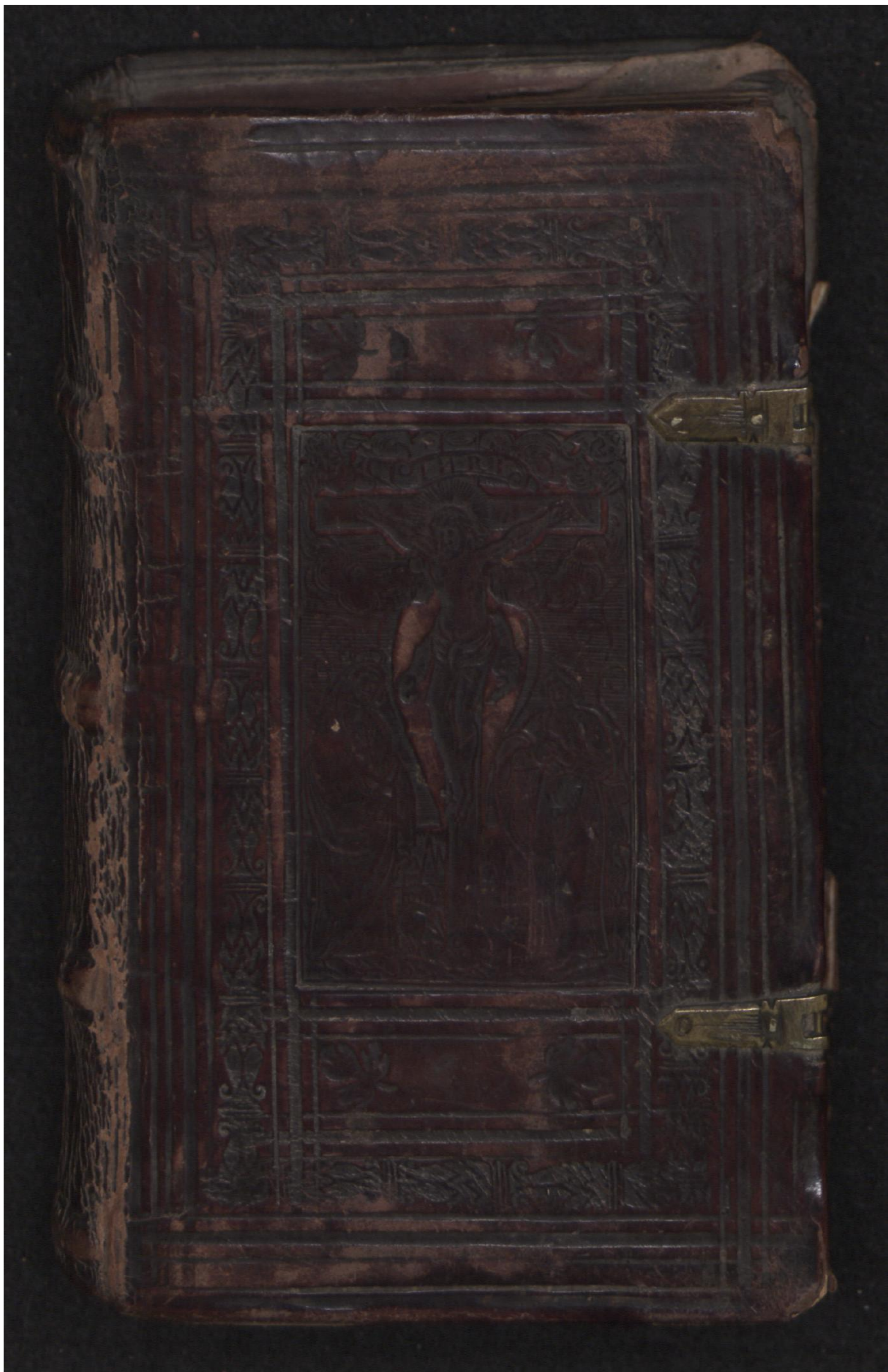
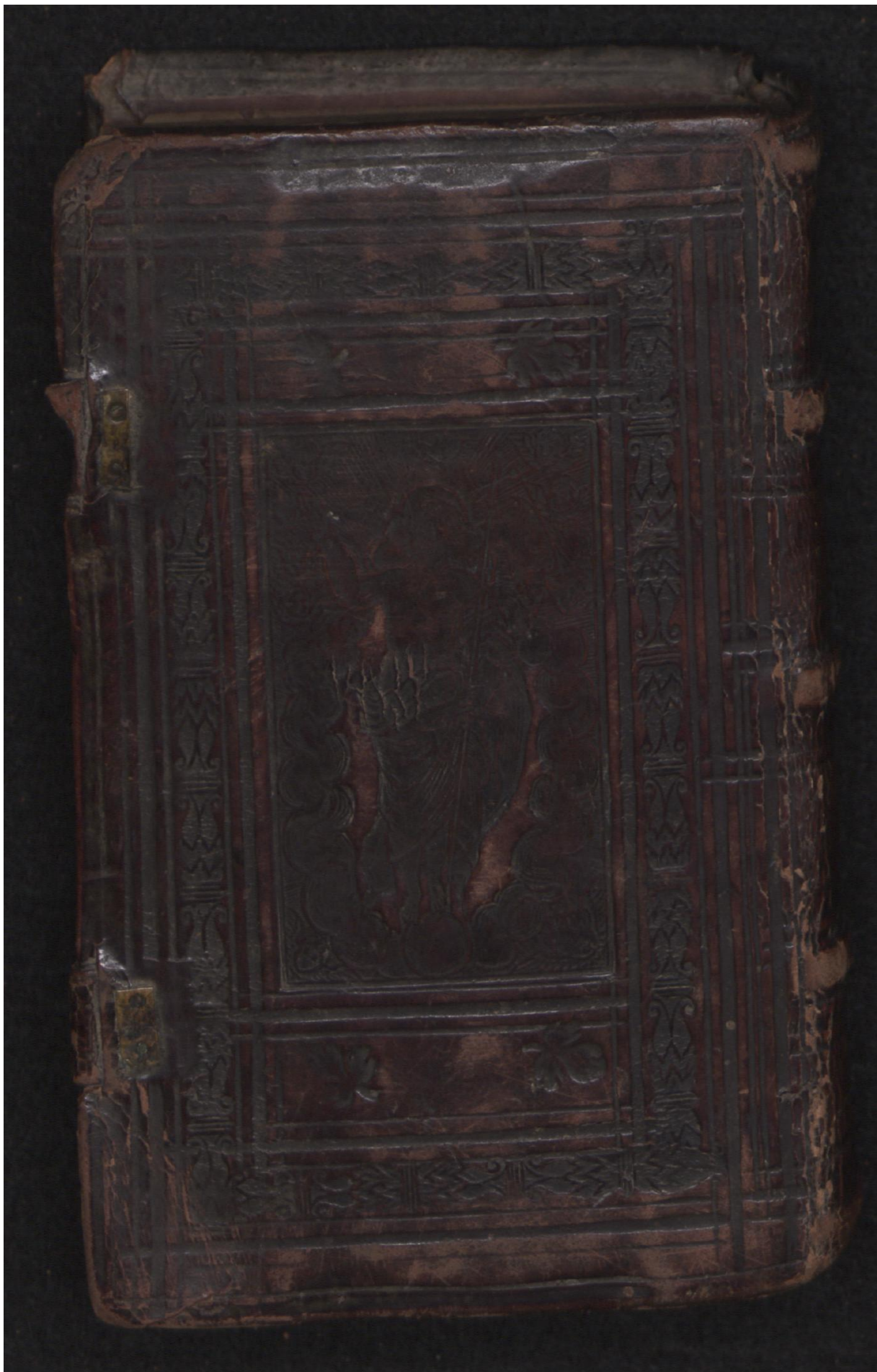

BIBLIOTHECA REGIA
HAFNIENSIS

Söffran pedersön i grimstrup

Nogle vdualde Sententzer oc Trøstesprock aff Scrifften/

huilcke Doct: Mart: Lutherus idelige brugte/

Oc der hoe

Forklaring paa en Text/ aff S. Pouels Epistel til de Thessalonicker.

Screffne oc tilsammen dragne/ Erlig Velbyrdig/ Her Peder Skram til trøst/

Ved

Rasmus Hanssøn R.

Met Hederlige Mands/ D. Anders Lauritssøns Fortale.

Kiøbenhaffn:

Cum Gratia & Priuilegio.

1581.

er Peder Skram.

Frue Elsebe Krabbe.

Til Læseren.

HUad det/ min Fromme Christen/ At denne Bog kand met diss større Fruct læsis/ vil ieg kaartelig tilkiende giffue/ huor om her handlis/ huor mange Stycker her indeholdis/ oc huad nytte oc gaffn aff huer Part besynderlig er at foruente.

Denne Bog er forfattet vdi tre Parter.

Den første er/ om Erlig oc Velbyrdig Fru Elsebe Krabbis (nu salig met Gud) Leffnet.

Den

Den anden indeholder / nogle trøstelige Sprock oc Sententzer / met deris Vdlegning. Den tredie er en Forklaring / offuer it Stycke aff den første S. Pouels Epistel / til de Philipper fierde Capitel.

I. Vdi den første part / bescriffuis salige Fru Elsebis Fæderne oc Møderne Slect / naar hun føddis til Verden / Huorledis hun bleff optuctet aff første Barndom / naar / oc huor hun bleff giffuen Erlig oc Velbyrdig / Her Peder Skram til Hustrue / huorledis / oc huor lenge de leffde sammen / huor mange Børn Gud gaff dennem /

nem / huorledis samme Børn bleffue optuctede vdi Guds Fryct oc Erlighed / huad vilie hun haffde til at høre / læse oc betencke Guds hellige oc salige Ord / at giøre fattige Folck til gode / Huorledis hun beredde sig imod Døden / oc paa det sidste giorde sin affsked oc bortgang / aff denne suigefulde Verden / til det euige Liff oc Salighed.

Her aff haffue wi at lære disse efterfølgende Stycker.

1. At de som ere fødde oc baarne aff ypperlige Forældre oc Slect / bør derfaare at lade sig findis tacknemmelige mod Gud /

Gud / oc pryde deris Adelſkab met Gudfryctighed oc andre Chriſtelige Dyder.

2\. Vdi Fru Elſebis gantſke Leffnet er at ſee / ſom vdi en klar Speyel / huilcke Dyder en Quindis Perſon / baade Adel oc Wædel vel anſtaar. Paulus til Timoth: i det første Breffs andet Capit: opregner diſſe fire Dyder: Troen / Elſkelighed / Hellighed oc Tuct. Troen er baade en viſſ Kundſkab om Gud / oc en faſter Tillid paa Guds Naade oc Miſkundhed / Huilcken oſſ beuiſis alene for Chriſti fortieniſtis oc lydactigheds ſkyld. Aff denne Tro /

 ſom

som aff en stedse rindendis oc leffuendis Kilde / flyder oc vdspringer alle andre Dyder oc Fructer. Elskelighed / befatter all den Kierlighed oc Tienstactighed / som en ærlig oc finer Hustru er sin kiere Mand plictig / effter Guds vilie oc befalning. Hellighed / bemercker Kyskhed / oc den Tro en ærlig Dannequinde bør at holde vdi sit Ecteskab / reen oc vbesmittet. Tuct / staar her vdi / at en ærlig Quinde holder maade vdi Mad / Dricke / vduaartis Facter oc Tale / Klædedract / oc er skickelig vdi all sin Bestilling oc Handel. At Erlig Vel-

byrdig

byrdig Fru Elsebe/vaar begaff-
uet aff Gud met alle disse Dy-
der/ kunde mange bære Vidnes-
byrd om/ oc besynderlige de som
vaare i hendis daglige omgen-
gelse. Gud giffuet / at mange
vilde efterfølge hendis Exem-
pel / da kunde det lade dennem
vel.

3. Kand her aff oc læris/ huad
flidt oc arbeyde Forældre skulle
tage sig til/ at deris Børn/ som
ere den største Gaffue (ieg for-
staar vduaartis tingest) Gud
giffuer oc vnder Ectefolck/ kun-
de ret aff første Barndom / op-
læris vdi Guds kundskab oc
fryct/ærlige oc høffuiske Seder/

oc andet huad dem bør at vide
oc lære. Huor vdi Her Peder
Skram / oc salige Fru Elsebe
haffuer giort alt det / som Gud-
fryctige / Erlige oc fine Forel-
dre kunde oc burde at giøre / som
oc vel paakiender.

4. Giffuis her oc nocksom
tilkiende / huad nytte oc gaffn
som følger effter / naar wi gier-
ne oc met flidt høre / læse oc be-
tencke Guds Ord oc den hellige
Scrifft / baade naar det gaar
off vel / oc besynderlig naar
Glasset er vdløbet / oc tiden oc
stunden er kommen / paa huil-
cken wi skulle ficte oc stride met
Døden / imod huilcken Fru El-
sebe

sebe haffuer beredt sig / som en retskaffen Guds ords Tilhører oc Christet Menniske / beholdt Troen oc en god Samuittighed til enden. Disse fire Stycker ere besynderlig at mercke oc giffue act paa / i Fru Elsebis Leffnet oc affgang fra denne Verden.

II. Paulus vdi sit Sendebreff/ til de Romere vdi det 15. Capit: giffuer tilkiende/ at den hellige Scrifft er nyttelig at bruge i fire maade: Til Lærdom / til Taalmodighed / til Haab oc Trøst. Huilcket oss merckelig tilkiende giffuis i denne Bogs anden Part. Thi her

lære

lære wi / 1. At de Gudfryctigis Kaarss oc Modgang / er icke tegn til Guds Vrede oc Fortørnelse: Men at Gud / som er vor rette oc Hiertens kiere Fader / reffser oss som sine kiere Børn. Huilcket David vdi den 103. Psalme / giffuer tilkiende met disse Ord: **Lige som en Fader forbarmer sig offuer Børn: Saa forbarmer HERREN sig offuer dem som hannem fryete.**

2. Ere her oc mange skøne Sententzer / som oss raader oc formaner til Lydactighed / at beuise Gud vdi Kaarss oc Bedrøff-

drøffuelse. 3. Læris her/ huor
wi skulle søge krafftig Trøst oc
Husualelse/ naar wi haardeli-
ge tryckis met Siugdom/ Fat-
tigdom/ Forfølgelse/ Foractel-
se/ Baguaskelse/ oc vdi andre
maade. Mod huilcke vdi denne
Part findis gode Raad oc Læ-
gedom.

III. Den tredie Part/ inde-
holder en Forklaring paa S:
Pouels Text/ 1. Thessal. 4. Vdi
huilcken Forklaring forhandlis
disse nyttige Stycker.

1. Huad maade wi skulle
holde vdi Sorrig oc Graad/
naar Gud kalder fra oss til sit
euige Rige/ vore gode Venner/

huilcke

huilcke wi icke gierne vilde skil-
lis fra.

2. Huor met de som igien leff-
uer/ skulle sig trøste oc husuale.

3. Om vore Legemens Op-
standelse/ huilcken Artickel her
vidlyfftig oc krafftig beuisis.

4. Om det euige Liff/ Guds
Vduaalde er beredt/ huor de
skulle leffue met Gud/ vdi aller
største Glæde/ i all Euighed.

Denne er en kaart Sum
paa de Lærdomme oc Vnder-
uisninger/ denne Bog indehol-
der/ huilcken Hederlig oc Vel-
lært Mand/ Her Rasmus
Hanssøn/ Guds Ords Tiene-
re vdi Rødby/ haffuer bescreff-
uet

uet oc sammen sæt / Gud Almectigste til Ære / Erlige / Velbyrdige / Her Peder Skram / hans kiere Børn / Suogre / Blodsforuante oc Venner / til Trøst oc Husualelse / Disligest andre Gudfryctige Christne til Lærdom oc Underuisning.

Gud altsommectigste vor HERris Jesu Christi Fader / regere oss met sin hellig Aand / At wi kunde findis vel beredde at følge met / naar vor tid oc stund er kommen / Saa wi paa den Yderste dag maa findis iblant de hellige Engle / oc alle Guds Udualde / til det euige Liff /

Liff / Huilcket vnde oss Gud Fader / for sin elskelige Søns JEsu Christi skyld / Amen / Amen. Screffuet i Kiøbenhaffn / den 17. Decemb. Anno 1 5 8 0.

Anders Lauritssøn /
Professor vdi Kiøbenhaffns Vniuersitet.

Erlig / Velbyrdig / Viis oc Gudfryctig Mand / oc strenge Ridder / Her Peder Skram til Vrup / Høffuitzmand paa Lauholm / Kongelige Maiestats vor allernaadigste Herris / oc Danmarckis Rigis tro Mand oc Raad / min gunstige Herre oc Patron.

Naade oc Fred / Trøst oc Husualelse / met all timelig oc euig Lyckfalighed / aff trøstens Gud / oc Barmhiertigheds Fader / ved JEsum Christum vor eniste Frelsere.

VDi all den Bedrøffuelse / Modgang oc Gienuordighed / som oss i

)b(den-

denne Verden kand tilkomme/
haffue wi (kiere Her Peder
Skram/gunstige Herre) ingen
vissere/stadigere/fastere eller be-
standigere Trøst/end denne/ at
wi altid oc idelige giffue oss hen
til Guds Ord oc den hellige
Scrifft / som vdi den hellige
Bibel oc vor Børnelærdom in-
deholdis / oc der vdi hente Lær-
dom oc Vnderuisning/Trøst oc
Husualelse/ aff den almectigste
barmhiertige Gud / huilcken
den hellige Paulus / i sin Epi-
stel til de Romere/kalder Taal-
modigheds oc Trøstens Gud /
For all retsindig oc bistandig
Taalmodighed oc Trøst kom-
mer

mer aff hannem/oc hans Ord. Thi lige som hand aff sin Faderlige Godhed/ oss til gaffn oc beste/ legger oss Kaarsset paa: Lige saa giffuer hand oss ved sin hellig Aand Taalmodighed/at lide oc bære Kaarsset: Oc der til met giffuer hand ocsaa vdi sit Ord/ Trøst oc Husualelse/ om sin Faderlige næruerelse/ oc naadige hielp. For den Sag skyld kaldis hand ocsaa i den første Epistel til Corintherne/ Barmhiertigheds Fader/oc all Husualelsis Gud/ som trøster oss i all vor Bedrøffuelse/ Met huilcke Naffn oss læris baade huad Hiertelag hand haffuer

)b(ij til

til oss/ at hand er vor Hiertens allerkieriste barmhiertigste Fader/ som elsker oss som sine Hierte kiere Børn/ i sin Hiertens allerkieriste Søn JEsu Christo: Oc disligeste huad gaat hand daglige vdretter/ iblant oss sine fattige Børn / at hand er den Gud / som all retsindig oc viss Trøst kommer aff / staar met oss / oc trøster oss / i all vor Bedrøffuelse oc Modgang / som hand selff loffuer/ vdi den halffemtesinds tiuende Psalme/ at hand vil vere hos oss i vor Bedrøffuelse / oc vil riffue oss der vd aff/ oc giøre oss til ære.

Naar

Naar wi saa søge hen til den hellige Scrifft / da faa wi der strax Trøst oc Lærdom / om Kaarsset / hueden det kommer / at det icke falder oss paa aff nogen hendelse eller slumpelycke / Men aff Guds Vilie oc gode Forsiun / Thi der kand icke falde it Haar aff vort Hoffuet / vden Guds vor Faders Vilie. Der met lære wi der huorfaare oc i huad mening / den Almectige Gud sender oss Bedrøffuelse oc Modgang til i denne Verden / At hand icke giør det aff sin Vrede / men aff sin Faderlige Kierlighed / som Salomon siger / at HERren reffser huer

den Søn hand haffuer kier. Thi lige som en from Fader vdi Husholdning handler met sit Barn/saa handler oc den euige Gud met oss. Fromme Forældre/ endog de vel stundem skemte oc lege met deris Børn / saa lade de dem dog icke altid haffue deris egen vilie / men vijslige betencke / huad ont der kommer aff Kelenskaff / at Børn altid skulle raade dem selff / oc haffue derfor ocsaa Riset ved Haanden/ at naar Børnene icke ville lyde Ord / saa faa de at lyde Hug. Dette giøre de icke for deris verste / men for deris beste/ paa det at de i fremtiden icke

skul-

skulle straffis aff den som dem verre vil.

Saa handler ocsaa den gode Gud met oss / stundem skemter hand oc er venlig met oss/oc stundem giffuer hand oss aff Riset/som er Kaarss oc Bedrøffuelse / met huilcket hand tucter oss sine Børn/ oc i huilcket hand giør / da giør hand det for vort beste/ som Augustinus siger : *Cum blandiris pater es, cum cædis pater es: Blandiris ne deficiam, cædis ne peream.* Naar du est venlig mod mig / siger hand / da est du min Fader / oc naar du straffer mig / da est du ocsaa min Fader : Du est ven-

lig mod mig at ieg skal icke for-
tuile / oc du straffer mig / at ieg
icke forfaris. Oc Paulus si-
ger: Naar wi dømmis da reff-
fis wi aff HERREN / paa
det at wi skulle icke fordømmis
met Verden. Saa see wi at
GVD icke reffser off vdi den
mening / at hand vil vort ver-
ste / men vdi alle maade vort
beste.

Somme tucter hand oc
reffser / at hand vil forsøge de-
ris Tro / som hand forsøgte
Abraham met en stor Hierte-
sorge / at hand skulde selff ihiel-
sla / sin eniste Hierte kiere Søn
Isaac. Oc Job met en haard

oc

oc gruelig Plage/at hand miste alt sit Gods / sine Børn oc Venner/ oc sin Helbrede. Ocsaa den Cananeiske Quinde/ at hand først lod som hand icke hørde hende/oc siden lod sig høre / som hand met haarde oc haardings Ord vilde foruise hende.

Somme tucter hand til at holde dem vnder affue / at de icke skulle forløbe sig selff / som hine kaade oc galne Heste / oc handle noget imod Gud / som wi der om haffue mange Exempel / Daglig forfaring giffuer det ocsaa tilkiende / at naar Legemet spegis oc tuingis met

Modgang / da er det mere tilbøyeligt til Gudfryctighed / Bøn oc Paakaldelse / end naar det haffuer sin egen vilie.

Huor Gudfryctig oc from vaar Kong Dauid / all den stund hand haffde Modgang oc Forfølgelse / aff Saul / Doeg / Achitophel / Simei / sin Søn Absalon / Philisterne / etc. Men der hand bleff rolig / begynte strax Skalcken oc den gamle Adam at sticke hannem / at hand bleff en Manddrabere / en Forrædere / en Vaaldsmand / oc en Hoerkarl. Kong Saul disligeste / Den stund hans Fiender sætte

hart

hart til hannem / da hørde hand sin Prest oc Predickere Samuel / oc paakaldede Gud / Men der hand fick rolighed / bleff hand en Affguds dyrckere / oc søgte paa det sidste hen til Traaldkoner oc Spaakoner / Lige som en part Menniske giø-re nu vdi Verden / naar de icke ved Lægedom oc loulige Mid-del / kunde faa raad til deris Siuge / Saa søge de hen til Spaakoner / Signersker / Traaldkoner oc andre / huilcke met deris Primsignelse / Maa-lelse / Scriffter at sy vdi Lær eller Permen / oc henge om Hal-sen paa dem / som met Siuge-dom

dom bestedis / oc meget andet
saadant Kaagleri / som Dieff-
uelen haffuer indført vdi Ver-
den / at hie oc gante Menniſken
met / Huilcket end ocsaa bru-
gis mange steder aff dem / som
met Ild / Suerd oc anden Pla-
ge / burde at straffe dem der
saadant bruge oc lade bruge /
Saa at det gaar vel somme
steder saa til vdi Verden / som
mand pleyer at sige : De blaa
Troldfolck lader mand gaa /
oc brender de graa. Saa gick
det oc i Kong Sauls tid / all
den stund Samuel leffde / oc
hand hørde hannem / effter
som hand predickede oc lærde
aff

aff GVDS Ord / da for-
dreff hand effter hans raad /
alle saadanne Traaldkarle /
Traaldkoner / Spaamend oc
Primsignersker / met deris Læs-
ning oc Ramser / Maalelse /
Signelse (som de det kalde) oc
Scriffuelse / oc oprycte dem
slæt aff Landet / huilcket man-
ge Gudfryctige Øffrighed / eff-
ter Guds Ords Tieneris raad
endnu giøre paa denne Dag /
oc derfaare maa de fattige Pre-
ster tit høre ilde hoss dem / som
til saadant Spøgeri haffue
lyst / baade deris egne Sogne-
folck oc andre / Saa skal det
hede / at de Prester maa icke li-

de

de at nogen mand far vel oc
kand faa hielp. Men strax
Samuel vaar død / oc Saul
haffde giffuet sig fra den rette
Mening / som hand før vaar
vdi / gaff hand sig til en Spaa-
kone om Raad / alligeuel at
hand selff vaar den der burde
at straffe saadant / huilcket
hand oc tilforn giorde / der
hand atlydde GUD oc hans
Ord / Men lige som hand søg-
te raadgiffuere / saa fick hand
oc raad oc hielp. Saa gaar
det oc endnu / Thi Satan giff-
uer icke sit Eble bort / vden
hand venter sig en Pære i
gien.

En

En part reffser ocsaa Gud/ til en retfærdig Straff / for deris Synder oc Misgierninger / Thi endog at hand aff sin Naade forlader Synden/naar mand aff Hiertet indflyer til hannem / saa straffer hand dog tit oc offte Menniskens Misgierninger / met legemlige oc verdslige Plager / andre til Exempel oc Atuarsel/ at de icke met groffue Laster imod deris Samuittighed / skulle fortørne GVD / som wi see vdi Dauids Exempel / Gud forlod hannem vel Synden / at hand icke straffede den met Helffuedis Pine oc Plage / dog straffe-

straffede hand hans Misgier-
ning / met mange oc haarde
Plager. Først døde hans Søn
womskaaren / som Bersabea
fødde hannem. Dernæst krenck-
te hans Søn Amnon / hans
Daatter / som hed Thamar.
Der effter slog hans Søn Ab-
solon / denne forbemelte Am-
non ihiel / for denne skammeli-
ge Gierning oc Blodskam/
aff huilcket Dauid fick en stor
Hiertesorge/ oc bleff foraarsa-
get til Krig imod sin egen Søn
Absolon. Siden bleff hand
vddreffuen / aff forne sin Søn
Absolon / vdaff sit Kongeri-
ge / hen i Ælendighed / i huil-
cken

cken Alendighed / hand bleff
bespaattet oc bandet aff Se-
mei. Vdi samme medel tid /
belaa samme hans Søn Ab-
solon / hans Hustruer / effter
den forgifftige oc vgudelige
Skalcks Achitophels raad.
Der effter bleff Absolon hengt
i it Træ / oc fick en skammelig
Affgang / huor aff Dauid
fick en større Hiertesorge / ef-
terdi der vaar Tuilsmaal om
hans Salighed. Herforuden
bleff hand ocsaa Plaget met
Dyr tid / Pestilentze / Krig oc
andre Plager. Alle disse Pla-
ger fulde effter Dauids fald oc
forseelse.

Disse oc andre saadanne flere Sager / lærer oss den hellige Scrifft / at Gud foraarsagis aff / at reffse de Fromme met Kaarsset / oc Riset / som en god Fader / Men de Ugudelige / naar de straffis oc plagis / da er det dem en paamindelse oc foruidende til den euige straff oc plage / som vil efterfølge / vden de omuende sig / oc giøre Penitentze. Saadan vaar den suare Plage / der Kong Pharao bleff plaget met vdi Egypten / Disligiste den suare Plage Herodes maatte lide / oc andre saadanne Tiranner oc Vaaldsmend / huil-

huilcke Gud stundem plager
her i Verden / aff sin retfærdi-
ge Vrede.

Wi lære ocsaa aff den
hellige Scrifft Taalmodig-
hed / at wi met it gaat Taal
lide oc bære / huad den Almec-
tigste GVD oss tilskicker /
Denne Vrt / som er en god
Taalmodighed / groer icke vdi
huer Mands Haffue / Men
hun kommer aleniste aff Guds
Ord / som der ocsaa staar Lu-
cæ viij. Capitel : At den
Sæd som falt vdi god
Jord / ere de som høre
Ordet / oc beholde det i

tt smuct gaat Hierte / oc bære Fruct i Taalmodighed. Huo som nu vil / at denne Taalmodigheds Urt skal voxe vdi hans Haffue / det er i Hiertet / da skal hand der vdi saae disse Paradis Korn / som er Guds Ord / der aff voxer da den offuermaade skøne oc herlige Urt Taalmodighed / som icke staar til at kiøbe eller betale met noget Guld eller Sølff.

At Job vaar saa Taalmodig / at hand vdi sit suare Kaarss oc Bedrøffuelse kunde sige : **Nøgen kom ieg aff**

min

min Moders Liff / Nogen skal ieg fare bort igien / HERREN gaff det / HERREN tog det / Som HERREN vilde haffuet / saa gick det / HERRENS Naffn vere loffuet. Det kom altsammen aff GVds Ord / der som hand icke haffde hafft det / da haffde hand ingelunde kunde sagt det. Lige saa de andre Helgen oc Guds Martirer / som haffue saa Taalmodelige lidt deris

Martir oc Forfølgelse / de haffde ingelunde baaret det saa læt / oc veret saa frimodige / der som denne Guds Ords Sæd oc Paradiss Korn / haffde icke veret saaet vdi deris Hierter / Men der haffde alt da kommet en anden liud i Piben / de skulde vel haffue giort som Cato / Brutus oc andre flere Hedninge / som icke haffde GVds Ord / de bleffue vtaalmodige / reffue oc myrde dem selff / raabte oc sagde: O Jupiter viste du huad Aarsage der er til denne store Wlycke oc Modgang. Eller oc met Saul / som nu

bleff

bleff omtalet / flyet hen til Traaldkoner / oc sagt som hin sagde: *Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo*, Vil icke GVD hielpe / oc ieg kand icke faa raad hos Læger / da skal ieg driffue den Vegge der gaa vil. Item / kand icke Gud hielpe / da giffuet den Mand hielpe mig / etc.

Saa lærer den hellige Scrifft oss Taalmodighed / baade i det hun paaminder oss at lide oc bære / oc sætter oss der til met smucke Exempel faar Oyen. I den trediu oc siuende Psalme siger Dauid:

Ver stille faar HER-
REN / oc tag vare paa
hannem. Item Esaiæ i
det xxx. Capit: Der som
i bliffue stille / da bliffue
i hiolpne / oc vdi Stil-
hed oc Haab bliffue i
stercke. CHristus siger oc
elff vdi Euangelio: Fatter
eders Siæle met Taal-
modighed. Item Paulus
siger / til de Romere / vdi det
femte Capit: Wi rose oss i
Bedrøffuelse / Thi wi
vi-

vdde / at Bedrøffuelse fører Taalmodighed / Taalmodighed fører Forfaring / Forfaring gør Haabet / oc Haabet lader icke beskemmis.

For vden disse oc mange andre klare Ord som findis i Scrifften om Taalmodighed / haffue wi ocsaa mange Exempel / saa som Mosis / om huilcken der scriffuis / at hand vaar det aller Taalmodigste Menniske / oc vaar allermest plaget. Item Jobs / som nu

bleff omtalet / Dauids oc mange andre flere / Ja vor HERRIS JEsu Christi det aller taalmodigste Guds Lams eget Exempel / huilcket oss bør stedse at efterfølge.

Fremdelis lærer den hellige Scrifft oss ocsaa / huor met wi skulle trøste oss i vor Modgang oc Bedrøffuelse / foruden denne hellige Scrifft / er slet ingen liffactig / viss oc krafftig Trøst at finde / som kand bliffue bestandig oc staa ved mact / naar Bedrøffuelse kommer. Cicero den vise Hedning roser vel oc berømmer

verd-

verdslig Philosophi oc Vijs-
dom / at hun skulde giffue viss
Trøst / lige saa mange andre
Hedenske vise Mend ocsaa giø-
re. Franciscus Petrarcha /
haffuer ocsaa sammen screff-
uet en herlig Bog / om Trøst
oc Husualelse / vdi all Mod-
gang oc Wlycke / huilcken
Trøst mest er tagen aff Verd-
slig vijsdom / oc er saare nyt-
tig at læse / Men denne Trøst
er intet at regne imod denne
Trøst / som wi faa aff Guds
Ord. Derfaare siger Da-
uid vdi den hundret oc nitten-
de Psalme: Dit Ord er
min

min Trøst i min Ælen-
dighed / thi dit Ord ve-
derqueger mig : Haff-
de dit Ord icke veret min
Trøst / da haffde ieg for-
faret vdi min Ælendig-
hed.

Dette Guds Ord / oc den
hellige Scrifft giffuer oss trøst
imod Synden / imod GVDs
Vrede / imod Loffsens forban-
delse / imod Døden / Dieffue-
len / Helffuede / Fattigdom /
Siugdom / Forfølgelse / Ti-
ranni / Bespaattelse / Oc in
Summa / imod all den Be-
drøff-

drøffuelse oc Hiertesorge der noget Menniske kand tilslaes vdi denne Verden / huor om Exempel oc Beuisning her at indføre / vilde bliffue alt forlangt / Huo som kand læse oc forstaa Tytske / kiøbe sig den skøne trøste Bog / som den Hederlige oc Høylærde Mand / M: Mattheus Ornerus / Guds Ords Tiener vdi Gøppingen haffuer sammen screffuet aff GVds Ord / oc ladet vdgaa paa Prenten til Franckfurt am Meyn / i det Aar 1571. Huilcket hand kalder Siælens Lægebog / der skal hand vel forfare / at der

neppe-

neppelige skal noget Menniske nogen Vanlycke tilslaes/ imod huilcken hand der io skal finde trøst aff Guds Ord.

Her foruden lærer ocsaa den hellige Scrifft oss/ at wi vdi vor Modgang icke skulle strax fortuile/ oc kaste Spitzen oc løbe/ som hine wtro Lands-knecte giøre/ Men bliffue hart ved/ i it stadigt Haab/ at GVD io endelige vdi sin tid vil redde oc glædelige forløse oss/ Huor Guds Ord icke er/ der kand saadant Haab ingelunde vere. Mand pleyer at sige paa Tytske: Hoffen vnd Har-

Harren / Macht manchen zum Narren / At bie oc haa-be / giør mangen til en Taabe. Dette er vel vist / naar mand haabis oc forlader sig paa Mennisken / oc paa Verdslig hielp oc bistand / thi Verden er falsk / oc Menniskene ere Løgnere / som Dauid siger / oc kunde derfor meget loffue oc lidet holde. Men der som mand forlader sig paa Gud / oc paa hans Hielp / da maa wi frit sige: Hoffen vnd Harren / Macht niemand zum Narren / At bie oc haabe / giorde aldrig nogen til Taa-be. Det beuiser Paulus vdi

sin

sin Epistel / til de Romere i det femte Capitel / sigendis: Haabet lader icke beskemme. Oc Apostelen siger til de Ebreer / vdi det siette Capitel: Wi haffue det Haab som oss er tilbødet / Lige som vor Siæls trygge oc faste Ackere.

Aff dette som nu opregnet er / Gunstige Her Peder Skram / kunde wi klarlige see/ at det er vist / som ieg før sagde / at der er ingen vissere trøst vdi Verden at finde i nogen Mod-

Modgang / end vdi GVds Ord / Oc effterdi at samme Guds Ord er oss saa trøsteligt oc gaffnligt / oc saaledis vnderuiser oss om Kaarsset / om Taalmodighed / om Trøst oc om Haabet / da er det oss storlige fornøden / oc saare nødtørfftigt / at wi det idelige læse / høre / oc flitelige lære / oc holde mere aff det / end aff all anden Trøst oc Hielp / Raad eller Bistand / den vere sig huordan den vere kand / oc i huad Naffn / den nogen tid kand haffue / paa det wi icke nogen tid skulle forfare i vor Modgang oc Alendighed. Der

 til

met kunde wi aldrig nocksom fuldtacke den euige GUD/ som aff sin Faderlige Naade/ saa herlige i Scrifften obenbaret oss sin Vilie / oc giffuet oss sit Ord/ icke aleniste paa fremmede Tungemaal / men paa det Maal / som huer mand kand læse oc forstaa / oc ladet det saa rigelige vdi disse sidste dage vdgaa / oc retsindelige vdlegge oc forklare.

Iblant mange andre trøstelige Sprock oc Sententzer / aff samme Guds Ord oc den hellige Scrifft / ere icke disse de ringeste / som i denne lille

Bog

Bog indeholdis / huilcke den
salige Guds Mand oc vdual-
de Ridskaff / D. Martinus
Lutherus / idelige pleyede at
bruge sig til Trøst / oc besyn-
derlige naar hand vilde gaa
til HERRENS Nadere/
huilcket hand almindelige gior-
de huer fiortende dag. Huil-
cke Sententzer en from lært
Mand / oc Guds Ords Tie-
nere / ved Naffn Johannes
Grosch / haffuer sammen san-
cket aff Bibelen / at trøste be-
drøffuede Samuittigheder
met / Oc effterdi at forbemel-
te D: Lutherus haffuer en
gang aff hannem taget Aff-

)d(ij løs-

løsning oc Synders forladel-
se / i den Rigis dag til Augs-
borg / oc der hørt hannem op-
regne samme Sententzer / aff
huilcke Lutherus haffuer be-
kient sig at haffue faaet me-
gen Trøst oc Husualelse / huil-
cket hand oc haffuer bekient
for sine Venner / haffuer den
fromme salige Mand / *Vitus
Theodorus*, begeret / at forbemel-
te Johannes Grosch / vilde
hannem dem bescriffue oc met-
dele / huilcket hand oc gierne
giort haffuer.

Samme Sententzer /
haffuer ieg nu aff vor Danske
Bibel

Bibel vdscreffuet/ efter som de tilforn paa Latine oc Tydske/ ere vdgaane paa Prenten/ oc paa det/ at de kunde bliffue Eders Strenghed/ Gunstige Her Peder Skram/ oc alle andre som dennem læser/ diss kierere/ trøsteligere/ oc haffuer ieg offuer dem/ aff GVDS Ord oc lærde Mends Bøger/ sammen draget oc screffuet/ en liden oc kaart Forklaring. Der til haffuer ieg oc lagt de skøne trøstelige Ord/ som den hellige Sanct Pouel screff til de Thessalonicker/ at trøste dem met i den Sorge de haffde/ naar de miste

 deris

deris gode Venner / offuer huilcke ieg ocsaa haffuer aff Guds Ord / Lutheri oc andre lærde Mends Bøger / oc aff det som ieg aff mine Præceptoribus oc Læremestere hørt oc lært haffuer / ocsaa sammen screffuet en føye oc enfaaldig Forklaring / oc iblant andet / min Tro til diss ydermere stadfestning / tilhobe samlet nogle visse oc wryggelige Beuisninger / om Legemens Opstandelse / huilcken er Kiød oc Blod meget suar / Ja saa gaat som wmuelig at tro.

Oc

Oc effterdi at disse for-
bemelte Ord / som Paulus
screff vdi sin første Epistel / til
de Thessalonicker / i det fierde
Capit: Vdi E: S: Fruis /
salige Frue Elsebe Krabbis
Begraffuelse / predickede oc for-
klarede ere / haffuer E: S:
kiere Søn oc Daatter / Erlig
oc Velbyrdig Henning Gøye
til Kierstrup / Høffuitzmand
paa Nykiøben / oc hans kie-
re Hostru / Frue Anne
Skram / aff mig begeret / at
ieg skulde lade disse Senten-
tzer / met denne lille Forkla-
ring / Oc disligeste den Text
som vdi E: S: Fruis Be-

graffuelse bleff forhandlet / met huad GVD haffuer giffuet mig naade oc bistand / der offuer at scriffue / vdgaa paa Prenten / oc det E: G: til Trøst oc Husualelse til-scriffue / oc der met indføre E: G: salige Fruis / Oprin-delse / Leffnet oc Endeligt / effter som det mig selff en part er beuist / oc ieg en part aff sandrue Vidnesbyrd haffuer forfaret. Huilcken deris be-gering ieg icke vilde affsla / baade for det megle gode de mig aff deris Fromhed (vden alt hyckleri oc skrømteri at si-ge) beuijst haffue / siden ieg
kom

kom hid vdi Landet til den-
nem / huilcket dem GVD
løne / at ieg met dette lille
kunde beuise dem noget Lydig-
heds oc Tacknemmeligheds
tegn / oc disligeste / at ieg end
ocsaa her aff kunde faa / no-
gen ydermere Aarsage / at faa
min Penning vd paa Aa-
ger / som min HERRE
JESVS mig antuordet
haffuer / forhaabendis met
hans Naadis hielp / at det
skeer til gaffns oc til GVDs
Ære.

Saa sender ieg nu til E:
S: Gunstige Herre / dette
mit lille Arbeyde / Bedendis

gantſke ydmygeligen / at E: S: vil det gunſteligen anamme / oc at E: S: oc alle Chriſtne / ſom det faarekommer / vilde alting vdlegge i den beſte mening / om her iblant kand findis noget ſom icke ſiunis at vere ſaa kaanſtelige / viiſlige oc forſtandelige ſcreffuet / ſom andre høye Jngenia / oc Nemme / der GUD met høyere oc yppermere Forſtand oc Viiſdom begaffuet haffuer / kunde videligere aff Guds Naade ſcriffue. Diſligeſte om Ordene icke ere ſaa ſmyckede oc prydede / ſom / maa vel ſkee / at nogle

nogle dem haffue vilde. Thi ieg altid beflitter mig effter at tale enfaaldelige / oc bliffue slæt oc ret ved bar oc bred Danske / Jeg kand icke / som mand nu begynder / blande sammen Latine / Tytske oc Danske / oc giøre aff try gode Tungemaal it ont / saa at enfaaldige Folck / som ieg offte hørt haffuer / klage at de vide aldrig huad det er / naar mand sætter it Ord Tytske / it andet Latine / oc det tredie Danske. Men at mand stundem sætter en merckelig Mands Ord oc Sententz / eller noget merckeligt

Sprock /

Sprock / paa it fremmet Tungemaal / oc det strax paa Danske forklarer / acter ieg ingen at holde for w ouligt.

Den Almectigste euige GVD vere met E: S: vdi all E: S: lofflige bestilling / styre oc regere E: S: met sin hellig Aands Naade / oc beuare E: S: met E: S: elskelige Børn oc Suogre / oc alt det E: S: vel vil / Huilcken ieg vil nu oc altid haffue E: S: til all Liffs oc Siæls velfært euindelige befalet. Screffuet vdi Rødby / den xxv. dag Decembris / paa huil-

huilcken den Christne Kircke begaar den store Velgierning/ at Guds Søn JEsus Christus / kom hid til Verden aff Jomfru Mariæ Liff / at hand vilde forløse alle Menniske aff Synd oc Sorge / giffue den ypperste Trøst i all Bedrøffuelse oc Modgang / Timelig oc Aandelig / oc afftørre all Graad aff vore Øyen / paa huilcken dag wi ocsaa begynde hans Mandoms anammelsis 1581. Aar. Den samme HERRE JEsus CHristus vere E: S: oc oss alle naadig / oc giffue oss it lyckfaligt oc glædeligt nyt Aar/

Aar / oc vnde oss det at maatte begyndis / fremdragis oc endis / met Lycke oc Glæde / sig til Ære / oss alle til Gaffn oc Velfært / Amen.

Eders Strengheds

ydmyge Tienere.

Rasmus Hansson
Rerauius / Sogneprest i Rødby.

Rom: 4.

CHristus døde for vore Synder / oc opstod igien til vor Retfærdighed.

Matth: 25.

Kommer hid til mig min Faders velsignede Børn / oc arffuer det Rige / huilcket eder er bered / aff Verdsens begyndelse.

33

Om salige Frue Elsebe Krabbis herkomst/ oc Oprindelse/ Christelige Leffnet/ oc salige Endeligt.

ERlige/ Velbyrdige oc salige Frue Elsebe Krabbe/ bleff født paa Helsingborge Slot/ Klocker Onsdag/ som vaar den xij. dag Aprilis/ i det Aar effter Christi fødsel/ M. D. Xiiij. aff Erlige/ Velbyrdige/ fromme oc Gudfryctige Forældre/ oc bleff siden strax vdi Helsingborgis Kircke/ formedelst den hellige Daab/ indplantet i Jesu Christi Kircke oc Menighed/ oc der suor oc loffuede sin Gud oc HErre Huldskab oc Mandskab/ at kaldis oc vere en Christen.

A Hendis

Hendis Fader vaar Erlige oc Velbyrdige Her Tyge Krabbe til Bustrup/ Danmarckis Rigis Marsk/ hues Fader vaar Erlige oc Velbyrdige Mogens Krabbe til Bustrup/ oc hans Moder Frue Elsebe Lunge/ Her Tyge Lungis Daatter aff Barsnes.

Hendis Moder vaar Erlige oc Velbyrdige Frue Anne Rosenkrantz/ Erlige oc Velbyrdige / Her Niels Rosenkrantzis aff Biørnholm/ Danmarckis Rigis Hoffmesters / oc Erlige oc Velbyrdige Frue Birgitte Thots (Erlige oc Velbyrdige Her Oluff Axelssøns aff Valløff Daatters) Daatter.

Der hun vaar iij. Aar / paa det at hun diss bedre kunde optuctis vdi Guds fryct / Høffuiskhed / oc gode Seder / bleff hun betroct oc befalet sin kiere Mormoder/ Erlige Velbyrdige

dige Frue Birgete Her Niels Rosen=
krantzis til Biørnholm / huor hun
met sine Brødre / Erlige oc Velbyr=
dige Her Erick Krabbe / oc Mogens
Krabbe / bleff idelige holden vdi Sko=
len / vel oc fliteligen met elske oc affue
fremdraget / oc optuctet / til hun vaar
paa sit xiij. Aar / paa huilcket Aar
Gud kaldede forneffnde Fru Birgete
Thot / huor aff Aarsage sig begaff /
at lade salige Fru Elsebe hiem kalde /
oc vaar saa vdi sine Forældris Hus /
it Aar.

Der hun haffde nu veret vnder
Disciplin oc Optuctelse / vdi sin Mor=
moders oc egne Forældris Hus / kom
hun til sin kiere Suoger / Erlige oc
Velbyrdige Byrge Vlstand / til
Glimminge / oc hans kiere Hustru /
Fru Magdalene Krabbe / Oc vaar i
deris Hus vdi fem Aar / huorfra hun
bleff aff sine salige Forældre hiemkal=

A ij det /

det/ Oc aff Guds forsiun bleff denne
sin kiere Husbonde / Erlige oc Vel-
byrdige Her Peder Skram til Vrup
giffuet/ Onsdagen næst for S: Jo-
hannis Baptistæ dag/ Anno M. D.
XXXiij. Oc bleff vdi vor Frue
Kircke vdi Kiøbenhaffn/ i vor Frue
Capel hannem troloffuet / aff Er-
lige Velbyrdige oc høylærd Mand/
Biskop Offue Bilde aff Aarhus stict/
vdi sex Biskopers næruerelse / der hun
vaar xix. Aar gammel/ Oc det Aar/
M. D. XXXv. der hun vaar xxj.
Aar gammel/ stod deris Bryllup paa
Helsingborge Slot / Kyndelmisse
dag/ som da falt paa en Søndag. Oc
effter den tid haffuer hun skicket sig
lofflige oc christelige mod Gud / mod
sin kiere Mand / Børn oc Folck / oc
andre. At hun haffuer fryctet Gud/
kand beuisis vdi mange maade / Thi
hun gierne hørde Guds salige Ord/
baade

baade vdi Kircken / huilcken hun ide-
lige besøgte / oc andre steder effter ti-
dens leilighed / hun læste oc den hellige
Bibel met saadan flid / at det vaare
at ynske / at mange hendis Exempel
efterfulde / Hun viste de besynderlig-
ste oc skøniste Historier / som ere vdi
den hellige Scrifft / gierne talede
met andre der om / viste oc at bruge
dennem ret til Lærdom / til Taalmo-
dighed at beuise vnder Kaarss oc
Modgang / til Husualelse oc Haab.
Hun haffde sine visse tider / at giøre
sin Bøn paa / Hun brugte tit oc offte
HErrens Naadere / oc met de høy-
uærdige Christi Legems oc Blods
Sacramente styrckede sin Tro / gior-
de sin Bekiendelse for Gud oc Guds
ords Tienere / huilcke hun haffde oc
kier / beuiste dennem ære met Ord
oc Gierninger. Møtte hun en Prest-
mand / talde hun hannem ydmygelig

til/ kaldede hannem hederlige Herre/ beskenckte mange. Hørde hun nogen tale wnyttige oc hoffmodige Ord/ da tagde hun icke der til/ Men straffede dennem / raade dennem til Gudfryctighed oc Sactmodighed.

Det begaff sig en tid/ at hun skulde fare fra Sieland til Skaane/ oc nogle vnge Personer komme paa Skibet met hende / som talede mange traatzige Ord / huor met de vilde beuise deris Dristighed oc Frimodighed/ Der Fru Elsebe det hørde / raade hun / at de skulde fryete Gud / oc lade alle offuerord fare / sagde der hos: Kand ske/ Modet skal giøres eder behoff/ før i kommer til Landet / huilcket oc skede/ Thi der kom hastelig en stor Storm/ som borttog all deris Mod : Der Fru Elsebe det saa / Ja / sagde hun/ det gaar alt saa til / Naar ingen Fare er paa færde / da raaber mand / Her

an/

an/ her an/ Men naar det gielder/ da raaber mand / Her van/ her van.

At hun haffde en synderlig Trøst/ til Guds ord / oc brende aff Aanden/ giffuer tilkiende / baade idelig tale om Guds ord/ som sagt er/ oc skøne Psalmer/ som hun sammensætte aff den hellige Scrifft / iblant huilcke er oc den 115. Psalme/ som er indsæt i den Danske Psalmebog/ pag: 314. oc haffuer mange trøstelige Sententzer oc Vers/ som dette:

Huilcken der sætter sit Haab til Gud/
J hans frycr leffuer effter hans Bud/
Forlader sig paa vor HErre Christ/
Som Guds low for off opfylte vist/
Hand er deris Hielp oc Frelser god/
Som for off vdstyrte sit Rosens blod.

Aarsage til at vdsætte paa Danske Rim / gaffs til / der Rigens Fiender vaare indfaldne vdi Halland oc Skaane / huor de oc giorde stor Skade met Brand oc Mord / dog hialp

Gud skinbarlige/ at de icke komme saa vijt/som de sig actede.

Her Peder Skrams Gaard Skeedal/ bleff indtagen aff Fiender=ne / oc vaare samme tid paa Gaar=den/Christiern Skram/nu salig met Gud/ oc nogle hans Søstre / som vn=derlige komme der fra wskamferrede/ Saadan stor Guds befrielse vilde den fromme Fru Elsebe tacke Gud faare / huilcket for hende giorde oc fi ne Gudfryctige Quinder/som der aff loffuis i Scrifften / Maria Mosis Søster / Debora domerinde / Anna Samuels Moder / Judith oc andre. Gud giffuet/at baade Adels personer/ oc andre vilde deris Exempel efterføl=ge/ oc lade andre wnyttelige Viser fa=re / aff huilcke Aarsage giffuis til me=gen wlempe.

Dette / oc besynderlige hendis En=deligt oc Affgang / aff denne forgen=

gelige

gelige Verden / huor om skal mere scriffuis her effter / bær nocksom Vidnesbyrd om hendis Gudfryctighed/ aff huilcken som aff en Kilde/komme alle andre Dyder oc Tuct.

II. Hendis fine Herre oc Husbonde / Erlig Velbyrdig Her Peder Skram/ leffde hun met som en Gudfryctig/ Erlig/ Husraadig oc velforstandig Quinde. Hun haffde hannem hiertelig kier / beuiste hannem all den ære/som en finer Hustru er sin Mand plictig oc skyldig. Naar hand vaar i Rigens bestilling vdskicket /aff sin Herre oc Konge/som i det Oprør/huilcket Niels Tacke vdi Suerige anrette/ oc nu vdi den sidste Feide/ der hand vaar forordineret aff vor Naadigste Herre / at vere Amiral / giorde hun sin inderlig Bøn til Gud / holt sine Børn oc Folck /til at giøre det samme / at Gud vilde naadelige beholde

 han-

hannem vdi sin Beskytning oc Værn/ huilcket oc skede.

Sine Børn/ Christiern/ Tyge/ Knud / Peder / Byrge / som ere he-den soffne vdi HErren / oc Niels/ som end nu leffuer / disligeste Fru Birgitte / Erlig Velbyrdig Peder Thots Fru til Beltinge / Fru Anne Erlig Velbyrdig Henning Gøyes Fru til Kielstrup/ Fru Karine Erlig Velbyrdig Lauritzs Brockenhusis Fru til Brangstrup / Fru Johanne Erlig Velbyrdig Hans Langis Fru til Bregninge / Jomfru Margrete/ Jomfru Elsebe / oc Jomfru Oliue/ som end nu leffuer / oc fire som ere hos Herren / holt hun til at kiende Gud / aff første Barns been / sætte hendis Sønner til Schole/ baade andre ste-der / oc besynderlige vdi den lofflige Roskilde Domschole / huilcken faare stode Mester Oluff Offessøn Mester Frantz

Frantz Anderssøn/ oc Mester Anders Lauritzsøn/ hues Disciplier Christiern/ Tyge / oc Knud Skram vaare / som oc merckelige forfremmede sig vdi Guds fryct/ Tuctighed oc Bogelige Kaanster / Tyge oc Knud bleffue forsende først til det Kongelig Vniuersitet i Kiøbenhaffn / oc siden til det høye oc vijtberømde Vniuersitet vdi Vittenberg / huor Knud døde/ oc er begraffuen vdi Vitteberst Kircke.

Her met gaffue Her Peder oc salige Fru Elsebe tilkiende/ at Forældre kunde ingen bedre Arffue lade deris Børn / end holde dennem til at fryctc Gud/ optucte dennem vel/ lade dennem lære det/ som de kunde i fremtiden tiene Gud/ deris Fæderne land/ oc sig selffue met.

Det er skeet/ at Venner haffuer sagt til Fru Elsebe: Du haffuer mange Børn / huad vil bliffue aff dennem:

nem: Der til suarede hun: Min Herre oc Gud / som min Mand oc mig haffuer giffuet vore smucke Børn / veed vel at forsørge dennem / Mine Sønner kand hand giffue fine Mends Døtter / mine Døttre fine Mend / saa de faa alle nock / Gud giffue dennem ickon at leffue vdi Guds fryct.

Hendis Piger oc Folck / holt hun oc til Guds fryct oc Ærlighed / haffde vilie til gierne at komme dennem vdi it ærligt Brød.

III. Andre som icke vaare vdi hendis daglige Omgengelse / giorde hun gierne til vilie / de Fattige forglemte hun icke / Scholepersoner maatte hun gierne lide / baade andre steder / oc de som vaare vdi Roskilde / den tid Her Peder vaar salig oc høylofflig hukommelsis Kong Christians III. Høffuitzmand offuer Sielands stict. Haffuer hun oc raad sin fromme

Herre

Herre Her Peder Skram / at giffue til Kiøbenhaffn Schole / en part aff en deris Gaard / til euindelig Eye/ huor aff fattige Scholebørn kunde haffue en ſtor Aarlig Behielpning.

Her kunde vel meget mere ſcriffuis hende til loff / oc andre til vnderuiſning/Men paa det at det icke ſkal bliffue forlangt/ vil ieg beſcriffue/ huorledis hun haffuer beredt ſig til at ſkillis fra denne ſuigefulde Verden/oc giort ſin endelige Affſked.

Vdi det Aar M. D. LXXvij. den Torſdag effter Dionyſij/ ſom vaar den x. Octobris/ om Afftenen/ der ſalige Fru Elſebe Krabbe haffde leffuet met ſin kiere Huſbonde/ hen ved xliij. Aar / haffuer hun førſt fornommet ſin Siugdom / vdi huilcken Gud Almectigſte haffuer heden kaldet hende fra denne forgengelige Verden / oc til det euige oc vforgengelige Liff.

Vdi

Vdi nogle dage haffuer hun icke ladet sig synderlige mercke for nogen/ met sin Siugdoms suaghed / for sin gamle Husbondis skyld/ dog hun haffuer fornommet hos sig selff / at den tog Jo lenger Jo større offuerhaand met hende / huilcket hun bar taalmodeligen/ holt sig sterckere oc frimodigere/ end hendis mact vaar / Befalede sig strax Gud Allermectigste / begerede/ om det vaar hans Guddommelige vilie/ at hand vilde haffue hende lenger vdi denne Verdens Forfengelighed / oc Daarlighed / hand da skulde giøre effter sit gode behaff/ Men der som det anderledis siuntis hans Guddommelige forsiun / da skulde hendis vilie vere som Guds vilie/ hun der hos ocsaa tackede Gud tusinde gange vdi sin Suaghed/at hand haffde sparet oc beuaret hende met sin kiere Husbonde til saa god oc lang Alder/

der / oc nu paaminte hende met sit Faderlige Kaarss / at betencke oc affbede sine Synder / oc berede sig met skel oc Scrifftemaal / oc en aluerlig Penitentze / oc Omuendelse / til en Christelig affgang aff denne Verden.

Der effter gick hun strax første gang / den Søndag næst for Apostolorum Simonis & Iudæ dag / som vaar den 27. Octob: met sin kiere Husbonde til Guds bord paa Lauholms Slot / oc anammede det hellige oc høyuærdige Sacramente / aff sin Sogneprestis Her Jørgens Haand. Der effter befant hun at det vaar noget bedre met hende / end tilforn / saa at hun opholt sig fra Sengen iiij. eller vj. dage / sin kiere Suoger / Erlige Velbyrdige Mand Henning Gøye til Kielstrup / met sin kiere Hustru / Erlige oc Velbyrdige Frue Anne Skram / som hende vdi

sam-

samme hendis Siugdom da besøgte/ til diss større Fortrøstning / om sin Sundhed oc Helbrede. Oc paa det hun kunde fortage dem deris Sorge/ trøstede hun dem / oc holt sig alligeuel stercker for dem end hun formaatte sig selff vdi Sandhed.

Der effter trengde Siugdommen hende atter til Sengen / Oc der hun formerckte / at hun bleff io lenger io mere suag / haffuer hun anden gang sig aluerlige faaretaget / at forlige sig met Gud / Oc paa Nyt Aars dag imod Siugen opbrød sig / førde sig i sine Klæder / lod sig indlede i sin Stue/ oc met sin kiere Husbonde gick til HERrens Bord / oc anammede Jesu Legeme oc Blod.

Der hendis kiere Husbonde oc Elskelige Børn nu fornomme / at hendis Suaghed icke vilde til Legemlig bedring sig forandre/ da haffuer

hendis

hendis kiere Husbonde oc Børn met all flid / ved Erlige oc Velbyrdige Niels Skram / ladet besøge Kongelige Maiestat om hans Naadis Doctor / Hederlige oc Høylært Herre/ Doctor Peder Søffrenssen / huilcken hans Naade aff synderlig gunst haffuer opladet oc tilstedt / at hand er til hende kommen / oc aff all formue vdi iiij. Vger / om hendis Sundhed sig beflittet. Vdi huilcken medler tid / hun hannem met aluerlig Bøn offte formanede/ oc ved sine kiere Børn lod bede / at der som hand kunde formercke/at hendis Siugdom vaar saa stor/ at der icke vaar Haab / til dette Liff/ hand da vilde giffue det tilkiende / paa det hun diss bedre kunde aluerligen sætte alt sit Haab oc Sind fra dette timelige oc til det fuldkomne oc euige Liff / Thi hun aldelis nøyedis met Guds gode fuldkomne Vilie.

Der hun aff mangfoldige Suaghed / oc høylærde Doctor Peders ord/ i nogen maade formerckte ingen forstrøstning at vere / til dette Liffs sundhed / oc hendis kiere Søn / Erlige oc Velbyrdige Niels Skram met Docteren skulde affdrage til deris Herre oc Konning / (Thi dennem vaar icke lenger forloff giffuet) Da kaldede hun forneffnde sin Søn til Sengen til sig/ oc met mange Ord formanede hannem / at hand skulde sig beflitte/ at vere sin Herre oc Konning huld oc tro / som hans Forælderne for hannem veret haffde/ Item/ at hand skulde saa meget som mueligt vaare / holde sig fra Druckenskaff/ Løsactighed/ oc andet saadant / som Gud fortørne kunde / Item / at hand vilde vere alle hendis tro Tienere god.

Der effter gaff hun sig hiertelige til den Alderhøyeste Doctor / sætte all

sin

sin Velfærd til Liff oc Siæl/ i den Almectigste gode Guds behag/ oc den Onsdag næst for S: Gregorij dag/ som vaar den v. Martij/ beredde sig tredie gang til det vforgengelige Liffs indgang/ Da fordi hendis egen Sognepreſt for Suaghed icke kunde/ eller vaar mectig ſamme tid at komme til hende/ haffuer hun ſent Bud effter Her Mogens Pederſſen/ Sognepreſt vdi Førſløff/ ſom haffde nogle Aar tilforn veret hendis kiere Husbondis/ oc hendis Tienere oc Predickere/ vdi den Mening/ at hun vilde giøre ſit Scrifftemaal/ Anamme Affløſning/ oc vor HERris IEſu Christi ſande Legeme oc Blod/ til at beſtyrcke ſin Tro/ oc berede ſig/ om Gud nu vilde kalde hende met den ypperſte oc dyrebareſte Spiſe/ paa ſin hiemfærd til det euige Liff.

B ij Der

Der hun dissimellem haffde be-
redt sig til HERRens Bord / baade
met induaartis / oc vduaartis sande
Penitentzis Tegen / da haffuer hun
holdet en Christelig Samtale oc
Scrifftemaal / met forneffnde Her
Mogens/hun haffuer met all ydmyg-
hed/Suck oc Graad/bekient sit frem-
farne Leffnet / Synd oc Forseelse / oc
met en fast Tro til Guds grundløse
Naade oc Barmhiertighed / kaste alle
sine Synder paa den Kaarsfeste
HERre JEsum Christum / som er
Død for vore Synder / oc Opstan-
den til vor Retfærdighed / Vilde end
Gud spare hende lenger / da vilde hun
icke det begere / Men met all Tack-
nemmelighed kiende oc foruente
Guds hielp / oc vaar Hierteligen vel
til freds der met / Ja begerede/ at den
gode Gud vilde hen kalde hende/ oc la-
de hende fare i Fred/ hun vilde met all
Taal-

Taalmodighed i en stadig Tro/ oc al-
uerlig Paakaldelse foruente sin Stund
oc Time/ Hun bad ocsaa at forneffnde
Her Mogens/ vilde loffue hende/ at
hand icke nu lenger vilde bede for hen-
de/ at hun maatte lenger bliffue vdi
dette Liff/ Men alene/ at den gode
Gud vilde naadelige beuare hos hen-
de/ det som hand saa gantske dyre haff-
de/ ved sin Død oc Pine igien kiøbt/
met flere Ord/ huilcke forneffnde Her
Mogens kiende sig aldelis amectig til/
at fortælle effter som hendis gudelige
bekiendelse vaar/ oc vel værd er at om-
talis.

Effter saadan hendis Gudelige
bekiendelse oc begering/ bleff hende til-
sagt aff Guds ords Tienere/ alle sine
Synders forladelse/ i Naffn Gud
Faders/ Søns/ oc hellig Aands/
Amen.

Dernæst fornam hun vel / at det vilde icke tiene at hun skulde dølle sin Siugdom lenger / oc befant sig sua gere / end hun kunde høre den gantske Messe. Thi kaldede hun forneffnde Her Mogens til sig / bedendis at hand vilde siunge den Penitentze Psalme. O Almectige euige Gud / til dig sucker ieg saa saare / Jeg haffuer foractet dine Bud / at mine Synder ere store / etc. Ocsaa der effter begynde Predicken / Oc der forneffnde Psalme bleff siungen / lagde hun sine Hender sammen / oc met grædende Taare bekiende Ord fra Ord / lige som Psalmen indeholder / Bedendis oc sagde: O Gud vere mig arme Syndige Quinde naadig oc barmhiertig: Huilcket Erlige oc Veibyrdige Frue Anne Anders Bings Husfru til Smedstrop / som samme tid sad hos Sengen / saa oc paa hørde.

Der

Der nu Psalmen vaar siunget / kaldede salige Frue Elsebe sin Daatter Jomfru Margrete til sig / met Hiertens graad beklagede sig for hende sigendis : Gud bedret at ieg skulde end forkaarte Guds Tieniste i dag / Men Gud veed mit Hierte oc Formue/ Oc effter Predicken haffuer hun til ydermere pant oc stadfestelse anammet / vdi mange Menniskers næruerelse / vor HERris Jesu Christi Legeme oc Blod til sig / til en viss besegling oc pant paa Guds Naade oc Venskab / Oc det euige Liff.

Siden haffuer hun met sammenlagde Hender / tacket Gud for denne dyrebare Gaffue / oc ypperlige Spise / Oc fremdelis met aluerlig Bøn begeret aff Gud / at saadant maatte bekomme hende til Troens bestyrckelse / til Taalmodighed vdi sin

Siugdom / oc en god varactighed i Troen til sit yderste.

Der hun haffde vdi saa maade anammet til sig / Christi Legeme oc Blod / vaar hendis meste tale om Gud / oc det euige Liff / vden hues hun trøstede sin bedrøffuede Husbonde. Om anden dagen / som vaar den vj. Martij / met grædende Taare formanede hun Her Mogens / at hand skulde icke drage bort / før hand haffde Predicket for hende / oc hendis gantske Hus / huilcket hende oc bleff vedet.

Den gantske dag gaff Siugen sig io mere til Hiertet / huorfor hendis Jomfruer / Jomfru Margrete oc Jomfru Elsebe / ginge offte til hende / Men hun vijste dem fra sig oc til deris bedrøffuede Fader / oc sagde til dem : kiere Børn / bliffuer alt inde hos eders gamle Fader / at hand icke skal gremme sig / oc der offuer fare ilde.

Der

Der de vel merckte / at det vaar giort vdi den mening / at de icke ſkulde høre hendis ve oc klage / kunde de icke for Graad ſuare hende / Thi talede hun til dennem / met ſaa frimodige ord / lige ſom hende vaar intet til mode / oc ſagde: Kiere Børn gremmer eder icke / Tacker heller Gud met mig / ſom mig ſaa lenge haffuer ſparet / Oc nu vil forløſe mig / fra denne ſuigefulde Verden / ſom mig ſaa lenge haffuer bedraget / at ieg icke lenger ſkal ſee hendis forfengelighed oc ſuermeri / Huorfaare ſkulde Jeg begere at leffue lenger / vaare det icke for min gamle Dannemands ſkyld. Jeg troer min Gud ſaa vel / at hand forſiuner mine Børn / efftersi at de ere nu ſaa ſtore / at de kunde dem ſelff noget.

Om Fredagen ſom vaar den vij. Martij / formildede Siugen ſig noget / Saa at hendis Husbonde oc

Børn haffde alle it gaat Haab der
til / at det skulde haffue bleffuet bedre
met hende / Thi hun talde frimodeli-
gen / dog vilde hun aldelis intet befat-
te sig met nogle Verdslige bestillin-
ger / Men viiste dem fra sig / sigen-
dis: Gaar nu til min kiere Husbon-
de oc Børn / Jeg befatter mig aldelis
intet met dette forfengelige / Huilcke
ord hun oc vdi gantske iij. hele Vger
stedse brugte.

Den samme Fredag afften / der
Klocken vaar vij. som hendis Jom-
fruer / Jomfru Margrete / oc Jom-
fru Elsebe sade i den anden Stue hos
deris Fader / sende hun dennem Bud /
at hende tyngedis / Huorfor hun vil-
de legge sig til Søffn / at de derfor /
icke lenger skulde vaage effter hende /
end som tiden vaar / oc at hun vilde
selff lade kalde paa dennem om Mor-
genen / naar tiden tilsagde oc behoff
gior-

giordis / huor offuer de dennem stor-
ligen forundret / effterdi hun aldrig
tilforne vilde lade dem opuecke / i huor
suare oc onde Nætter hun haffde / Thi
stode de strax op fra deris Fader / oc
der de komme ind til hende / sagde hun:
Jeg beder for Guds skyld / kiere Børn
at i gaa ind til eders Seng / Jeg skal
tilige nock lade eder opkalde naar be-
hoff giøris.

Der effter vaar hun den gantske
Nat saare skrøbelig / saa at de Danne-
quinder / som vaagede offuer hende /
offte hende tilspurde / om de icke skulde
opkalde Jomfruerne / huilcket hun icke
vilde dennem efftèrlade / Men sagde
sig at ville det selff tilsige.

Vdi dagningen / den viij. Mar-
tij / kommer hendis Børn ind til hen-
de / formerckte de strax / at suagheden
haffde faaet offuerhaand / oc hendis
tid at vere kommen / Thi haffde de
haftig

hastig oc wfortøffuit Bud effter Sognepresten / som oc strax opkom til hende / oc der hand kom ind i Stuen / Bedendis Guds Fred / oprcyste hun sig i Sengen / lige som hende haffde intet skadt / oc sagde: Verer vel kommen kiere Herre / oc haffuer megen tack / som en Christen Dannemand / for det i haffue veret min Sognepresst: Jeg tog min HERris Jesu Christi Legeme oc Blod til mig nu i Onsdags.

Effter samme Ord talede Her Jørgen hende til / sigendis: Kiere Frue / Tro J nu det som i haffue ladet vdi eders velmact paakiende / At JEsu Christi Pine oc Død / haffuer fyldiste giort for eders Synder? Der til suarede hun: J skulle næst Guds hielp intet tuile paa min Tro / saa lenge ieg leffuer / da troer ieg stadelige / at den Kaarsfeste JEsus haffuer giort fyldist

fyldist for mine Synder/ Gud hielpe/ oc styrcke min Tro / huorfor skulde ieg icke tro? J det samme opslog hun sine Oyen til en Taffle / hengde ved Sengefødderne paa it Skermbret/ (vdi huilcken Taffle affbemalet vaar/ huorledis JEsus bleff nedtagen aff Kaarsset) See sagde hun : der seer ieg for mine Oyen/ it Tegen oc Paamindelse / om den hellige Løssen som er skeet for alle mine Synder / at min kiere HERRE oc Gud haffuer løst mig fra den euige Død / der paa vil ieg stadelige Tro / oc sla min lid. Oc i det samme sagde hun : Mine kiere Børn / falder neder paa eders Knæ/ Oc beder Gud for mig / icke om dette Liff / Men at Gud vilde giffue mig det euige Liff / oc at hans Vilie maa skee.

Der de dennem igien opreyste/ lagde Her Jørgen sin Haand paa hendis

hendis Hoffuet / tilsagde hende sine Synders forladelse vdi JEsu Naffn/ for huilcket hun hannem venligen betackede / sigendis: Haffuer tack min kiere Herre. Der effter begynte Presten at læse den Bøn / som screffuet staar i Handbogen: O allsommectigste euige Gud / du som haffuer loffuet dine Børn / at der som deris Synder ere blodrøde / da skulle de dog bliffue snehuide / etc. Denne Bøn læste hun ord fra ord effter hannem til enden / Dernæst formanede hun dennem alle igien/ at de vilde giøre knæfald / oc bede Gud for hende/ at hand vilde forleske hendis Pine / oc bestyrcke hendis Tro til enden. Der dette vaar giort / oc de alle aff Bønen vaare opstanden / bad hun Presten at hand vilde end en gang tilsige hende sine Synders forladelse vdi JEsu Naffn / huilcket hand oc giorde.

Der

Der hendis kiere Husbonde dette fornam/ stod hand strax op / oc gick ind i Stuen til Sengen til hende/ gaff hende sin Haand met grædende Taare / betackede hende for all Kierlig oc Christelig omgengelse / oc der hos forbad hende/ at hues hand haffde nogen tid siunts / at haffue fortørnet hende met Ord eller Gierninger / end i det aller ringiste / at hun da vilde tilgiffue hannem det for Guds skyld. Hun suarede hannem/ oc sagde : Min hierte kiere Mand / Jeg tacker eder / J haffue veret min Husbonde vdi xliij. Aar / som en oprictig Christen Dannemand / oc veret mig saare god / den hellige Trefoldighed befaler ieg eder nu / oc racte hannem saa sin høyre Haand/ huilcken hun icke mectig vaar at løffte fra Sengen / før end hendis Daatter Jomfru Margrete løffte vnder.

Vdi

Vdi samme medeler tid / talede Presten til hende / oc sagde : Kiere Frue / ville i icke end en gang anamme Guds Søns Legeme oc Blod/ til eders sidste Spisning / oc Troens bestyrckelse / hun suarede / oc sagde : O ia kiere Herre saa gierne vdi JEsu Naffn / Oc strax kaldede hun Pigen/ oc bad ind hente sin egen Kalck oc Disk.

Dissimellem atspurde hand hende / om hun vilde aff Hiertet tilgiffue oc forlade alle dennem / som hende haffde giort imod / Hun suarede / oc sagde : O ia saa gierne/ Gud ved det/ at ieg haffde aldrig had eller affuind i mit Hierte til nogen / vden hues ieg vaar nød oc tuunget til/ at skulle straffe dennem som ilde haffde giort.

Der effter bade hendis Døttre/ Jomfru Margrete / oc Jomfru Elsebe / som sade paa deris Knæ for

Sen-

Sengen hos hende / at hun vilde tilgiffue oc forlade dem oc alle deris metsyſken / hues de hende vdi nogne maade fortørnet haffde. Da oplod hun ſine Oyen / ſaa paa dennem / oc ſagde: O Ja / ſaa gierne / mine kiere Børn / Jeg formaner eder / at i ville vere hin anden huld oc god / oc icke tilſtede nogen / at føre had eller wſamdrectighed imellem eder / paa det at ingen ſkal giffue aarſage til at ſige / at alle mine Børns hyldiſt er nederlagdt vdi Graffuen met mig / Der met laa hun ſaa ſtille ved it quarter / oc ſom hun ſaa laa / hørde hun en Hane gale / vaar faar hendis Orne ſaaledis lydendis / Chriſtus er Død / for eder / huilcket hun altid i ſin velmact ſagde / at vere for hende ſaa liudendis / ſaa tit ſom hun hørde en Hane gale. Som hun nu hørde dette Hane gal / lagde hun ſine Hender ſammen / oc ſagde:

Derfor ske hannem euig ære til euig
tid. O Gud giffue mig nu en Naa-
dig døds stund/ oc saa laa hun stille oc
intet talde / Oc som hun saa laa / oc
ingen haffde troet / at hun kunde me-
re tale / opslog hun sine Øyne / oc
bleff sin Husbonde vaar / som sad ved
Sengen hos hende / Oc hun sagde:
Ach min Fattige gamle Mand / Oc
sagde hun til sine Døttre: Mine kiere
Børn / loffuer mig / at i icke ville for-
lade eders Fader / oc gremmer eder
icke / Men trøster hannem / oc der met
slog hun sit Hoffuet ned paa sin høy-
re Axel / oc laa saa en liden stund /
Strax der effter opslog hun sine Øy-
en / oc saa Solen skinne / oc bleff det
Lius vaar / som haffde staaet oc brent
Natten offuer / huilcket ingen for
gremmelse kunde acte at vdslycke / Thi
sagde hun: Vdslycker nu dette Lius /
Gud giffue oss nu det sande oc euige
Lius /

Lius oc Liff / Dette vaar det aller sid-
ste ord hun talede i denne Verden /
Oc der met soff hun saa sacteligen he-
den / der Klocken vaar halffgaaen ix.
den 8. Martij / Anno 1578. oc luc-
te selff sine Oyen / at ingen aff den-
nem som hoss vaare / viide troet / at
hun da haffde sin Aand vdgiffuet.
Disse oc mange flere merckelige ord
oc tale / haffuer hun talet vdi sin døds
stund / som mand for kaartheds skyld
icke kand scriffue. Der effter lod
hendis kiere efterleffuendis Husbon-
de / Børn oc Suogre hende hederlige
begraffue / effter som Adels vijs / stat
oc vilkaar tilsiger / vdi Lauholms Kir-
cke / den xvij. Aprilis / vdi mange E-
delfolckis / Herremends / Fruers oc
Jomfruers / Prouisters oc Presters /
Borgeris oc Borgerskis nærucrelse.
Oc bleff siden hendis Lig først til hen-
dis Sognekircke / som kaldis Bierre
E ij Kircke/

Kircke/ ved Vrup/ oc bleff der neder=
lagt hoss sine kiere Børn/ huor de met
alle affdøde oc hensoffuede Christne/
foruente en glædelig Opstandel=
se/ til det euige Liff / huil=
cket oss alle Gud
giffue/
A M E N.

Trøste-

Trøstelige

Sententzer aff Guds Ord/at husuale sig met vdi Syndsens Fristelse oc anden Modgang.

Saa siger den hellige Prophete Esaias i sit LIII. Capit.

Sandelige hand bar vor Siugdom / oc tog vor Pine paa sig / Men wi actede hannem for den / som vaar plaffuet oc slagen aff Gud oc Pint. Men hand er Saargiort for

vore Misgierningers skyld/ Straffen ligger paa hannem/ paa det at wi skulde haffue Fred/ Oc wi ere helbrede giorde ved hans Saar.

Met disse Ord lærer den hellige Prophete Esaias/ huad aarsage der er til Christi forsmædelse/ oc til hans Død oc Pine. Christus tog paa sig den Pine oc Plage/ som Guds Retfærdighed vdkreffde/ at wi skulde haffue lidt for Synden/ oc giorde en fuldkommen betalning for vor skyld. Guds Vrede for Synden/ bleff kast paa hannem/ oc hand betalede for fremmede Synder/ som hand selff beklager i den xlj. Psalme/ saa sigendis: HERre/ ver mig naadig/ oc helbrede min Siæl/ Thi ieg haffuer syndet imod dig. Det

er / ieg haffuer taget mig fremmede Synder til / oc lider for dem lige som de vaare mine egne. Oc i den lxix. Psalme / huor hand saa siger : **Jeg maa betale det ieg icke røffuede.** Saa haffuer hand taget paa sig / Guds grumme / forfærdelige oc wsigelige Vrede / for det gantske Menniskelige Kiøns Synder / Oc denne offuermaade store oc suare tynge / oc Syndsens byrde / ligger paa Christum / met huilcken hand saa tuingis oc plagis / at der vdgaar blodig Sued / aff hans hellige Legeme / oc hand raaber paa Kaarsset / saa sigendis : **Min Gud / min Gud / hui haffuer du forladt mig?** Aarsagen til saadan Plage oc Banghed er / vore Synder / oc den haarde Dom oc grummelige Fordømmelse / som gaar offuer det gantske Menniskens Kiøn.

Dette vil den hellige Prophete Esaias / at wi grandgiffuelige oc flitelige skulle acte / oc vel i vore Hierter begrunde / oc der met trøste oss / imod Synden oc Guds Vrede/ som oss for hendis skyld paahenger.

I dette Spectackel oc yncke siun/ paamindis wi om Guds store oc wsigelige Vrede imod Synden : For effterdi at Guds Vrede icke kunde stillis / før end at denne Person / som er Guds eniste Hierte kiere Søn / oc hans Styrcke oc Arm / maatte lide Pine / oc bliffue it Offer derfor / da kand det icke andet vere / end Synden maa io vere en offuermaade slem oc værstyggelige ting / oc Guds Vrede imod Synden / maa vere wsigelige grum oc stor.

Dernæst skal mand ocsaa i dette Spectackel / acte oc betencke Guds wsigelige store Kierlighed imod oss / effterdi

terdi at hand gaff sin eniste Søn i Døden for vor skyld / da haffuer hand io en ret sand brendendis oc hiertens Kierlighed til oss/ oc vil vort beste / som Christus selff siger / Johannis iij.

Saa elskte Gud Verden / at hand gaff sin eniste Søn / paa det at alle de som tro paa hannem / icke skulle fortabis / men haffue det euige Liff.

Fremdelis siger Propheten: **Straffen ligger paa hannem/ paa det at wi skulle haffue Fred.** Met disse Ord / taler hand/ om Christi Døds oc Pinis vdretning oc fruct / som er / at wi haffue Fred hos Gud / Oc vor Natur som vaar forfalden / oprættis oc hielpis igien. Thi hand haffuer met sit Blod / vdslæt den Handscrifft / som vaar imod

 oss.

oſſ. Denne Handſcrifft er Guds ſtrenge Low / ſom ſtraffer oc dømer Menniſkens Samuittighed / oc efterdi at denne Handſcrifft er vdſlæt formedelſt Chriſti Blod / da haffue wi fred / ſom Paulus ſiger til de Romere vdi det v. Capit: **Effterdi wi ere nu bleffne Retfærdige formedelſt Troen / da haffue wi Fred met Gud / formedelſt vor HErre Jeſum Chriſtum.** Troen forlader ſig paa Chriſti Offer / met huilcket at Handſcrifften er vdſlæt / oc forſeer ſig viſt der til / at Gud tager oſſ til Naade / oc lader oſſ vere ſig behagelige for dette Offers ſkyld. Chriſtus tager paa ſig den Pine oc Plage / ſom Guds Rætfærdighed vdkreffuer / oc vender paa ſig Guds ſtrenge Vrede imod Synden / **Paa det at wi ſkulde haffue**

Fred

Fred oc Venskaff / det er / paa det at wi kunde bliffue fri fra Louens forbandelse / oc nyde Guds velsignelse / oc en rolig oc stille Samuittighed faar Gud.

Oc wi ere helbrede giorde ved hans Saar. Her repeterer oc igientager Propheten den samme Mening met andre ord. Menniskens Nature fick en gruelig dødelig oc forgifftig Siuge oc Plage paa sig / for Syndens skyld / Jmod denne Siuge oc Plage / er Christi Død en krafftig Lægedom / ved huilcken Saarene forbindis oc lægis / oc wi komme igien til Helbreden oc Karskhed / det er / til den Retfærdighed / Liff / Herlighed oc Glæde / som wi vaare skabte til.

Oc altid vdi Christi Døds oc Pinis betenckelse / skulle disse tu ting staa

for

for vore Øyen / oc i vor tancke / som er : Guds store Vrede imod Synden / oc hans wsigelige Kierlighed til oss. CHristus maatte lide Død oc Pine / oc bliffue it Offer / paa det at vore Saar kunde lægis / Fordi at der ere gruelige/ forgifftige oc døde Saar vdi Menniskens nature / saa at der maatte en dyrebar ypperlig oc krafftig Lægedom til / efftersdi at Siugen oc Saaret vaar stort.

Lader oss derfaare bekiende vore Siuger oc Saar / oc begræde vore Synder / som icke kunde anderledis lægis oc hielpis/ end ved Guds Søns Død oc Pine. Der hoss lader oss ansee Guds store Kierlighed mod oss / som saaledis elskte Verden / at hand gaff sin eniste Søn / paa det at alle de som tro paa hannem icke skulle fortabis/ Men haffue det euige Liff.

Dette

Dette sidste stycke aff Prophetens Ord / om Christi Saar / oc vor Helbrede / igientager den hellige Apostel S: Peder / saa sigendis:

1. Pet: 2.

Hand offrede selff vore Synder paa it Træ / paa det at wi skulde vere døde fra Synden / oc leffue i Retfærdighed / Formedelst hues Saar i ere bleffne helbrede.

Dette samme er ocsaa Figureret oc affmalet vdi Samsons Spørsmaal oc mørcke Tale / som der staar i Dommernis Bogs xiiij. Capitel: **Der gick Mad aff AEderen / oc Sødhed aff den Stercke.** Det er / Christi Død beridde oss Mad oc Honning / ved huilcken vor Nature / som er forkrencket / forgiffuet oc

for-

forderffuet / oprettis / lægis / styrckis oc fødis.

Fremdelis siger Esaias / Capit : liij.

Wi fore alle vild / lige som Faar / huer paa sin Vey / men HERren kaste alle vore Synder paa hannem.

Met disse Ord sætter Propheten en almindelig Predicken oc Lærdom / om Penitentz oc omuendelse til Gud / oc siger : **Wi fore alle vild.** Der sætter hand Guds Foriættelse hos / saa liudendis : **HERren kaste alle vore Synder paa hannem.** Paulus siger : **Gud besluttede alle vnder Synden / at hand vilde forbarme sig offuer alle /** Oc en anden sted siger hand : **De**

ere

ere allesammen Syndere / oc dem fattis den Roes som de skulde haffue i Gud. Begge disse Sententzer skulle wi grandgibelige acte / oc stedse holde i hukommelsen. Wi fore alle vild / som Faar / det er / wi ere alle skyldige faar Gud / haffue Synden / oc haffue forskylt Guds Vrede oc Døden / Derfor skulle wi grue oc forskreckis for Guds Vrede / oc lade det gaa oss til Hierte / angre oc fortryde / at wi saa grueiige haffue fortørnet Gud. Oc ligner Propheten alle Menniske ved it taabeligt Faar / Naar det bliffuer vilt fra Hiorden / da kand det icke selff finde tilbage igien / Men løber omkring oc far vild / indtil saa lenge at Vlffue / Reffue eller Hunde faa fat paa det / oc riffue det ihiel : Lige saa ere wi oc bleffne vilte fra Gud / oc

haff-

haffue faret vild / oc kunde ved intet andet middel oc maade vendis om / oc komme til hannem igien / vden at Guds Søn / som er vore Siælis tro Hiurde / maatte komme til Verden / bliffue it Offer / oc lede oss til rette. De veye som Propheten omtaler oc siger / at **Wi fore alle vild / huer paa sin Vey.** Det er den Guds tieniste / Hellighed oc Gierninger / som Menniskẽ huer effter sit Hoffuet oc gode tycke / selff optencke vden Christo / at tiene Gud met / huilcke allesammen ere vilde oc vrange Veye / Thi all den Guds tieniste oc dyrckelse / som optenckis vden Christo vor rette Siæle Hiurde / den er straffelig oc fordømelig.

Men HERren kaste alle vore Synder paa hannem. Dette er en almindelig Foriættelse om Guds

Guds Naade oc Barmhiertighed / oc om Syndernis Forladelse. Guds Søn er effter den hellige Trefaaldigheds vnderlige raad oc Faderens vilie / bleffuen it Offer oc Sone / for det gantske Menniskens kiøns Synder / Derfor skulle wi / alle oc huer / indelycke oc beslutte oss i denne almindelige Foriættelse / oc huer for sig met sin Tro giøre sig der vdi delactig / oc stadelige forlade sig der til / at Gud tager dig oc mig / oc huert Menniske til Naade. Oc denne Trøst skal faa-refættis bedrøffuede Samuittigheder / som føle oc fornemme Syndens oc Guds Vredis forskreckelse / oc forfærdis for deris egen wuærdighed. Trøst dig imod saadan forskreckelse der met / at Gud kaste alle dine Synder paa Christum.

D Pau-

Paulus siger 1. Timoth. 1.

Det er io visselige sant / oc it dyrebart værdigt ord / at Jesus Christus kom til Verden / at giøre Syndere salige / iblant huilcke ieg er den største. Men derfaare er mig Barmhiertighed vederfaren / paa det at Jesus Christus vilde beuise i mig all Taalmodighed / dem til it Exempel / som skulde tro paa hannem / til det euige Liff.

J disse ord sætter Paulus try stycker tilsammen / Først at Euangelium om Jesu Christo er en viss / fast oc sand Lærdom / icke nogen forfengelig snack / eller Kierlinge skualder. Dernæst / at alle Menniske oc huer i besynderlighed skulle giøre sig delactige

vdi

vdi Euangelij Foriættelser / oc tro at Gud vil tage dem til Naade for Christi skyld / Derfor siger hand / at det er it **dyrebart oc værdigt Ord** / som er ypperligt oc vært at affholde oc anamme / huilcke alle Menniske skulle tage sig til oc giøre sig der vdi delactige / Fordi at Foriættelsen er almindelig oc hører til alle. For det tredie at denne Foriættelse om Christo / skeer aff Naade oc Barmhiertighed / oc til biuder oss Salighed oc Guds Venskaff / vden all vor Fortieniste for Christi skyld. Derfaare skal vor wuærdighed icke forskrecke oss fra Euangelio / Thi Guds Søn er kommen / at Saliggiøre alle Syndere / som giøre Penitentze oc omuende sig. Giør du derfaare lige som S: Pouel giorde / følg hans Exempel effter / bekient din Synd oc wuærdighed / Haff den samme Tro oc Tillid til Christum/

stum/ som hand haffde/ Saa bliffuer du Retfærdig oc Salig. Dette stadfester hand i den samme Epistel/ oc siger:

j. Timoth: ij.

Der er en Gud oc en Meglere imellem Gud oc Menniskenn/ som er det Menniske Christus JEsus/ som gaff sig selff/ til en Forløsning for alle.

Apostelen til de Hebreer/ siger:

ix. Capit.

Lige som det er skicket for alle Menniske/ at de skulle en gang dø/ oc der effter Dommen/ Saa er CHristus en gang offret/ at bort tage mangis Synder/ Men anden gang skal hand obenbaris vden

Synd/

Synd/for dem ſom vente hannem til Salighed.

Met diſſe ord beuiſer Apoſtelen/ at Chriſtus bleff en gang offret for Menniſkens Synder / oc der er intet andet Offer ſkeet / eller ſkal ſkee / for Synden vden dette ene / Hand ſætter ocſaa den endelige Sag / huorfaare ſamme Offer er ſkeet / ſom er : At borttage mangis Synder / det er allis deris ſom tro paa hannem/ huad heller det er arffue Synden / eller de Synder ſom wi met Tancker oc Gierningen bedriffue / induaartis eller vduaartis. Met diſſe ord driffuis Papiſterne igien / i det at de mene ſig i deris Meſſe at offre Chriſtum huer dag for leffuendis oc døde.

Oc paa det at Apoſtelen kand diſſ klarere ſætte Chriſti offers Krafft oc Vdrætning faar Dyen / legger

hand ocsaa dette til om Christi anden Tilkommelse / i huilcken alle de som hannem foruente / tro oc sætte deris Tillid til hannem / skulle bekomme Salighed oc det euige Liff.

Paulus siger / Ephes: j. Cap.

Formedelst JEsu Christi Blod haffue wi Forløsning / som er: Syndernis Forladelse / effter hans Naadis Rigdom.

Item til Corintherne / i den første Epistels første Cap:

JEsus Christus er giort oss aff Gud til Vijsdom / til Retfærdighed / til Hellighed oc til Gienløsning.

Est du en fattig Syndere / wretfærdig oc raadløs / da kom til Christum/

stum / oc lad dig op for hannem / vdi en sand oc ydmyg bekiendelse / met saadan en Tro oc fast Tillid / at hand er din eniste Retfærdiggiørere / Saliggiørere oc Gienløsere / Saa skal Christi Retfærdighed dig metdelis / Huilcken der skal skiule alle dine Synder / saa at de skulle intet kunde skade dig.

Til de Rom: v. Capit. siger ocsaa Paulus.

Ere wi forligte met Gud / formedelst hans Søns Død / der wi vaare Fiender / da skulle wi meget mere bliffue salige formedelst hans Liff / efftersi wi ere nu forligte.

Her hører du / at Paulus ligner Christi Død oc hans Liff / det er / hans ærefulde Opstandelse / tilsammen / oc

siger / at effterdi Christi Død vaar saa krafftig / at Gud for hans skyld / tog Menniskens Kiøn til Naade / oc lod sig met oss forlige / den tid wi vaare faldne fra hannem / oc vaare hans Fiender / Da er io hans Liff oc ærefulde Opstandelse meget mere krafftig / at metdele oc giffue oss / som nu lenge siden ved hans Død ere forligte met Gud / Salighed oc det euige Liff: Trøst dig der met imod din Synd / oc all Fristelse.

Fremdelis siger Paulus
Gal: j.

JEsus Christus gaff sig selff for vore Synder / at hand vilde frelse oss fra denne næruerendis onde Verden (det er / fra Dieffuelens Tiranni / Synden oc alt ont / som denne Verden giffuer oc fører met sig) effter Guds Vilie oc

vor Faders / som saa elskte oss / at hand heller vilde lade sin Søn lide Død oc Pine / end wi skulde forta=bis.

Oc saa siger Paulus til de Co=losser: Cap: ij.

Gud giorde oss leffuende ved Christum / oc hand forlod oss alle Synder / oc vdslætte den Handscrifft som vaar imod oss / huilcken der bleff vdraabt ved Skickelser / oc vaar oss imod / Oc hand tog hende bort / oc slog hende til Kaarsset / oc hand røffuede Førstedømene oc de Veldige / oc bar dem oben=bare til siune / oc giorde en Seyer aff dem / formedelst sig selff.

Den Handscrifft som Apostelen her omtaler / der vaar imod oss / ved huilcken wi vaare forplictige vnder Guds Vrede oc euig Fordømelse / for Synden / er Louen oc vor egen onde Samuittighed / som bær Vidnesbyrd imod oss om vor skyld oc straff / Oc staar oss aller haardest imod / lige som en Handscrifft / der wi selff kunde vdgiffue / Den haffuer Christus borttaget / saa at Gud nu intet kreffuer oss / naar wi ved Troen bliffue hart ved Christum / som met sin Lydighed haffuer giort Louen fyldist / oc reffuet Handscrifften sønder / oc met sit Blod giort der en rød strig offuer / oc vdslæt hende.

Derfaare kand huercken Louen / Døden eller Helffuede skylde dig.

Christus siger selff / Matth: ix.

De Karske haffue icke Læ-

gen

gen behoff/ men de Siuge. Jeg er kommen at kalde Syndere til Penitentze/ oc icke de Retfærdige.

Derfaare siger ocsaa Gud selff ved Propheten Ezechiel/ xviij. Capitel.

Saa sant som ieg leffuer/ da haffuer ieg icke behagelighed til en Synderis Død / Men meget mere at hand omuender sig fra sit Væsen/ oc leffuer.

Christus siger ocsaa / Matth: xj.

Kommer hid til mig / alle i som arbeyde oc ere besuarede / Jeg vil verquæge eder. Tager mig Aag paa eder / oc lærer aff mig / Thi ieg er sactmodig oc

ydmyg

ydmyg aff Hiertet/ Saa ſkulle i finde huile for eders Hierte. Thi mit Aag er lideligt/ oc min Byrde er læt.

Wi komme til Chriſtum formedelſt Troen / naar wi tro at Gud er oſſ naadig / haffuer oſſ kier / vil oſſ gaat oc forlader oſſ alle vore Synder / Oc at Chriſtus haffuer betalet oc giort fyldiſt for alle vore Synder / oc der hos ſtadelige forlade oſſ til / at wi ere Guds Børn. Til dem der ſaadan en Tro haffue / ſiger Chriſtus / hos Johannem / viij. Capit:

Huo ſom kommer til mig/ hand ſkal icke Hungre / oc huo ſom troer paa mig / hand ſkal aldrig tørſte.

Den ſom ſaa kommer til Chriſtum/ det er / ſtadelige troer paa hannem/

nem/ hand haffuer offueruundet Dø-
den/ Synden/ Dieffuelen oc Helff-
uede/ oc kand icke bliffue fordømt/
Men hand bliffuer salig til euig tid/
formedelst Troen til Guds ord/ oc
hans wsigelige store Naade/ Godhed
oc Barmhiertighed. Thi saa siger
Christus selff/ Joh: v. Cap:

Sandelige sandelige siger
ieg eder/ Huo som hører mit
Ord/ oc troer den som mig vd-
sende/ Hand haffuer det euige
Liff/ oc kommer icke til Dom-
men/ Men hand er trengd igen-
nem fra Døden til Liffuet.

Huad er dette en offuermaade
stor trøst/ at it Christet Menniske/
som gierne hører Guds ord oc troer
paa hannem/ det skal icke haffue no-
gen skade aff denne Legemlige død/
Men

Men det skal der ved trenge sig igien=
nem/ fra denne Verdens forfengelig=
hed oc ælendighed / til Himmerigis
Glæde oc Salighed. Derfor siger
ocsaa Christus/ Johan : viij. Cap.

Sandelige/ sandelige/ Jeg
siger eder/ der som nogen holder
mit Ord (det er / bliffuer der vdi
varactig oc bestandig / tuiler icke der
paa / men troer stadelige/ at hand ved
mig / oc for min skyld / skal haffue en
naadig / god oc barmhiertig Fader i
Himmelen) Hand skal icke dø
euindelige.

Dette er Faderens oc Sønnens
naadige vilie / at huer den som bliffuer
bestandig vdi en stadig Tro oc Tillid
til Guds Naade oc Ord / hand skal
euindelige beuaris oc bliffue salig / Oc
lige som huercken Synden/ eller Dø=
den/ eller Dieffuelen / eller Helffuede
kunde

kunde ſkade Chriſto noget / lige ſaa kand ingen aff dem giøre det Menniſke nogen ſkade / ſom ſaa troer paa Chriſtum / Thi formedelſt Troen til Chriſtum / ere wi Guds vdualde Børn / ſom Johannes ſiger / Capit : j.

Saa mange ſom hannem anammede / dem gaff hand mact at bliffue Guds Børn / Huilcke ſom icke ere fødde aff Blod / oc ey heller aff Kiøds vilie / oc ey heller aff Mands vilie / Men aff Gud.

Chriſtus ſiger hos Johannem / i det vj. Cap:

Alt det ſom Faderen haffuer giffuet mig / det kommer til mig. Oc huo ſom kommer til mig /

mig / den vil ieg icke vdskiude. Thi ieg er nedkommen aff Himmelen / at ieg skal giøre / icke huad ieg vil / Men huad den vil / som mig vdsende. Oc det er Faderens vilie / som mig vdsende / at ieg intet miste aff alt det som hand haffuer giffuet mig / Men ieg skal opreyse det paa den yderste dag. Oc det er hans vilie som mig vdsende / at huer den som seer Sønnen oc troer paa hannem / skal haffue det euige Liff / oc ieg vil opuecke hannem paa den yderste dag.

I disse ord lærer oss vor HERre JEsus Guds Søn / at det er Guds vor euige Faders aluerlige oc wom-

skiffte-

skifftelige Bud oc Befalning / at wi skulle høre oc lære Euangelium / om hans Søn Christo / som hand haffuer sent hid til Verden / ved huilcken alene wi bliffue salige / oc faa det euige Liff / oc at wi met en stadig Tro oc fast Tillid skulle anamme hans Velgierninger / oc der vdi giøre oss delactige. Huad Velgierninger den samme Guds Søn fører met sig / opregnis her ocsaa / som er / at hand vil ingen forskiude som kommer i sin Nød oc Trang til hannem / met ret anger for Synden / oc en stadig Tro / i huor fattig / wsel eller ælendig / eller oc i huor stor oc groff en Syndere hand er / Men hand vil fri oc frelse hannem fra Døden oc Synden / oc giffue hannem sin Retfærdighed oc det euige Liff. Disse Ord ere ocsaa it Vidnesbyrd at Euangelium oc Guds Naadis Foriættelse er almindelig / oc hører

til alle / derfor maa huert Mennifke ved sig stadelige beslute / at hun ocsaa hører hannem til / oc skal met en fast Tro gjøre sig der vdi delactig / oc vist forlade sig til / at wi alle faa det euige Liff / for Guds Søns JEsu Christi skyld / huilcket Christus ocsaa ydermere stadfester oc lærer i den Predicken oc Samtale / hand haffde met Nicodemus / Johannis iij. Cap: huor hand saa siger :

Lige som Moses ophøyede Hugormen i Ørcken / saa skal Menniskens Søn ophøyes / at huer den som troer paa hannem / skal icke fortabis / men haffue det euige Liff. Item / Saa elskte Gud Verden / at hand gaff sin enbaarne Søn / at alle de som tro paa hannem / icke

icke ſkulle fortabis / men haffue
det euige Liff. Thi Gud ſende
icke ſin Søn til Verden / at
hand ſkulde døme Verden / men
at Verden ſkulde frelſis ved
hannem. Huo ſom troer paa
hannem / hand ſkal icke dømis /
Men huo ſom icke troer / hand
er allerede dømt / Thi hand tro-
de icke paa Guds enbaarne
Søns Naffn.

Her haffue wi en offuermaade
ſtor oc merckelig Hiertens trøſt / ſom
paaminder oſſ om Guds wſigelige
Kierlighed til oſſ arme Jordſecke / Or-
memade / oc Helffuedis brande / at
hand vilde giffue ſin eniſte Hierte kie-
re Søn / ſom er født aff hans Hierte
aff Euighed / Paa det at det gantſke
Menniſkens Kiøn icke ſkulde forta-
bis /

bis / men hand skulde for oss alle bliffue it Offer / oc met sit Blod oc Død fri oss fra den euige Død / saa at de ved hannem skulle bekomme Liffuet / saa mange som fly hen til hannem / saa som til deris eniste Meglere / oc met en stadig Tro anamme hans Velgierninger.

Disse ere gyldene Ord / oc ere værde at betencke oc grandgibelige mercke / Scriff dem inderlige vdi dit Hierte / tro oc forlad dig til / at Gud elsker dig visselige / oc haffuer dig kier / efftersdi at hand haffuer kaastet saa meget paa dig / oc kiøbt dig saa dyre / at hand loed sin eniste Søn dø for din skyld. Tuil derfor ingelunde der paa / at Gud vil io visselige vere hoss dig oc staa met dig / i din Sorge / Nød oc Bedrøffuelse / vil bønhøre dig / hielpe / trøste / styrcke / redde oc fri dig / oc endelige tage dig til sig / at du skalt met han=

hannem vere i Herlighed oc Glæde i det euige Liff. Tuil icke heller paa/ at efterdi hand haffuer hafft dig saa saare kier / oc saaledis ladet sig omkaaste / at hand io da ocsaa vil giffue dig for sin Søns skyld / oc met sin Søn / huad dig giørs behoff baade til dette timelige / oc til det euige Liff. Derfaare siger S: Pouel / til de Romere viij. Cap:

Er Gud met oss/ huo kand vere imod oss? Huilcken der icke sparde sin eniste Søn / Men gaff hannem der hen for oss alle / Hui skulde hand icke giffue oss alting met hannem. Huo vil skylde Guds Vdualde? Gud er her / som giør retfærdige. Huo vil fordøme? Christus er her / som er død / ia den

 som

som opstod / som sider hoss Guds høyre Haand / oc taler gaat for oss.

Saa siger ocsaa Johannes Apostel / i sin første Epistels andet Capit:

Der som nogen Synder / da haffue wi en Talsmand hos Faderen / JEsum Christum den Retfærdige / oc hand er en Sone for vore Synder / Icke for vore alene / Men oc for den gantske Verdens. Oc der paa vide wi at wi kiende hannem / om wi holde hans Bud.

Denne samme vor Meglere oc Talsmand / den Retfærdige JEsus Christus / tager ocsaa vor skyld paa sig / Thi hand tog alle vore Synder paa

paa sin Ryg / som Esaias siger / vdi sit halfftrediesinds tiuende oc tredie Capit: Oc hand kaste dem vd i Haffuet/der som det er dybest/som Micheas siger / i sit siuende Capit: Oc lige som denne vor Meglere JEsus Christus offueruant Døden / Dieffuelen oc Synden / Lige saa skal oc huer tro Christen offueruinde de samme Fiender / der som hand troer at Døden/ Dieffuelen / Synden oc Helffuede kand intet skade hannem / lige som de ingen skade giøre JEsu Christo. Thi saa siger Christus selff / hos Johannem/ xvj. Capit:

Dette haffuer ieg talet til eder / at i skulle haffue Fred i mig. Vdi Verden haffue i Bedrøffuelse / men verer ved it frit Mod / Jeg haffuer offueruundet Verden.

Oc Johannes siger/ i sin første Epistels femte Cap:

Alt det som er født aff Gud/ offueruinder Verden/ Oc eders Tro er den Seyer/ som offueruinder Verden.

Denne Seyeruinding haffuer JEsus Christus vor Frelsermand oc Saliggiørere forhuerffuet oss/met sin hellige Død oc Pine/for huilcket hannem ske euig ære. Paulus taler oc om denne Seyeruinding i sin første Epistel til Corintherne/ vdi det femtende Capit: saa sigendis:

Døden er opslugen i Seyer. Død/huor er din Braadt? Helffuede/ huor er din Seyer? Men Dødens Braadt er Synden/ Oc Louen er Syndens Krafft/ Men Gud skee

tack/

tack / som gaff oss Seyeruinding formedelst vor HERRE JEsum Christum.

Derfaare haffuer huercken Synden / eller Døden / eller Dieffuelen/ saa megen mact/ at de kunde skille saadant it Menniske fra Gud/ som troer paa hannem / som Christus selff siger/ hos Johannem/ x. Cap:

Mine Faar høre min Røst/ oc ieg kiender dem / oc de følge mig effter / Oc ieg giffuer dem det euige Liff/ oc de skulle aldrig forfaris/oc ingen skal slide dem aff min Haand. Faderen som gaff mig dem / er større end alle ting / oc ingen kand slide dem aff min Faders Haand. Jeg oc Faderen ere it.

Der som Faderen er større end alle ting/ Hui bedrøffuer du da oc be⸗kymrer dig/ O Menniske: Hui vilt du da fortuile oc falde i Mishaab: Hui vile du forringe Gud oc giøre hannem mindre end hand er: Hui legger du vind paa met din Vantro/ at giøre din Synd større end Gud: Bort det/ oc end langt bort/ Sig icke met Cain/ Min Synd er større/ end ieg kand faa Naade. Men sig heller met Augustino/ Du løgst Cain: Maior est Dei Misericordia, quam OMNIVM peccatorum mise⸗ria. Guds Barmhiertighed/ er større end ALLE Synde⸗ris ælendighed. Derfaare skee hannem loff oc tack i euighed.

Johannes Apostel siger/ i sin første Epistels iiij. Cap:

Den som er i eder / er

større end den som er i Verden.

Hui frycter du dig da for Dieffuelen / efftherdi hand er offueruunden / aff Christo din Gud oc HErre: Hui frycter du dig for Helffuede / efftherdi at det er aff Christo forstørret oc nederbrøt / for din skyld / oc allis deris som tro paa hannem: Hui frycter du for Synden / efftherdi at hun er opsløgen vdi Christi Død / oc er giort fyldiste bod oc betalning for hende:

Gud siger selff hos Ezechiel i det xviij. Capit:

Der som den Vgudelige omuender sig fra alle sine Synder / da skal hand leffue oc icke dø.

Oc Paulus siger / Rom: v. Capit:

Gud

Gud lader tee sin Kierlighed mod oss / i det at Christus døde for oss / der wi endnu vaare Syndere. Derfor skulle wi meget mere formedelst hannem beuaris fra Vreden / efftersdi wi ere nu bleffne retfærdig giorde / formedelst hans Blod.

Gud er vor Fader / for wi haffue hans Ord / oc hans Søn JEsum Christum / oc ere bleffne hans vdualde Børn ved Christum / ved huilcken wi haffue faaet Arffuedeel / Brøderskaff oc Børne ret / som Christus sagde til Maria Magdalena / i den allerførste Predicken / hand giorde effter sin Opstandelse / Johan : xx. Capit : Gack hen til MINE Brødre / oc sig dem : Jeg far op til MIN

MJN Fader / oc til EDERS Fader/ til MJN Gud oc EDERS Gud.

Paulus siger til de Rom: xiiij. Capit:

Huad heller wi leffue eller dø / da høre wi HERREN til.

Huad haffue wi da behoff at frycte oss enten i Liff eller Død / effterdi at wi høre den Allermectigste HErre til/ oc ere hans egne/ Hand skal vel beuare sin Eyendom/ oc huad hannem tilhører / saa ingen skal giøre det nogen skade / Thi hand er mectig oc sterck nock der til.

Johannes Baptista siger/ hos Johannem j. Cap:

See / Det er Guds Lam som bær Verdens Synder.

Disse

Disse ord ere it herligt oc skønt vidnesbyrd om Christo / S: Hans Baptista viser paa hannem met sin Finger / oc giør forskel imellem hannem oc alle andre Propheter oc Lære-re / siger huad hans Embede oc besynderligste Velgierninger er / at hand er det rette Lam som er slactet oc offret for alle Verdens Synder / oc giør hand forskel imellem dette Guds Lam oc andre Lam / som i det gamle Testamente bleffue slactede / vdi de offer som Gud haffde for sit Folck beskicket / Thi de Lam bleffue ickon for atskillige enstige Sagers oc Offers skyld slactede / Men dette Lam bleff slactet til it almindeligt oc fuldkomnet Offer oc Sone for alle Verdens Synder / som Paulus vidner / der hand til Corintherne / ocsaa kaldee Christum it Paaskelam / som er offret for oss. Lader oss derfor kaste alle vore Synder

hen

hen paa dette Guds Lam / som met sit Blod haffuer igienløst oss oc betalet for oss alle / som Petrus siger / i sin første Epistels / første Cap:

Vider / at i ere icke forløste met forfengeligt Sølff eller Guld / fra eders forfengelige Omgengelse / Men met Christi dyrebare Blod / som met it wskyldigt oc wbesmittet Lams.

Derfaare om du end skønt est en Syndere / saa falt dog alligeuel icke vdi Mishaab eller Fortuilelse / om Guds Naade / efftherdi du hører at baade S: Hans Baptista oc de tuende Apostler / S: Peder oc Pouel / kalde Christum it Lam / som er offret oc slaetet for alle Verdens Synder / Hand haffuer ocsaa taget dine Synder paa sig / thi du est oc aff Verden / oc derfor

for est du allerede fri oc est bleffuen it Guds Barn.

Fremdelis siger Petrus i den samme Epistel/ i det ij. Capit:

Christus offrede selff vore Synder paa sit Legeme paa Træet.

Item i samme Epistels iij. Capit:

Christus leed en gang for vore Synder/ den Retfærdige for de Wretfærdige/ Paa det at hand skulde offre GUD oss.

S: Hans Apostel siger/ i sin første Epistels første Capit:

JEsu Christi Blod giør oss rene aff alle vore Synder.

Der

Der som wi bekiende vore Synder / da er hand tro oc retfærdig / at hand forlader oss vore Synder / oc renser oss aff all Wdyd.

S: Pouel siger / i sin Epistel til de Romere / i det iij. Capitel.

Den Retfærdighed som gielder faar Gud / kommer formedelst Troen til Jesum Christum / til alle / oc paa alle som tro. Thi her er intet forskel / De ere allesammen Syndere / oc dem fattis den Roes som de skulde haffue i Gud. Men de bliffue retfærdige / aff hans Naade / vden fortieniste / ved

F den

den Gienløsning som er skeet
formedelst Jesum Christum/
Huilcken Gud haffuer skicket
til en Naadestol / formedelst
Troen i hans Blod / huor met
hand tilbiuder den Retfærdig-
hed / som gielder faar hannem/
i det / at hand forlader Syn-
den/ huilcken som vaar skeet her
til vnder Guds Taalmodig-
hed / at hand vilde paa denne
tid frembiude den Retfærdig-
hed/ som gielder faar hannem/
Paa det at hand skal alene ve-
re retfærdig/oc giøre den retfær-
dig som haffuer Troen til JE-
sum Christum.

Frem-

Fremdelis siger hand / i samme Epistels iiij. Cap:

Christus er hengiffuen / for vore Synders skyld / Oc opueckt for vor Retfærdigheds skyld.

Item / i det femte Cap:

Ved Christum haffue wi en Tilgang i Troen til denne Naade som wi staa vdi.

Ingen kommer til Faderen / vden ved Christum / Heb: xij. Joh: xiiij.

Her til haffuer du nu hørt Vidnesbyrd / aff den hellige Scrifft / om Guds Naadige hielp oc trøst / oc Syndernis forladelse / Trøst dig der ved oc tro vissielige det som dig vdi dennem er faaregiffuet / saa skal huercken Gienuordighed eller Modgang /

 Dieff-

Dieffuelen eller Synden kunde ska-
de dig.

Hører nu ocsaa Exempel aff Scrifften/ huorledis Gud haffuer taget Syndere til Naade/ som ere komne i Troen til hannem/ oc haffuer forlat dem Synden.

Johannis i det viij. Capit: bescriffuis / huorledis en fattig Synderinde bleff omklaget faar Christo / Hende suarer CHristus oc siger: **Effterdi ingen fordømde dig / saa fordømer ieg dig icke heller / gack bort / oc synd her effter icke mere.**

Hos Lucam / i det vij. Capit: siger Christus til den Synderinde / som mand almindelige mener / at skulde veret Maria Magdalena: **Dine Synder ere dig forladne.** Item:

Din

Din Tro haffuer hiolpet dig/ Gack bort met Fred.

Item / hos den samme Euangelist Lucam / læse wi / i det xix. Capit: At den obenbare Syndere oc Taaldernis offuerste Zacheus kom til Christum / oc hand tog hannem til Naade / oc forlod hannem sin Synd.

Lige saa giorde hand oc ved Røffueren paa Kaarsset / som haffde bedreffuet meget ont / giort mangt it sorgefult Hierte / oc / maa ske / mangt it Faderløst Barn / oc mangen bedrøffuet Encke. Der hand bekiende oc fortrød sin Synd / oc bad i Troen om Naade / da forlod Christus hannem alle sine Synder / oc sagde til hannem: **Sandelige siger ieg dig / J dag skalt du vere met mig vdi Paradis.** Luc: xxiij. Capit:

Mattheus Euangelista scriffuer om sig selff/ i sit Euangelij ix. Capit: At hand vaar en Taaldere oc groff Syndere/ Christus tog hannem til Naade/ forlod hannem Synden/ oc kaldede hannem til Apostels Embede.

Vdi Christi Pinis Historie/ Luc: xxij. Høre wi at S: Peder/ imod sin tro Tilsagn oc Samuittighed/ forsuor vor HErre JEsum Christum/ Christus saa naadelige til hannem/ forlod hannem sin Synd/ lod Engelen formedelst Quinderne forkynde hannem sin Opstandelse/ obenbarede sig for hannem/ den samme dag hand stod op/ tog hannem til Naade/ oc sætte hannem i sit Apostels Embede igien.

Om S: Pouel læse wi/ vdi Apostlernis Gierningers ix. Capit: At hand forfulde Christum oc hans Tie-

Tienere / fra en Stad til en anden. Gud tog hannem til Naade / omuende hannem / oc giorde hannem til en Apostel / gaff hannem synderlige Gaffuer / oc vdrette store ting ved hannem.

Kong Dauid falt meget haardelige oc gruelige / oc bedreff baade vaald oc rob / Hoer oc Mord / forraadde oc omkom sin tro Tienere / oc tog hans Høstru fra hannem / Men den tid der hand / effter sin Predickeris Natans Paamindelse / omuende sig / bekiende oc fortrød sin Synd / tog Gud hannem til Naade / oc forlod hannem sin Synd / som Samuel beskriffuer i sin anden Bogs ellefte oc tolffte Cap: Derfor siger oc Dauid selff / i sin lj. Psalme. Gud forsmaar icke it sorgefult oc angerfult Hierte.

Kong Manasses giorde meget ont vdi Jerusalem / som HERren ilde behagede / oc fortørnede hannem gruelige / Hand tilbad Affguder / brugte Traaldom / vaar en Dageuellere / oprette all den Affguds dyrckelse oc tieniste / som hans Fader / den fromme Kong Ezechias haffde nedslaget / oc bedreff mange suare oc gruelige Synder imod Guds Bud oc Befalning / Huorfaare GUD ocsaa ydmygede hannem oc lod hannem fangis / aff Kongen vdi Assyrien / oc bleff bortført til Babylon / Men der hand ydmygede sig faar Gud / begræd oc fortrød sin Synd / oc bad om Naade oc Synds forladelse / da hørde Gud hans Bøn / forlod hannem sin Synd oc Forseelse / tog hannem til Naade / oc førde hannem tilbage / ind vdi sit Kongerige igien / som wi læse / i den anden Krønicke Bog / vdi det xxxiij. Cap:

Chri-

Christus vdi Euangelio / hos Lucam i det xv. Capit: Affmaler oss en saare skøn oc trøstelig Lignelse / om den forlorne Søn / huorledis hand slemmelige forsaa sig / oc giorde sin Fader megen sorg oc harm / oc grueli-ge fortørnede hannem / oc huorledis hand fick sin Faders Naade oc Venskaff igien / der hand omuende sig / be-kiende rettelige sin Synd / oc bad sin Fader om Naade / saa sigendis: **Fader ieg haffuer syndet imod Himmelen oc faar dig.**

Om den fattige Taaldere taler Christus ocsaa / Luc. xviij. At hand stod sorgefuld oc bange / skamfuld oc blu / oc torde icke lætte sine Oyen op til Himmelen / men slog sig for sit Bryst / oc sagde: **Gud ver mig Syndere Naadig.** Christus si-

ger selff Dommen aff / at denne gick retfærdig hiem i sit Hus.

Met disse oc andre saadanne flere Exempel skalt du trøste dig / oc stadelige tro / at Christus haffuer betalet for dine Synder / oc haffuer forlat dig dem / saa at du allerede ved Troen est iført Christi Retfærdighed / oc est it saligt Guds Barn. Thi Gud vil vere vor kiere Fader / oc vere oss Naadig oc Barmhiertig / Mild oc Miskundelig / fordi at wi tro paa hans Hierte kiere Søn / vor HErre oc Broder JEsum Christum / anamme hannem / oc gøre oss delactige vdi hans Fortieniste oc Velgierninger / saa som hand formedelst den hellig Aand / igiennem Propheternis Munde / haffuer loffuet oc tilsagt oss / som disse efterfølgende Sententzer oc Sprock beuise.

Saa

Saa siger Gud selff/ Esaie i det xliij. Capit:

Jeg/ Jeg affslætter dine Synder/ for Min skyld/ oc ieg vil icke komme dine Synder ihu.

Item/ Zacharie i det andet Cap:

Huo som rører eder/ Hand rører min Oyesten.

Oc Jeremiæ/ i det xxxj. Cap:

Jeg vil forlade dem deris Ondskaff / Oc aldrig mere komme deris Synder ihu.

Dauid siger i sin xxv. Psalme.

HERRens veye ere idel Godhed oc Sandhed/dem som holde hans Pact oc Vidnesbyrd.

Oc

Oc i den lxviij. Psalme siger hand saaledis:

Gud legger en Byrde paa oss/ Men hand hielper oss ocsaa.

Wi haffue en Gud som hielper / oc vor HERRE er den HERRE som frelser aff Døden.

Joel Prophete siger i sit andet Capit:

Vender eder om til HERREN eders Gud / Thi hand er Naadig / Barmhiertig / Taalmodig oc meget Miskundelig / oc hannem angrer snart Straffen.

Her aff seer du at Gud haffuer loffuet oc tilsagt/ formedelst den hellig Aand/

Aand / at hand vil vere Naadig oc Barmhiertig/ dem som sig til hannem omuende. Her til hører nu en sterck oc stadig Tro / at mand visselige troer oc forlader sig til / at Gud vil holde sit Løffte oc Foriættelse / huad hand i disse oc andre saadanne Sententzer / loff=uer oc tilsiger. Derfor siger Jere=mias / vdi sit femte Capit: HER=RE / Dine Øyen see effter Troen.

Oc Christus siger / til den Høff=uitzmand aff Capernaum/
Matth: viii.

Dig ske som du trode.

Jtem/til den Cananeiske Quinde/
Matth: xv.

O Quinde/ din Tro er stor/ dig ske som du vilt.

Hand

Hand siger ocsaa til den Spedalske
som vaar bleffuen reen /
Lucæ xvij.

Din Tro haffuer hiolpet dig.

Petrus siger / vdi Apostlernis Gierningers xv. Capit:

Gud rensede Hierterne ved Troen.

Det giffue oss allesammen Gud vor kiere Fader / ved JEsum Christum / sin eniste Søn vor HERRE / Huilcken skee loff / ære oc pris / til euig tid /
AMEN /
Amen.

80

Til disse Trøstelige Sententzer oc Sprock / haffuer ieg ocsaa tillagt / de trøstelige Ord / som Paulus trøstede de Thessalonicker met / i deris gode Venners Død oc Affgang / som vaare lagde til Grunduaal vdi den Predicken som skede vdi salige Frue Elsebe Krabbis Begraffuelse / offuer huilcke ieg haffuer aff Guds Ord / Lutheri oc andre atskillige Læreris Bøger / sammen screffuet en enfaaldig oc føye Forklaring / met nogle visse oc wryggelige beuisninger om Legemens Opstandelse.

Rasmus Hanssøn R.

Saa scriffuer S: Pouel vdi sin første Epistel til de Thessalonicker i det iiij. Capitel.

WJ ville oc icke/ kiere Brødre/ dølie faar eder om dem som soffue/ Paa det i skulle icke sørge/ som de andre/der haffue intet Haab. Thi der som wi tro/ at Jesus er død oc opstaaen/ saa skal oc Gud føre dem frem met hannem/ som soffue ved Christum.

Thi dette sige wi eder/ som HERRens Ord/ at wi som leffue oc offuerbliffue i HERRENS Tilkommelse/ Wi skulle icke komme før end de der soff-

Soffue. Thi at HERREN selff skal komme ned aff Himmelen/ met it Anskrig oc offuer Engels røst/ oc met Guds Basune/ Oc de døde i Christo skulle først opstaa. Der effter skulle wi som leffue oc offuerbliffue/ ryckis til lige bort met dem i Skyerne/ Mod HERREN i Lufften/ oc wi skulle altid bliffue hoss HERREN. Saa trøster eder met disse Ord iblant huer andre.

Aarsagen huorfaare Paulus vdi sin Epistel til de Thessalonicker/ indfører disse ord/ er/ at der haffue veret nogle vdi denne By Thessalonica/ (som ligger i Macedonien/ oc er nu vnder Tyrckiet) huilcke der haffue

offuermaade oc formeget sorge for de=
ris gode Venners død oc affgang / oc
det vden tuil aff denne Aarsage / som
det aff Pauli ord siunis/ at de icke end=
nu haffue veret saa ret stadfeste i den
Artickel/ om Legemens Opstandelse/
saa at hand vaar ret grundfest i deris
Hierter / Huorfaare de aff Kiøds oc
Blods skrøbelighed / haffue taget sig
formeget offuermaade Sorge oc
Bedrøffuelse til / naar Gud haffuer
kaldet deris gode Venner fra dem.
Det siunis icke her at vere troligt / at
de skulde slæt haffue ladet sig fortage
det Haab om Opstandelsen / oc alde=
lis forkast den Artickel/ saa som de vdi
Corintho giorde. Thi wi kunde see
huor hart hand taler til dem / kalder
dem Daarer oc Giecke / oc straffer
dem for deris Vantro / vdi den
første Epistels femtende Capitel.
Huor hand merckelige taler baade
om

om Christi/ oc vor Opstandelse/ men her taler hand venlige til de Thessalonicker / saa som om den ting der icke necte eller tuile paa / endog der kunde aff Kiøds oc Blods skrøbelighed komme atskillige tancker i Hiertet.

Summen oc Meningen paa disse ord er : Mand skal icke formeget/ met wloulig Sorge oc Graad / sørge for sine affdøde Venner / efftersi de ere icke døde / men de soffue / oc Gud skal opuecke dem til det euige Liff / huor mand skal see dem igien / oc met dem vere hoss GVD til euig tid. Met dette Haab skal mand trøste sig.

Disse ord høre hen i vor Børnelærdom / til de to sidste Artickle i vor Christelige Troes bekiendelse / som liude om **Legemens Opstandelse/ Oc det euige Liff /** Huilcke begge

Artickler Paulus her stadfester. Oc saa til den anden Bøn i Fader vor / Tilkomme dit Rige. J huilcken wi icke aleniste bede om Guds Naadis Rige her i Verden / Men ocsaa om hans æris Rige / som er Himmerigis Glæde oc det euige Liff. End ocsaa til den siuende Bøn: Frelss oss fra ont. J huilcken wi bede om en salig affgang / aff denne Verden.

Oc haffue wi vdi disse ord fire besynderlige stycker at acte/ som ere:

Først / om Graad oc Sorge/ som kommer for gode Venners død oc affgang / huor vijt den er lofflig oc wlofflig/ oc der hos skilsmisse/imellem Christnis oc Hedningers Graad.

Dernæst / trøst oc husualelse for dem som miste deris Venner / oc der hoss beuisning om Menniskens Legemis Opstandelse.

For

For det tredie / huorledis det skal gaa til / naar Legemene skulle opstaa.

Oc for det sidste / huor det skal siden gaa met alle Gudfryctige / oc der hoss den rette brug / huorledis mand disse ord skal bruge : Om disse stycker skal her noget røris / Gud giffuet det skeer til hans Naffns ære / AMEN.

Om det Første.

Om det første stycke taler Apostelen aff GVDS Aand saaledis : Wi ville oc icke kiere Brødre / dylle for eder / om dem som soffue / Paa det i skulle icke sørge / som de andre / der haffue intet Haab.

 Met

Met disse ord lærer den hellig-
Aand igiennem Apostelens Mund/
om Christnis graad oc sorge / som de
faa for deris gode Venners død oc
affgang / huordan den skal vere / saa
at der bliffuer forskel imellem Christ-
nis graad / oc Hedningers Van-
tro.

Først see wi her/ at hand icke slæt
aldelis forbiuder at græde oc sørge/vdi
saadan skening / saa som der ere man-
ge til i Verden/ der haffue det Sind/
at deris Venners/ Slectingers / oc
andre fromme Folckis dødelige aff-
gang kand intet beuege dem/ til nogen
graad eller sorge: En part fordi at
de see ickon hen til denne Verden oc
hendis ælendighed / som endis oc ved
Døden saa som de Thraces giorde / oc
derfaare græde de naar noget Men-
niske bleff født til Verden / oc vaare
lystige oc glade naar nogen døde / oc
mange

mange Hedninge haffue sagt/ at intet vaare Mennisket bedre/ end at det enten aldrig bleffue født/ eller oc det kunde dø strax effter det bleff født/ saa som deris klagemaal giffue tilkiende/ som mand mange finder/ i deris Bøger/ huor met de klage offuer dette timelige Liffs ælendighed oc bedrøffuelse. Iblant andre/ vil ieg her indscriffue it klagemaal aff Posidippo/ som saa liuder:

Multis curis plena est vita hominum, quotcunque etiam genus viuendi quis insistat. Nam in foro sunt lites & actiones molestæ. In ædibus autem auræ. Ruri labores nimij. At in mare timor est. In peregrinatione, si quid habes, metuendum: Si nihil, molestum est. Nuptus es: Non sine curis eris. Non ducis vxorem: Eo magis solitariam vitam agis. Liberi

dolores pariunt. Orbitas vita est sine liberis. Iniucunda iuuentus stolida est: Senectus vero infirma. Ex duobus igitur eligendum est alterutrum: Aut nasci nunquam, aut statim cum nati simus mori.

Det er:

Menniskens Liff oc Leffnet er fuld aff sorge oc omhyggelighed / vdi huad stat oc vilkaar mand leffuer vdi. Thi huo som haffuer sin handel til Tinge / oc i Dom oc Rettergang / hand haffuer klammer oc trætte / oc megen besuering. Vdi Husholdning er daglig omhyggelighed. Paa Landsbyen er suar Trældom oc Arbeyde. Drager du til Søes da er der fryct oc fare. Skalt du vandre om din Næring/ oc du haffuer noget / da maat du huer stund fryete dig / Est du fattig oc haffuer intet / da haffuer du Sorge nock.

nock. Haffuer du Gifft dig/ oc taget dig en Høstru / da fattis dig icke omhyggelighed oc sorge. Haffuer du icke Gifft dig / da est du en Ening / oc dit Leffnet er dig langsomt oc kedsommeligt. Haffuer du Børn / da haffuer du daglig Sorge. Haffuer du icke Børn / Da haffuer du ingen Fruct aff dit Gifftermaal. Haffuer du ingen Lyst oc Fryd i din Vngdom/ da er dit Leffnet strengt oc daarligt. Alderdommen kommer met Skrøbelighed oc Siugdom. Derfor skulde it Menniske vducelle sig it aff disse tu: At det enten aldrig bleffue født / eller oc/ at wi strax kunde dø/ saa tilige som wi bleffue fødde.

Silenus / den tid hand bleff atspurt / huad det allerbedste vaar / som it Menniske heldst skulde ynske sig / da suarede hand oc i den samme mening / oc sagde: Det allerbedste er / at aldrig

vere født: Der hos / at den som bliffuer født kand strax dø. Saaledis talede Hedningene aff deris Fornufft oc Forstand om Menniskens Leffnet / for de haffde icke Guds Ord / aff huilcket de kunde vide / at Mennisket er icke aleniste skafft til saadan Modgang at lide her i Verden / men ocsaa til Glæde oc it andet Liff i hin Verden / Oc derfaare kunde de icke beuegis til Graad / naar de miste deris Venner.

En part kunde icke beuegis til graad oc sorge / for stor Arff oc Gods som de vente dem aff deris Forældris / Sydskens oc andre Slectingis dødelige affgang / huilcket de mere acte end deris Venners nærueretse. En part ere aff Naturen saadanne Stoiske fantaster / oc haardhiertige Surmuler / at de icke kunde beuegis til nogen Sorge / huercken aff it eller andet.

En

En part saa som Giendøbere oc andre Suermere mene / at det er Synd oc Wræt at græde for sine Venners død oc affgang / oc ville forsuare sig met Scrifften / huilcken de her vdi saa vel som i andre stycker vrangt vdty oc forstaa.

De sige at Christus forbød den Encke i Nain / at hun skulde icke græde / Item at Salomon siger : Dødsens dag er bedre end Fødselens dag / oc de acte icke at Christus met disse ord vilde trøste denne Fattige Encke / at hun skulde nu giffue sig til freds / vere ved it frit mod / hendis Sorge skulde faa fuld god en bod / som hun oc saa fick / i det at Christus gaff hende sin Søn igien / Icke heller acte de at Salomon oc andre flere Helgen oc Guds Børn / som kiedis ved dette Liff / oc met stor Hiertens lengelse begere / at de kunde komme aff denne onde oc suigeful-

gefulde Verden/ de giøre skilsmisse imellem dette Liff/ oc det tilkommen=dis/ oc begere derfaare met S: Pouel oc Simeon at skillis her fra/ fare i Fred/ oc leffue met Christo/ huilcken der haffuer fortaget Døden sin krafft/ at hand er dem icke skadelig/ Men en indgang oc Dør til Himmerigis Glæ=de oc Salighed.

IMod saadanne Menniskis vrange Dom oc Mening/ skulle wi acte at det er icke Synd at græde oc sørge for sine Venners affgang/ Naar det skeer met Madelighed/ Men er louligt oc lideligt: Først/ for det er Naturligt/ Dernæst/ for det kand end stundem i nogen maade vere gaffnligt/ For det tredie/ for det tilstedis oc beuilgis i den hellige Scrifft/ Oc for det fierde/ for=di at mand haffuer der om mange sine hellige Menniskis: Ja end ocsaa vor

HER=

HERris JEsu Christi eget Exempel.

I.

At det er Naturligt / see wi icke aleniste paa Menniſken/ Men ocſaa paa mange wmælende Beſt/ ſom kunde tage ſig ſorge til / naar de miſte det ſom de haffue kiert : En Turteldue naar hun miſter ſin Mage/ da ſørger hun oc er bedrøffuet/ oc ſætter ſig hen paa tørre oc viſne Grene / oc magis aldrig met nogen Ful. Giffuendis der met ſin ſorge tilkiende / dette ſamme giøre oc mange andre Duer. Ret gode artige Hunde oc Heſte kunde ſørge / oc vere bedrøffuede / naar de miſte deris Herre oc Husbonde. Huorledis ſkulde da Menniſken haffue Stenhierte / at de icke ocſaa aff Naturen ſkulde beuegis til Graad:

II.

At det ocsaa i nogen maade er nytteligt oc gaffnligt at græde / vdi stor Sorge oc Bedrøffuelse / see wi her aff / at mange ere tit saa hart beklemde met stor Hierte sorge / saa at de icke kunde komme til at græde / som wi ocsaa der om læse it Exempel hos Herodotum / om en Konge aff Egypten / ved Naffn Psammenicus / huilcken der bleff fangen aff de Persiers Konge / som hed Cambyses / hand saa en gang sin Daatter driffuis oc trællis met andre Fangne Egyptiske ædele Jomfruer / som en anden tieniste Pige / til at hente Vand oc anden Trældom / oc der hand dette bleff var / tagde hand stille / oc slo Oynene ned til Jorden / oc de andre Egypter som vaare fangne met hannem / oc saae deris Døttre ocsaa i lige maade trællis oc plagis / de græde bitterlige. Saa gior-

giorde hand oc lige ſaa / der hand ſaae ſin Søn føris hen at ſkulle affliffuis / met andre flere Egypter / ſom vaare fangne met hannem. Nogen tid der effter / ſaae hand en aff ſine gamle Venner / ſom baade Alderdom oc Fattigdom vaar tilſlagen / i yncke maade ocſaa at henføris / da begynte hand at ynckis offuer hannem / oc græde bitterlige / riffue i Haaret / oc ſla ſig i Hoffuedet / Der Cambyſes dette formerckte / lod hand hannem atſpørie / hui hand nu græd for denne fattige Mands ælendighed / oc icke tilforn / der hand ſaa ſine Børn ſaa ynckelige metfaris : Da ſuarede hand : Domeſtica mala maiora ſunt Lacrymis. Den Jammer oc ynck ſom mand ſeer oc forfarer paa ſig ſelff oc ſine egne / er ſtørre end den kand begrædis / Men den ynck mand ſeer paa andre Venner den kand begrædis.

Den=

Denne Historie giffuer klarlige at forstaa / at Hiertet tit beklemmis aff Sorge / at mand icke kand græde / oc naar det saa løsner / at mand kand komme til Graad / saa formildis oc formindskis Sorgen / som mand tit oc offte maa høre paa mange / at de sige i deris Sorge: Haffde ieg icke kommet til at græde / da troer ieg at mit Hierte haffde brøstet aff Sorge / Saa er derfaare Graad stundem i disse maade nyttig oc gaffnlig / Huilcket ocsaa den Hedenske Poete Ouidius haffde forfaret vdi sin Sorge oc Ælendighed / oc scriffuer derfaare saaledis:

Fleq; meos casus, est quædam
flere voluptas,
Expletur lacrymis, egeriturq;
dolor.

Begræd min Jammer! Jeg lider daglig/
Det er Husualels at græde:

Thi

Thi Sorgen formindskis oss da visselig:
Naar Graad mon Oynene væde.

III.

At Christelig oc maadelig Graad for sine Venners dødelige affgang ocsaa tilstedis i den hellige Scrifft/ kunde wi mange steder baade met klare Ord oc Exempel befinde.

Syrach siger i sin Bogs xxxviij. Capitel.

Naar nogen døer dig fra da begræd hannem/ oc beklag dig/ lige som dig vaare end stor sorge oc skade/ etc.

Item i det xxij. Cap: siger hand:

Mand pleyer at græde offuer den som død er/ thi hand haffuer icke Liuset mere. Siu dage græder mand offuer den døde/ etc.

Salomon siger i sin Predickere/ i det iij. Capit: At Græde haffuer sin tid/ At Lee haffuer sin tid.

Dauid befoel Jsraels Døttre at begræde Sauls Lig/ som der staar i den første Samuels Bogs xxv. Capitel.

Paulus siger til de Romere/ xij. Capit:

At mand skal græde met de grædendis.

IIII.

Her for vden findis der i den hellige Scrifft/ mange hellige Menniskis Exempel/ som haffue græt oc sørget for deris affdøde Venners dødelige affgang.

Der scriffuis om Abraham/ at hand beklagede sin Hustruis Død/ oc

græd

græd offuer hende. Jſaac ſørgede før
ſin Moders død / oc fick trøſt der Re-
becca kom til hannem. Wi læſe ocſaa
om Debora / ſom vaar Rebeccas Fo-
ſtermoder / at hun døde paa Veyen /
der Jacob drog fra ſin Suoger La-
ban / oc til Canaans Land / oc der be-
græde de hende / ſaa at den Eg hun
bleff begraffuen vnder / kaldis græde
Egen. Jtem / den tid Jacob ſaa ſin
Søns Joſephs blodige Kiortel / oc
meente / at it vilt Diur haffde reffuet
hannem ihiel / oc opæt hannem / da
græd hand / reff ſine Klæder / tog ſør-
ge Klæder paa / oc vaar bedrøffuet i
lang tid. Diſligiſte begræd Juda
Jacobs Søn / ſin Huſtru. Den tid
der Jacob vaar død i Egipten / falt
hans Søn Joſeph offuer hans An-
ſict oc kyſte hannem / Oc Egypterne
diſligiſte begræde Jacob i halffierde-
ſinds tiue dage / Men hans Sønner

begrædde hannem effter de haffde ført hans Lig aff Egypten til Canaans Land / met it saare stort oc bittert klagemaal / oc sørgede end da for hannem i siu dage / Saa at Cananiterne kaldede den sted / som de hulde dette klagemaal paa / Egypternis klage. Der Aaron vaar død / da græd den gantske Israels Menighed for hannem i trediue dage. Dissligest ocsaa for Mose. Saa græd det gantske Israels Folck for Kong Saul.

Saadanne oc mange flere Exempel findis i det gamle Testamente / huorledis at Gudfryctige Mennisker haffue sørget oc græt / for deris affdøde Venner / saa som Naemi for sin Husbonde Elimelech oc sine Sønner / Jabes Borgere for Kong Saul / Dauid dissligiste met alt sit Folck for Saul oc hans Søn Jonathan / ocsaa for Abner / som Joab ihielslog. Det

gantske

gantske Jsrael græd for Abia / Dissligiste for Kong Josia / oc Jeremias besynderlige begræd hannem met stort klagemaal. Borgere aff Bethulia / græde for Judit. All Jsrael for Mathathia / oc siden for hans Søn Juda / huilcke alle vaare langt at opregne.

Vdi det ny Testamente læse wi ocsaa / at den Encke aff Nain / som vden tuil / haffuer veret from oc gudfryctig / oc holt sin Søn vnder aue oc tuct / hun græd / oc Christus trøster hende / oc beder at hun skal icke græde / men giffue sig til freds / det skal bliffue fuld gaat / Maria oc Martha Lazari Systre / græde for deris Broder Lazarus / som de haffde mist. Oc vor HERRE Jesus Christus gremmede sig selff for hannem / saa at hans Oyen løbe offuer. Vdi Apostlernis Gierninger staar ocsaa at Disciplene /

 hulde

hulde it stort klagemaal offuer S: Staffens død.

Af dette som nu sagt er / see wi at all graad/som skeer for vore Venners dødelige affgang / er icke syndig oc wloulig / Thi Gud lader sig det icke vere wbehageligt/ at mand nogen stund/ end ocsaa effter Begraffuelsen sørger oc græder for sine Venners affgang/ som nu nocksom tilforn beuist er. Thi efftersdi at mand icke bør at glæde sig ved sin Fiendis død / paa det at mand icke skal der ved formercke it heffngerigt Hierte oc komme forargelse affsted / som Salomon siger i sin Ordsprocks Bogs xxiiij. Capit: Glæd dig icke ved din Fiendis Fald/ Oc dit Hierte skal icke Fryde sig ved hans wlycke/ HERREN maatte see det / oc det kunde behage

hage hannem ilde. Derfaare vaar Dauid icke glad oc lo/Men hand græd oc sørgede / den tid hand hørde at hans Fiende Kong Saul vaar død/ oc loed den Amalechiter ihielsla / som rosede oc berømmede sig der aff / at hand haffde taget Saul aff dage. Efterdi siger ieg / at det icke er louligt at glæde sig ved sin Fiendis død : Huor meget mere er det louligt at sørge for sine trofaste Venner / Slæctinge / fromme Øffrigheds Mend / mercke=lige lærde Mend. Item / dem som haffue forskylt gaat aff oss / oc andre/ som oss enten aff Naturen eller met Velgierningers beleuenhed haffue veret tilneyede oc tilbundne : Saa som de hellige Forfædre / som nu op=regnede ere/ for oss giort haffue :

Dog vil den hellige Apostel Paulus / at mand skal i saadan graad ramme maade / oc holde sig saa Chri=

stelige / at de icke sørge saa som Hedninge der intet Haab haffue / huercken om Opstandelsen eller det euige Liff / Huorfor de haffue veret meget wtaalmodige oc mistrøstige / baade naar de fornomme / at Døden vilde geste dem selff / oc dissligiste naar deris Venner bleffue dem formedelst Døden frakaldne / saa at somme haffue taget dem selff aff dage / somme faret ilde met sig selff / knurret oc murret imod Gud / etc. Som her effter skal ydermere omtalis.

Saadan Hedensk Sorge oc Wtaalmodighed vil icke den hellig Aand / at Christne skulle haffue / Derfaare siger Apostelen i de ord som før ere opregnede. **At i icke skulle sørge saa som de andre der haffue intet Haab.** Det Haab hand her omtaler at Hedningene icke haffue /

ue /

ue / det er om Opstandelsen / oc om it andet oc bedre Liff / end dette er. Syrach siger ocsaa i sin Bogs xxxij. Cap: **Mand skal icke formeget sørge oc græde for de Døde.** Oc i det xxxviij. Capit: **Trøst dig derfaare igien / at du icke bliffuer bedrøffuet.**

Saaledis scriffuis der om Abraham / at hand stod op igien / aff Sorgen / fra sin Hustruis Lig / oc gaff sig til freds / effter hand nogen tid haffde sørget oc græt for hendis affgang. Dauid stod op igien aff Jorden / der hand haffde sørget for sit Barn / som laa siugt oc døde / lagde sine sørge Klader aff / tode / saluede sig / tog andre Klæder paa / fick sig Mad / oc gick i HERRens Hus. Christus befaler ocsaa den Encke aff

 Nain /

Naln / hues eniste Søn vaar død/ at hun skal icke græde.

Derfaare skal mand icke vdi saadan skening / giffue sig hen i Enrom/ Men haffue gierne sin Omgengelse met Gudfryctige Personer/ oc lade sig trøste aff dem/ Saa giorde Dauid / Endog hand vaar gaaen ind vdi sit Kammer / oc vaar i enlighed / oc sørgede/ den stund hans Barn laa siugt/ dog lod hand sig trøste/ oc gick i HErrens Hus/ der hand hørde at det vaar døt. Maria oc Martha stode ocsaa op/ ginge vd imod JEsum / der hand kom til dem effter deris Broders død.

Mand skal ocsaa betracte oc besinde / at saadan sorge / graad oc klagemaal hielper den døde slæt intet / Mand kand icke græde hannem tilbage igien / som Syrach siger : Sla

bedrøff-

bedrøffuelsen fra dig / oc tenck paa Enden / thi der er ingen igienkommelse. Dauid sagde lige saa / der hans gode Mend forundrede sig / hui hand saa saare græd / fastede oc iemrede sig / der hans Barn laa skugt / oc kunde end vere forhaabning om Liffuet / Men nu det vaar døt / oc vaar intet Haab om dette Liff / gaff hand sig tilfreds: Derfaare fastede ieg (sagde hand) oc sørgede for Barnet der det leffde / Thi ieg tenckte: Huo ved om HErren tør bliffue mig Naadig / at Barnet maa leffue. Men nu det er døt / Huad skal ieg lenger faste oc græde? Kand ieg hente det igien? Jeg kommer hen til det / Men det kommer icke til mig.

Saa

Saa er derfaare saadan wmaa-
delig graad / som en part haffue / slæt
intet nyttig / huercken den døde eller de
som igien leffue / Men der som hand
lenge brugis / giør hand dem selff ska-
de / forderffuer deris Legeme / huor
met de Synde baade imod Gud som
haffuer forbødet at sla ihiel / Oc dissi-
diste imod Naturen / Thi det er Na-
turligt at ingen hader sit eget Legeme.
Derfaare siger Syrach Cap: xxxviij.
Trøst dig igien / at du skalt icke
vere Sorgefuld: Thi at Dø-
den kommer aff Sorge / Oc
Hiertens bedrøffuelse / giør
Styrcken skrøbelig. Sorge oc
Fattigdom / giør Hiertet vee i
Fristelse / oc offuertræder. Lad
bedrøffuelse icke komme vdi dit
Hierte / Men sla hende fra dig /
Tenck

Tenck paa Enden / oc forglem det icke / Thi der er ingen igienkommelse/ Det hielper den Døde intet / oc du giør dig selff skade.

Derfaare skal mand ingelunde formeget græde / at mand skal icke siunis at misunde den Døde den Glæde oc Ro / som hand er nu kommen til/ Oc der som mand end kunde met sin graad hente hannem tilbage igien/ da skulde mand det ingelnnde giøre / efterdi hand er nu skildt ved all denne Verdens Modgang oc Wrolighed / saa at alt hans Jammer / Armod oc Ælende/ er nu kommet til en salig ende. Derfor siger ocsaa Syrach i det samme Cap : som før bleff opneffnt : Mand skal icke formeget græde/ offuer den Døde/ Thi hand er

er kommen til Rolighed. Eff-
terdi den Døde ligger nu i Ro-
lighed / saa lad oc aff at tencke
paa hannem.

Men det beste raad er / at mand
giffuer sig til freds / lader sig trøste
igien / oc betencke / at der som mand
end haffuer mist sin gode Ven / oc skal
nogen tid lang vere skild ved hannem i
denne Verden / saa skal dog Christus
i det andet Liff / komme dem tilsam-
men igien / oc opholde dem euindelige
tilsammen / i euig Himmelske glæde.
Derfaare sagde de siu Martirers
Moder / som der staar vdi den anden
Machabeernis Bog / i det vij. Capit:
til sin yngste Søn. Dø gierne
mit Barn / at den Naadige
Gud skal giøre dig leffuendis
igien / met dine Brødre / oc giff-
ue

ue mig eder igien. Dette samme er ocsaa affmalet i Jobs Historie / Thi der staar at HErren gaff hannem dobbelt saa meget igien/som hand miste aff sit Gods oc Qued / Men hand gaff hannem icke flere Børn her i Verden / end lige saa mange som hand miste / til it Tegn / at hand skal faa baade hine oc disse igien i det andet Liff / oc der met faar hand der saa vel dobbelt Børn / som hand her fick dobbelt Gods.

Om det Andet.

Det andet wi haffue vdi disse S: Pouels ord at acte / er Trøst for dem som miste deris gode Venner / huilcke den hellige Apostel her trøster / met sex besynderlige stycker/ huilcke wi aff denne Text kunde colligere oc tilhobe sancke/ som ere :

Første/

Først/ at vore affaldne Venner ere icke døde/ men de ickon soffue.

Dernæst/ at wi oc vore Venner ere/ Christne Mennisße/ oc icke Vantro/ Haabeløse Hedninge.

Fremdelis/ at Christus er Død/ oc Opstaaen aff døde/ baade oss oc alle vore Venner som paa Gud tro / til Gaffn oc Salighed.

Her foruden / at vore Venner som wi haffue mist / icke skulle bliffue borte til euig tid / men de skulle staa op igien.

For det femte/ at denne Verden skal dog en gang haffue ende/ oc i huor lenge enten wi kunde leffue met vore Venner eller de met oss/ saa skal det dog haffue ende.

For det sidste / at wi oc de / icke skulle staa op til skendsel oc vanære / Men til Himmerigs Glæde / Herlighed oc Ære.

Hos

Hos disse sex trøste stycker ville wi nu bliffue / oc icke gaa hen til ydermere trøst / som wi haffue mange atskillige stycker / Sprock oc Exempel aff Scrifften / at trøste oss met / i saadan skening / Huilcke mand kand læse i mange skøne Trøstebøger / Latinske / Danske oc Tytske / som ere ved Gudfryctige oc lærde Mend / sammen screffne oc vddragne aff Scrifften / Huo som derfor ydermere trøst begerer / kand saadanne Trøstebøger flitelige læse oc grandgibelige acte / Wi ville nu bliffue ved Apostelens ord.

I.

Wi ville icke (siger hand) dylle faar eder / om dem som soffue. Her maler S: Pouel alle tro Christne den Legemlige Død faar Oyen / meget lifflig / kier / oc trøstelig / Hand sætter hannem icke saa grum

som Malere affmale hannem / met
sin Lee at affhugge slæt altsammen/
oc giøre til intet / eller at staa oc grine
oc gabe forfærdelig / som it døt Men=
niskis Rad der Kiødet er afftaget. Men
hand ligner hannem ved saadan en
ting / som alle fornufftige Menniske
er kier / behagelig / nødtørfftig oc nyt=
tig/ som er/ en rolig Søffn / Huilcket
end ocsaa de vise Hedninge haffue vist
aff at sige. Den Gredske Poete Ho=
merus kalder Døden Søffnens Bro=
der / Huilcket Naffn hand vel maa
haffue met rette / for de to Brødre
haffue meget tilfellis met huer andre/
som wi faa at høre. Oc for den Sag
skyld er oc dette Latinske vers screffuet/
der saa liuder : Stultæ, quid est som=
nus, gelidæ nisi mortis imago? Du
Daare / huad er Søffnen andet/ end
Dødsens Billede?

Oc

OC er det offuermaade trøsteligt / at den hellig Aand / baade her oc mange andre steder i Scrifften / ia ocsaa Christus selff i Euangelio giffuer Døden dette Naffn / at hand kaldis en Søffn / huilcket der skeer for mange atskillige Sagers skyld / som mand aff Augustini / Lutheri oc andre Læreris Scrifft / kand see oc forfare.

1. Først fordi / at lige som it Menniske icke ret veed huorledis / eller ret paa huad Minut / det falder i Søffn / veed icke heller huorledis det gaar til / naar det soffuer / det seer / hører oc fornemmer da intet / oc vaagner om Morgenen wforuarendis / oc veed icke huorledis det gaar til / at det vaagner / Mand tyckis at mand neppelige haffuer soffuet en Time eller to : Lige saa skulle wi hastelige wforuarendis / før end wi noget der aff vide / opuaagne paa Domme dag / at wi icke vide

J ij huor=

huorledis wi ere komne til Døden / eller huor det gaar til / den stund wi soffue oc huilis i vore Graffuer / Oc den stund wi saa soffue oc huilis / skal icke tyckis oss lenger at vere / end lige som wi ret nu nys vaare faldne i Søffn.

2. For det andet / endog at Legemet oc Kroppen er / naar mand soffuer saa gaat som død oc føleløs / som sagt er / saa vaager dog Aanden oc Siælen / Aanden røris / giffuer liud aff sig / drømer / oc kand da meget faarebæris met atskillig bestilling / huilcket mand kand ihukomme / vide oc tale om / naar mand vaagner : Lige saa / naar it Menniske hensoffuer ved den Legemlige Død / da døer ickon Kroppen oc Legemet / Men Siælen er vdødelig / saa som mange Vidnesbyrd aff Scrifften / oc end de vise Hedninge / beuise / Alligeuel at Kroppen føler oc fornemmer intet / oc maa bliffue til

til

til Muld oc Jord / som hand er tagen aff.

3. For det tredie / kaldis Døden en Søffn for denne Aarsage skyld / at lige som it Menniske / naar det er mødigt oc træt begerer det Søffn oc Huile/ oc naar det kommer til Søffn / da værquegis oc huilis alle Lemmerne der aff / oc Mennisket bliffuer ved Søffnen fornyet / paa sin Forstand oc alle Kraffter / oc bliffuer meget lystigere/ artigere oc skickeligere til sit Arbeyde oc Bestilling/ end det vaar tilforn : Lige saa naar wi aff vort lange oc mødige Arbeyde oc Wmage her i Verden/ bliffue kede oc trætte / begere derfor at fare i fred / oc komme til Rolighed / Huilis vore Legeme i deris Graffuer/ oc skulle komme frem aff Graffuerne leffuendis / sunde/ gantske vel til pass/ fornyede paa alle vore Kraffter / oc met klare oc skinnendis Legeme / møde

vor HErre Jesus Christus i Skyen/ Derfaare siger en Engel/ vdi S: Hansis Obenbarings xiiij. Capitel: **Salige ere de døde/ som dø i HERREN/ Ja Aanden siger at de huile aff deris Arbeyde.** Her aff haffue vden tuil/ de Christne faaet denne vijs oc skick/ enten aff Apostlene/ eller deris Disciple/ at de haffue altid holdet deris Begraffuelse sted smuct renlige i førm/ oc hafft deris Graffuer hos huer andre/ huor leyligheden sig saa begiffuet haffuer/ at det kunde skee/ oc de samme steder haffue de kaldet Huilesteder oc Soffuesteder.

4. For det fierde/ naar it Menniske kommer i Bedrøffuelse oc Sorge/ Harm oc Gienuordighed/ falder hannem tit oc offte stor Tyngsel paa/ saa at hans Øyen tyngis oc hand falder

der i Søffn / effter det almindelige Ordſprock / ſom ſaa liuder: Sorgen hun ſøffner / oc naar mand kand komme til rolig Søffn / da formindſkis oc formildis Sorgen / ſom mand oc ſiger: Den ſtund mand ſoffuer da ſørger mand icke: Lige ſaa haffue wi arme Menniſke her i Verden megen daglig Modgang / Sorge oc Gienuordighed / Huilcken allſammen formedelſt denne naturlige Død endis / ſom wi oc ſiunge vdi vor almindelige Ligſang:

Hans Jammer / Armod oc
Ælende /
Er kommet til en ſalig ende /
Hand haffuer draget Chriſti Aag /
Er nu død / men hand leffuer dog.

Oc derfor begere mange met Paulo at affløſis oc vere hos Chriſtum / naar Verden gaar dem imod /

paa det at deris Sorge kunde en gang
faa ende / Oc naar de opuaagne paa
Domme dag / vide de aff Guds Ord /
at all Graad er tørt aff deris Øyen /
oc de siden aldrig mere skulle friste no-
gen Sorge / som de tilforn forsøgte i
denne Jammerdal / Men skulle bo hos
Gud i den euige Sal / i hederlig Giæ-
de oc Bolig skøn / oc skinne langt kla-
rere end Solen / som wi oc siunge i
vor Ligsang.

5. For det femte / lige som den der
gaar i Seng / oc legger sig til Søffns /
hand legger sig icke i den mening / at
hand vil soffue den lange Søffn / som
mand siger / saa som Poeterne de scriff-
ue om en som hed Epimenides / at
hand soff vdi en Hule / vdi lxxv. Aar /
Papisterne haffue ocsaa en ramse oc
legende / om de vij. Soffuere / som
soffue i lang tid / Saa legger mand
sig icke i den act oc mening til Søffns /
at

at mand acter saa i mange Aar / eller til euig tid at ville soffue / Men ickon at ville huile Legemet Natten offuer / oc om Morgenen staa op igien til sin Bestilling : Saa er den Legemlige Død icke heller euig / men hand skal faa ende igien / oc mand skal opuaagne. Derfor siger Christus hos Johannem / i det vj. Capit : To gange effter hin anden : **Jeg skal opuecke hannem paa den yderste Dag.**

6\. For det siette / lige som it Menniske der er faldet i Søffn / oc soffuer hart / kand ved it Menniskis raab / Stød / Storm oc Bulder opueckis oc vaagne / i huor hart det soffuer : Lige saa læt / oc meget lættere kand GUD met sin Røst / eller met en offuer Engels røst / som Paulus her siger / opuecke alle Menniske aff Døden / huil-

cket hand ocsaa gierne met lyst oc en god vilie vil giøre / saa at det skal intet feyle / huercken paa hans Vilie eller paa hans Krafft oc Formue. Det kand tit oc offte skee / at it Menniske kand iblant oss soffue saa hart / at mand skal raabe Skou raab / støde oc putze x. eller xx. gange paa hannem / før end hand kand vaagne oc øgris: Men Christus kand vdrette det altsammen met it eniste ord / huilcket de Døde skulle høre oc strax staa op ved det første kald / som wi der om haffue Exempel vdi den Enckis Søn i Nain / huilcken Christus opreiste vdi sit Predicke Embedis første Aar / vdi den Skoleregenteris vdi Capernaum / Jairi Daatter / som hand opreiste det andet Aar / oc vdi Lazaro aff Bethanien / som hand opreiste det tredie Aar / kaart før end hand gick til sin Pine. Thi der HERren vilde opreyse dem / tale-

talede hand ickon til dem / saa komme de strax leffuende frem / Til Enckens Søn aff Nain / siger hand : Du vnge Dreng / Jeg siger dig stat op / Strax reiste hand sig / oc begynte at tale. Luc: vij. Hand siger til Jairi Daatter / Talitha kumi / det er / Pige / Jeg siger dig / stat op / strax stod hun op / oc vandrede. Marci v. Til Lazarum siger hand / der hand haffde veret fire dage Død oc Begraffuen : Lazare kom hid vd / Saa kom hand strax op aff Graffuen / bunden met Jordeklæder / om Hender oc Fødder / oc hans Ansict vaar skiult met en Suede dug / Johan: xi. Huilcket Christus befoel sine Discipler at affløse.

Om denne Lazari opueckelse scriffuer den hellige Lærere Cyrillus / at

at alle de Døde / som haffde veret hen kaldne fra Verdens begyndelse / haffde staaet op / der som Christus icke haffde neffnt Lazari naffn / oc sagt det ret bart vd / huilcken oc huo hand meente. Thi som hand ickon haffde sagt : Stat op / eller : Kom hid vd / Da haffde huer død Krop meent / at det haffde veret hannem / der Christus haffde meent oc kaldet at / oc haffde vist staaet op / oc kommet frem / Effterdi at Christi røst er saa krafftig / at alle Døde kunde der ved opuaagne / oc maa bliffue leffuendis / naar hand kalder at dem. Men effterdi at Christus her synderlige neffner Lazarum / da staar hand alene op / Lige som den vnge Dreng i Nain alene stod op / der Christus talede til hannem / Oc Jairi Daatter / alene oc ingen anden eller flere met hende opstod / den Christus sagde til hende / Talitha kumi. Pige / stat op.

Den

7. Den siuende Sag/ huorfaare/ at den hellig Aand/ i Scrifften/ kalder Døden en Søffn/ er/ at Gud som er den euige Sandhed/ vil der ved gøre oss visse oc trygge/ paa den trøstelige Artickel om Legemens Opstandelse/ som Augustinus siger/ Tomo: x. vdi sin Forklaring offuer disse S: Pouels ord. Oc liude Augustini ord saaledis: Derfaare kalder Apostelen dem soffuendis/ som ere Døde/ effter den hellige Scrifftis almindelige Seduane/ paa det at naar wi høre/ at de Døde ickon soffue/ wi da ingelunde skulle tuile der paa/ at de io visselige skulle vaagne igien/ oc staa op/ oc icke bliffue i Døden. For denne Aarsage skyld/ kalder den hellige Scrifft ocsaa de Vgudeligis Død/ en Søffn/ at de der aff skulle paamindis/ at de ocsaa skulle staa op/ oc komme leffuendis frem faar Guds Domstol/ oc der aff lade

lade sig beuege / at offuergiffue deris Synd oc Vgudelighed / effter som disse Rim liude:

Tenck til at dø / oc op at staa /
Oc for Guds strenge Domstol at gaa.
Kant du det acte oc ret besinde /
Da Synder du vist saa meget disz minde.

8. Den otende Sag er / at Døden kand formedelst dette søde / lifflige oc venlige Ord / bliffue alle Christne oc trofaste Menniske kier / velkommen / oc behagelig / icke forskreckelig / grum eller forfærdelig / efftérdi hand er en Ro oc Huile. Wi see oc forfare vdi Verden / at ingen hader Søffn / vden smaa Børn / galne Menniske / oc druckne gicke oc ganter. Smaa Børn ville tit nødigt i Søffn / for de vide icke huad gaffn Søffnen fører met sig. Vilde oc affsindige Menniske kunde icke soffue / for Hiernen oc Hoffuedet er forstørret paa dem. Fulde oc druck=

druckne Giecke/ som giøre sig selff gal-
ne / som Seneca siger : Ebrietas est
voluntaria insania, Druckenskaff er
en selffuillig Galenskaff / De ville icke
heller (en stor part aff dem) eller
kunde soffue / Men løbe omkring oc
suerme/ raffue oc snaffue / som andre
Giecke oc Daarer : Saa gaar det oc-
saa met den Legemlige Død / Intet
fornufftigt Christet Menniske / som
ret anseer huor meget gaat hand fører
met sig/ hader eller skyer hannem / saa
vijt som Aanden maa raade / endog
hun tijt oc offte / end ocsaa vdi de aller-
helligste aff Kiøds oc Blods skrøbelig-
hed forhindris. Men hine taabelige
vanuittige Menniske/ som ickon see til
dette timelige oc forfengelige / oc icke
acte huort hen den Legemlige Død
forflytter oss / som er til Himmerige/
de hade Døden. Saa giøre oc hine
galne rasende Menniske / Tiranner/
Vaalds-

Vaaldsmend oc andre saadanne Wgudelige kroppe / huilcke Samuittigheden er ond oc forstørret paa / at hun siger dem vel huort de skulle hen paa det sidste / som er til Nobis Kru / der som de slas met Brandene. Disligeste hine druckne Menniske / som ere drucknede oc nedsiunckne / vdi allehaande Synder oc Laster / Gerighed / Hoffmod / Aager / Wkyskhed / Legemlig Vellyst oc Offuerflødighed / de haffue lyst / at suerme oc færdis hen i saadant. Men it træt Menniske / (som sagt er) huilcket en hel lang dag haffuer trællet oc arbeydet / hand lengis effter Søffn oc Huile / Saa lengis oc alle tro Christne effter en glædelig Forløsning / aff denne Verdens Trældom / Modgang oc Vlendighed.

FOr disse oc andre saadanne Sagers skyld / kaldis Døden en Søffn / i den

i den hellige Scrifft / saa som hand oc haffuer mange andre trøstelige Naffn. Hand kaldis en Forløsning / en Fredfærd/ en vdgang/ en ende paa alt ont/ en giennem trengsel / en forflyttelse/ en vndryckelse / oc mange andre saadanne trøstelige Titeler hand haffuer / som her for langt er at opregne.

Derfaare / efftcrdi at Døden er saadan en trøstelig oc gaffnlig ting/ da maa wi arme blinde Menniske skamme oss/ ved oss selff / at wi ere saa redde for saadan en sød Søffn / oc saadan en Hierte kiere nyttig ting / oc ville saa nødigt til at dø oc huilis / Ocsaa at wi lade saa ilde / oc offuermaade iamre oc gremme oss / naar Gud kalder vore Venner fra oss. Saa tijt som wi derfaare legge oss til Søffns om Afftenen / oc vaagne op igien om Morgenen / da lader oss dette betencke / at

Døden er en Søffn / oc wi skulle opueckis oc vaagne paa Domme dag / der som wi det giøre / da skulle wi fornemme / at det skal meget holde oss fra Synden oc til Gudelighed. Derfor siger Syrach / vdi det vij. Capitel : **I huad du giør / da betenck Enden / Saa giør du aldrig ilde.**

II.

Lige som wi nu haffue hørt stor trøst her aff / at Døden kaldis en Søffn / saa er det oss ocsaa gantske trøsteligt / at wi icke ere / som **de andre / der haffue intet Haab** / det er Hedninge / oc vantro Menniske / men ere Christne / der haffue naffn oc gaffn aff Christo / haffue Guds Ord / saa som den rette Lycte oc Lius at vandre effter. Hedningene efftersi at de viste intet aff Guds Ord oc Euangelio

gelio at sige/ thi det icke vaar dem predicket oc lært/ da haffue de intet Haab/ de kunde icke tro oc forlade sig der til/ at deris Legeme skulde staa op igien/ vden huilcken Tro oc Haab / der icke kand vere nogen retsindig Glæde eller bistandig Trøst.

AT Cicero/ den vise Hedning / vdi sin Ælendighed oc Modgang/ saa iammerlige græd oc hylede som it Barn / At Cato oc Brutus / aff Vtaalmodighed myrde sig selff / oc toge sig aff dage / er icke at vndre / effterdi de haffde ingen Trøst aff den glædelige Artickel om Legemens Opstandelse/ vdi huilcken alle trofaste Christnis Sorge skal omuendis til Glæde/ oc deris Forhaanelse oc Forsmædelse/ til euig Herlighed oc Ære. Men Job/ endog hand haffde mist sine Børn oc alt sit Gods / oc bleff der til slagen aff

Satan met onde Bulder oc Saar/ fra sin Suange oc til sin Isse / da haffde hand dog en krafftig oc liffactig trøst i sit Hierte / oc vaar glad oc frimodig/ vdi Gud sin HERre/ efftterdi dette Haab vaar henlagt oc vel foruaret vdi hans Skød / at hand skulde opstaa paa Domme dag / oc see Gud met sine Oyen / som hand selff siger/ i sin Bogs xix. Capit: met disse ord: **Jeg veed at min Frelsere leffuer / Oc hand skal her effter opuecke mig aff Jorden / Oc ieg skal der effter omgiffuis / met denne min Hud / Oc ieg skal see Gud i mit Kiød / Den samme skal ieg see for mig / oc mine Oyen skulle skue hannem/ oc ingen fremmet.** Som hand vilde saa sige: Her siden ieg fattige

tige Mand / Jeg haffuer mist mine
Børn / mit Gods oc alt det ieg skulde
haffue glæde oc gaat aff her i Ver=
den / Jeg er der til slagen oc plaget/
met onde Bulder oc Blegner / at ieg
maa side oc skrabe Madicker oc Rø=
de / Skab oc Roer aff mig / met it
Skaar / Der til met bespaattis ieg aff
min Hustru oc alle mine Venner /
som mig skulde trøste oc husuale/Saa
at her er intet i Verden / der ieg kand
haffue nogen trøst eller husualelse aff:
Men ieg haffuer endnu beholdet en
viss btstandig Trøst / den haffuer ieg
henlagt oc vel foruaret/ i mit Skød oc
i mit Hierte / oc ingen skal tage mig
den fra : Jeg veed at min Gienløsere
oc Frelsere / JEsus Christus leffuer/
oc lige som hand leffuer/ saa skal hand
ocsaa opuecke mig aff Døde / til it
euigt Liff oc Herlighed / at min Hud
skal dragis offuer mig igien / oc ieg

ſkal i mit Kiød oc mine Oyen ſee Gud. Men Huden ſkal da icke vere ſaa ryncket / ſkrumpen oc ſkabbet ſom hun nu er / Kiødet icke ſaa Bullet / oc Saart / raaddet oc ſkrøbeligt / Men alt det ſom paa mig er / ſkal afflegge all ſin ſkrøbelighed oc brect / oc ſkinne herlige oc klart.

Kong Saul / den tid hand bleff forfuldt aff ſine Fiender / Philiſterne / oc fornam / at de ſætte hart ind til hannem / da bleff hand ſtrax fortuilet / for hand haffde intet Haab / om Guds næruerelſe / hielp oc trøſt / efterdi hand haffde forlat hannem / oc giffuet ſig til Affguderi / Traaldom oc Sinelſe / oc andet ſaadant / Bad derfaare ſin Vaabendragere / at hand ſkulde ſtinge hannem ihiel / Oc der hand icke vilde / ſtack hand ſig ſelff ihiel / met ſit eget Suerd / ſom hand lod ſig falde paa. Men Kong Da-

uid /

uid / der hand bleff forfuld aff Saul oc andre sine Fiender / da vaar hand frimodig / for hand haffde Haab / om Guds næruerelse / hielp oc trøst / vilde derfor sætte sin vilie effter Guds vilie / som wi der om haffue mange Exempel / i Samuels første oc anden Bog / i hans egen Psalmebog / oc andre steder. Den tid hans egen Søn Absalon forfulde hannem / oc dreff hannem aff sit Rige / Oc hans Prest / Zadock met de andre Leuiter baare Guds Arck effter hannem / da sagde hand til Presten: Bær Guds Arck i Staden igien / Finder ieg Naade faar HERREN / da henter hand mig igien / oc lader mig see hende oc sit Hus. Men siger hand saa: Jeg haffuer ingen lyst til dig / See / her

er ieg / Hand giøre met Mig som hannem behager. Her trø-ster Dauid sig / met det Haab hand haffde til Gud / at hand icke skulde forlade hannem / Oc der som det end saa vare / at hand vilde nu lade han-nem bliffue ælendig her i Verden / da vilde hand sætte sin Vilie effter Guds Vilie / Hand vaar dog viss paa GVDS Naade / oc det ewige Rige.

Hedningene naar de miste no-gen aff deris Venner / vaare de off-uermaade bange / bedrøffuede oc mi-strøstige / myrde sig selff / raabte / hy-lede oc græde / reffue sig i Ansictet met deris Negle / Syle oc Kniffue / droge Haaret aff sig / oc i mange andre saadanne maade gaffue deris Vantro oc Mishaab tilkiende / Item / bandede Gud / oc meente at hand giorde dem wret /

veret/ saa som mange Vantro Men-
niske endnu vel giøre paa denne dag/
som tørre fordriste sig til at sige / at
Gud handler icke som de haffde troet
hannem til / de haffde alt troet han-
nem anderledis/ end hand skulde haff-
ue giort dem det stycke / etc. Deris
wmaadelige Sorge oc Wtaalmo-
dighed kommer her aff/ at de ickon see
til Døden met Legemlige Oyen oc
Verdslig Fornufft / i huilcken de baa-
de euige oc timelige forfaris / thi de
haffue en ond Samuittighed / oc føle
Guds Vredis oc Doms fortærendis
Ild / der til met Dieffuelens gloende
Pile/ oc Helffuedis fordømelse/ thi de
see at baade de selff leffue ilde / oc de
kunde intet gaat forhaabis om deris
affdøde Venner / efftherdi at deris
Leffnet vaar ont oc wchristeligt/ Der-
faare er deris Død dem ickon en be-
gyndelse oc indgang til den euige wen-

 delige

delige Pine / som Salomon siger vdi sin Vijsdoms Bogs tredie Capitel: **De Wretfærdige faa en ond ende.** Item / Dauid vdi den lxxiij. Psalme. **De bliffue snart til intet / oc vndergaa / oc faa en ende met forfærdelse.** Som den hellige Judith / vdi sin Bogs xvj. Capit: Siunger den vgudelige Holoferni oc hans Krigsfolck it Requiem, oc siger: **HERREN skal Plage deris Legeme met Ild / oc Orme / oc de skulle brende oc hyle til euig tid.**

Men Martha Lazari Syster / vdi Bethanien / for hun haffde Haab til Gud / trøster hun sig met den trøstelige Artickel / om Legemens Opstandelse / oc siger: **Jeg veed at Min Broder skal opstaa / i**

Opstan-

Opstandelsen paa den yderste Dag. Met den trøst husuale sig oc alle retfindige Christne.

Saa see wi aff disse Exempel oc andre saadanne flere / huorledis de Gudfryctige / som haffue hafft Guds Ord at effterfølge / haffue altid i deris Venners død oc affgang / saa vel som i anden Modgang / trøstet sig met Guds Ord / oc deris Christelige Troes Artickle / i den sted at Hedninge oc andre Vantro Menniske ere faldne i Mishaab / Derfaare vil ocsaa Paulus her paaminde oss / at wi skulle giøre forskel imellem oss / oc de andre som haffue intet Haab / oc der met ocsaa trøste oss / at wi ere Christne Menniske / oc høre vor HERRE til / huad heller wi leffue eller dø / som Apostelen en anden sted siger.

Lader

LAder det end ocsaa i vor Modgang: icke vere oss liden trøst / Lige som Jøderne oc Israeliterne / de altid trøstede sig ved at de vaare Guds omskaarne Folck / oc giorde derfor altid stort forskel imellem sig oc dem som icke vaare omskaarne / som wi der om haffue Exempel / i Samuels første Bogs xiiij. Capit: At Jonathan Kong Sauls Søn / sagde til sin Suend: **Kom / Lad oss gaa hen offuer til disse womskaarnis Leyer / det kand vel skee / at HERREN vdretter noget ved oss / Thi det er HERren icke suart / at hielpe ved mange eller faa.** Her kalder Jonathan Philisterne womskaarne / som hand vilde saa sige: De ere icke Guds Folck / de haffue icke giort Pact met

Gud / i

Gud/ eller haffue Omskærelsens tegn som wi haffue / paa vore Legeme / oc derfor kunde de intet Haabis til den euige leffuendis Gud / som wi kunde/ Saa ville wi for den Sag skyld giffue oss til disse womskaarne Folck i HERrens Naffn / huilcket hand oc giorde / oc fick en merckelig Seyeruinding / som Samuel i det samme Capitel som opregnet er / klarlige bescriffuer.

Lige saa læse wi / i den samme Samuels Bogs xvij. Cap: at Kong Dauid/ der hand endnu ickon vaar en vng Dreng / oc den store Kempe Goliath / som vaar vj. Alne oc it Haandebret høy / talede haanlige til Guds Folck/ oc bespaattede GVD / sagde Dauid : **Huo er den womskaarne Philister/ som forhaaner den leffuendis Guds Hær?**

Som

Som hand vilde saa sige: Endog at denne store Kempe er høy oc lang/ sterck oc fęer / saa haffuer hand dog icke det tegn paa sin Krop / som ieg haffuer / Jeg er Omskaaren paa mit Legeme / huilcket er mig it tegn til Guds Pact oc Forening / Derfor haffuer ieg Haab oc Tro til Gud/ huilcket hand icke haffuer.

Saa skulle wi oc lige saa / i vore Venners død oc affgang / oc i all anden Modgang / betencke at wi ere Christne / ere døffte i Naffn Faders/ Søns/ oc hellig Aands / haffue giort Pact oc Forening met Gud i Daaben / der loffuet hannem Troskaff oc Huldskaff / hui skulde wi da formeget offuermaade sørge / Lader wdøffte Hedninge/ valske Epicureer/ oc andre Verdslige Haabeløse oc Troløse Menniske sørge/ som intet andet haabis til end denne Verden / oc hendis forfen-

forfengelighed / de tro icke at de nogen tid skulle see deris affdøde Venner igien / oc om de end faa dem at see / da see de dem icke i gode maade / Wi ville haabis til Gud / vere taalmodige / tie oc lide / oc bie effter HERren / Hand skal icke lade oss beskemmis / men de løse foractere skulle beskemmis / som Dauid siger / Psal: xxv.

III.

Icke er det heller mindre trøsteligt / at Paulus her taler om Christi Død oc Opstandelse / oc vil at wi vdi vore Venners død oc affgang / saa vel som vdi all vor Bedrøffuelse oc Modgang skulle see der hen / Thi der vdi haffue wi en viss oc bestandig Trøst. Naar wi rettelige ansee denne Legemlige Død / som oss oc vore Venner / ia alle Menniske offuergaar / dissligeste anden Modgang oc

Sorge

Sorge som oss vederfaris / da forfa-
re wi / at det er en straff aff Gud / oc
it tegn til hans Retfærdige Vrede for
Synden. Her aff giffuis oss Aarsa-
ge at betencke / at wi ere arme Syn-
dere / som haffue offuertraad Guds
Bud / oc ere derfor vndergiffne den
euige Død oc Fordømelse / oc Lousens
forbandelse. Vdi denne Tancke oc
Fristelse haffue wi ingen krafftigere
trøst / end denne / at wi vide oc tro / at
Christus er død for vore Synder /
oc opstaaen til vor Retfærdighed / som
Paulus siger en anden sted / Saa at
haffue wi end Syndet / da er Chri-
stus død for Synden / oc haffuer der
met fuldgiort oc betalet for oss / ere wi
wretfærdige / da er Christus opstaa-
en til vor Retfærdighed / oc haffuer
der met beuist sig at vere retfærdig /
huilcken sin Retfærdighed hand sken-
cker oc giffuer / alle dem som tro paa
han-

hannem. Derfor skulle wi vdi all den Sorge oc Modgang oss tilkommer / see hen til Christi forsmædelige Død / oc hans ærefulde oc glædelige Opstandelse.

OC er det saare trøsteligt / at Apostelen her taler meget anderledis om Christi død end om vor død / hand taler om Christo / oc siger at hand døde / oc om oss oc vore affgangne Venner / siger hand / at wi oc de soffue. At hand her saa kalder CHristi død en Død / oc vor Død en Søffn / skeer icke vden merckelig Aarsage. Hand vil her met lære oss / at Christi død vaar i Sandhed en ret grum oc gruelig straff for Synden / som kom aff Guds wsigelige oc wlidelige grumme Vrede / som hand selff gaff tilkiende / Matthei xxvi. Capit: der hand stod oc røste oc skalff for sine Disciple / som

it Espeløff / klagede oc venede sig / oc sagde: **Min Siæl er bedrøffuet indtil Døden** / Oc aff ret Banghed oc Sorge / suetis Blodig sued.

Men vor Død er ickon en Liffig oc sød Søffn / huilcken Christus haffuer forsuckret met sin Død / Ja haffuer der met borttaget alt det onde oc forgifft som vaar hos Døden / oc taget Macten fra hannem / saa hand intet kand skade oss / som hand selff truede Døden met / lang tid tilforn / før hand bleff Mennisfe / i det hand saa siger / Hosee xiij. Capitel: **Jeg vil frelse dem fra Helffuede / oc redde dem fra Døden. Død / ieg vil vere dig en Forgifft / Helffuede / ieg vil vere dig en Pestilentze.** Item Johannis i det xj. Capit: siger hand: **Jeg er**

Opstan-

Opstandelsen oc Liffuet / Huo som troer paa mig / hand skal leff-ue / alligeuel at hand døer / Oc huo som leffuer oc troer paa mig / Hand skal aldrig dø. Derfor siger ocsaa Paulus / i sit an-det Breff til Timotheum / i det første Capitel : JEsus Christus tog Macten fra Døden / oc førde Liffuet oc it wforgengeligt Væ-sen til Liuset.

IIII.

Fremdelis siger oc Paulus her / at der som wi tro / at JEsus er død oc opstaaen / Saa skal oc Gud føre dem frem met han-nem / som soffue. Met disse ord vil Apostelen icke aleniste paaminde oss om Christi Død oc Opstandelse /

som nu sagt er / Men ocsaa føre oss hen til den trøstelige Artickel / vdi vor Christelige Tro / om Legemens Opstandelse / at vore Legeme skulle ocsaa opstaa.

Denne trøstelige oc offuermaade glædelige Artickel / lige som hand er alle Guds Børn saare kier oc behagelig / saa er hand Kiød oc Blod oc Menniskelig fornufft / saa gaat som daarlig / ia slæt aldelis wrolig oc wmuelig / Saa at der ligger besynderlige stor mact paa / at mand vel stadfester oc rodfester denne Artickel / at alle Christne kunde bliffue der visse paa / i deris Hierte / effterdi at hand er den ypperste oc besynderligste Artickel / paa huilcken alle de andre vor Christelige Troes Artickle / ia all vor Salighed staar. Thi denne Artickel haffuer altid hafft / oc endnu haffuer mest modstand oc stød / oc er aller suarist

rist at tro / som sagt er. De andre vor Christelige Troes Artickle ere ocsaa suare oc tunge at tro / Men denne er allersuarist / Aarsagen er denne: J denne Artickel ligger all Fornufften slæt nederslagen / oc ingen Artickel strider saa slæt oc aldelis imod daglig forfaring / som denne. Thi mand seer huer dag faar Oyen / at all Verden bortriffuis aff Døden / oc maa følge met / Der legger mand Keysere / Konger / Førster oc Adel / store oc smaa / vnge oc gamle ned i Graffuen / en effter en anden. Der mister mand Forældre / Børn / Husbonde / Hustru / Sysken / Suogre / Venner etc. Der opædis deris Kiød / Sener oc Aarer aff Orme oc Madicke / Benene graffuis op met tiden / slas sønder / atspredis oc kommer huert sine vegne. Den mister Liffuet for sin Misgierning / hengis / steylis / halshuggis / etc.

etc. Kiøddet fortæris / aff Fule oc Raffne / Benene der efter bort føris oc atspredis. Den brendis til Aske oc Støff / som enten bort føris aff Været / eller kastis i Stranden oc Floder / huilcket mange Guds hellige Martirer ocsaa er vederfaret / saa som det gick met Johanne Huss / oc Jeronimo Sauonarolla / oc andre flere / saa hadsk haffuer Verden oc Sandheds Fiender veret dem / at deris Aske / maatte icke bliffue paa Jorden. Den bliffuer til Søs / opædis oc fortæris aff Fiske / huilcke der siden igien fortæris aff Menniskene / oc stundem aff andre store Fiske oc Fule. Den bliffuer i Krig / kastis stundem hen wbegraffuen / opædis aff Hunde oc Fule. Den er en Krigsmand / mister en Finger i Vngern / en Haand i Behmen / en Arm eller Been i Tyskland / Lader paa det

sidste

sidste Liffuet i Polen / Oc saa frem at.

Her er det Kiød oc Blod oc Menniskelig fornufft saare hart paa at gaa / at kunde tro / at Menniskens Kiøn / som i mange maade omkommer / skal nogen tid faa til Liffs oc staa op igien / Oc at Menniskens Lemmer oc Ledemod / som saa vijt atspredis fra hver andre / oc bliffue til Jord / Aske / Muld / Støff oc Dynd / i Jorden / i Jld / oc i Haffuet / skulle nogen tid komme tilsammen igien / oc at Menniskens Siæl skulde komme at bo / lige i det samme Legeme / som hun vaar tilforn / oc at Mennisket skulde faa lige de samme Oyen / Oern / Hender / Arme / Been oc Føder / oc andre Lemmer / som det haffde tilforn / Oc derforuden / at Legemet met sine Lemmer oc Ledemod / skulde siden haffue it andet Væsen / oc icke der effter vere dødeligt.

ligt. Saadant er Menniſken meget hart at tro / effter Kiøds oc Blods dom / Thi der ſom mand vil vdregne det, altſammen effter Fornufften / da lader det ſig ſaa til ſiune / ſom denne Artickel om de Dødis Opſtandelſe / ſkulde enten vere ſlæt intet / eller aldelis wuiſſ.

LVtherus indfører her om en ſkemt / ſom mand pleyer at ſige / om en Schultz eller Bondefoget paa en Landsby / huilcken bleff ſiug / oc hans Sognepreſt kom til hannem / oc trøſtede hannem paa ſit yderſte / met den trøſtelige Artickel om Legemens Opſtandelſe / da ſagde hand til Sognepreſten : Kiere Herre / Mon ieg ſkulle tro / at det ſkal ſaa vere i Sandhed / at de Døde ſkulle ſtaa op? Nu vel / ſagde hand / Jeg vil tro det / eder til vilie / Men i ſkulle ſee oc giffue mig ret der

met /

met / at der bliffuer alligeuel intet aff.
Dette (siger Lutherus) meen mand
at skulle vere en Snack oc Skemt /
Men det maa vel holde / for ret Sand-
hed oc aluers Tale / Thi ieg befrycter
mig (siger hand) at der skulle vere
mange saadanne Fogeder oc Befal-
nings Mend / icke aleniste paa Lands-
byerne / Men ocsaa vel i Kiøbsteder /
paa Slot oc Herregaarde. Mand
finder nu skøt enten saare faa eller saa
gaat som ingen / som aluerlige tro
denne Artickel / oc besynderlige de sto-
re Hanser : De Rige oc Veldige i
denne Verden / acte intet der om.
Vdi Jødeland gick det ocsaa lige saa
til / Neppelige halffparten aff det
Jødske Folck trode / at de Døde skulde
staa op / Besynderlige de ypverste
Prester oc Aandelige / holde intet der
aff : Det gantske hele Saduceernis
Secte / trode huercken noget om Gud

 eller

eller Himmelen / huercken de Dødis Opstandelse eller det euige Liff / huercken Engle eller Dieffle. In Summa / naar mand tager Fornufft i Raad met sig / oc dømer effter vduaartis anseelse oc daglig forfaring / da falder Troen hen / oc Mennisket lader denne Artickel fare. Disse ere Lutheri ord.

Derfaare er det storlige fornøden oc giørs saare vel behoff / at mand grundelige aff den hellige Scrifft / (som sagt er) stadfester denne Artickel / altid oc idelige taler der om / oc tencker der paa. Thi der som den tagis oss fra / da er all vor Tro / Predicken oc Lærdom forgeffs / som Paulus siger. Huorfor ieg vil nu her / min Tro til diss større bestyrckelse / sammensætte nogle visse oc wryggelige Beuisninger / met huilcke denne Artickel bekrefftis / som ere: Først / vor

vor HErris JEsu Christi ærefulde Opstandelse. Dernæst / Guds eget Løffte oc Foriættelse. For det tredie/ de hellige Propheters oc Patriarchers Vidnesbyrd / i det gamle Testamente. For det fierde/ de hellige Euangelisters oc Apostlers Vidnesbyrd i det ny Testamente. For det femte / de hellige Martirers Vidnesbyrd. For det vj. den Christne Kirckis endrectige bekiendelse. For det vij. Exempel aff Scrifften. For det viij. vnderlige siuner oc obenbarelser. For det ix. Guds Almectighed. For det x. vor HErris JEsu Christi Krafft. For det xj. Guds Sandruhed. For det xij. Guds Vijsdom. For det xiij. Guds Retfærdighed. For det xiiij. Guds ære. For det xv. den hellig Aands Bolig i oss. For det xvj. vor Børnelærdom. For det xvij. Menniskens oprictige Skabning. For

det

det xviij. atſkillige Tegn oc Lignelſer. For det xix. det megle whørlige/ ſlemme oc wſkickelige / ſom der aff vilde følge / om Legemens Opſtandelſe icke vaare at foruente. Oc for det xx. ocſaa nogle Vidneſbyrd aff Hedningernis Scrifft / endog de dem ſelff icke forſtode / dog kand met deris egne ord/ imod dem ſelff dette beuiſe. Diſſe tiue ſlags Beuiſninger ville wi effter huer andre igiennem ſee / oc offuergrantſke / oc dem met Guds Ord ſtadfeſte.

DEN allerførſte Beuiſning om Menniſkens Legemis Opſtandelſe / ſætter Paulus baade her / oc i den førſte Epiſtel til Corintherne/ i det xv. Capit: at vere vor HERris JEſu Chriſti Opſtandelſe. Her bær Paulus ſig at / lige ſom hine forſtandige Byggemeſtere / naar de ſkulle bygge nogen

nogen stor oc høy Bygning / da legge de først en sterck oc fast Grunduaal vnder Bygningen / at hun kand staa fast / oc icke omblæse aff Storm oc Vær / Lige saa legger Paulus vor HERris JEsu Christi Opstandelse til Grunduaal / vnder denne høye oc offuermaade trøstelige Artickel / om Legemens Opstandelse / Paa det at hand icke skal omstødis aff Storm eller Vandbølger / som er Menniskens Fornufft oc Verdslig Philosophi oc Vijsdom / huilcke met tuilactighed oc mange atskillige Tancker / sætte sig imod hannem / at hand skulde vere intet oc wmuelig / Ja denne Grunduaal er saa fast oc sterck / at icke alenniste Menniskens Fornufft oc Vijsdom / men Helffuedis Porte selff / skal icke kunde beuege oc omstøde hannem. Efftterdi / siger hand / at Christus er opstaaen / som wi vdi vor Christelige

Tro

Tro bestaa oc bekiende / da vil det ingelunde feyle / at vore Legeme oc allis deris som ere hensoffuede / io ocsaa skulle opstaa.

Denne maade at tale oc beuise met / skulde icke kunde staa forfulde oc gielde noget / der som mand vilde tale om andre Helgen / A particulare ad vniuersale, som mand siger i Skoler / at mand aff it Exempel vilde giøre en almindelig Regel / som mand vilde sige : Enoch oc Elias ere leffuendis optagne til Himmelen / derfor skulle alle Menniske optagis / Ney den beuisning kand icke staa forfulde / For Enoch oc Elias vaare Menniske / som icke fore til Himmelen aff deris egen krafft / eller i saa maade / at de kunde tage andre met sig. Men i det at Christus døer / opstaar oc opfar til Himmelen / da giør hand det / saa som vor Meglere oc Saliggiørere / oc tager oss met

met sig. Oc derfaare kand denne beuisning staa for fulde.

Først for hand er vort Hoffuet/ oc wi ere hans Legeme oc Lemmer/ som Paulus siger til Colosserne/ i det første Capitel: CHristus er sin Menigheds Legemis Hoffuet/ oc er den første Grøde/ aff de Døde/ paa det at hand skulde haffue fortrennet i alle ting. Oc derfor skulle wi oc vere huor hand er/ thi Hoffuedet oc Legemet skulle io føllis at. Der som det icke saa vaare/ da vaare Kircken lige som en Hoffuetløs Krop/ som er død oc Hoffuedet leffuendis. Dernæst/ fordi at alt det som Christus giorde/ taalde oc leed/ det leed hand for vor skyld/ saa som en Meglere imellem Gud oc Mennisken/ oc derfaare vdspreder oc vdgyder hand all sin Giernings/ Lidelsis oc

Pinis

Pinis krafft/ fynd oc vdretning til oss/ effterdi hand selff haffuer intet der aff behoff. Lige som hand bleff Menniskens Søn / paa det at hand vilde giøre oss til Guds Sønner oc Døttre: bleff fattig/ at hand vilde giøre oss euige rige: bleff fremmet oc ælendig her i Verden / at hand vilde fly oss en viss Bolig oc Fæderne Land i Himmerige: bleff foractet / forsmaat oc forhaanet/ at hand vilde opheffne oss til Himmelsk Herlighed oc Ære: Oc endelige døde en forsmædelig Død / at hand vilde fri oss fra Synden oc Døden: Lige saa opstod hand ocsaa aff døde / at hand vilde giøre den til intet/ som haffde mact offuer Døden / oc wi skulde opstaa met hannem aff Døde/ oc leffue til euig tid.

Dette maa wi vel oc grandgibelige mercke / oc besynderlige for deris skyld / som sige / at Christi Exempel

kom=

kommer oss intet ved: For hand er icke aleniste it Menniske / men ocsaa en Gud / som kunde selff aff sin egen krafft oc mact opreyse sig/ Der til met er hand ocsaa vden all Synd / saa at der aldrig fants Suig eller Bedregeri vdi hans Mund / derfor haffde ocsaa Døden diss mindre Ræt met hannem/ efftterdi hand er oss paa kommen for Syndens skyld / som Scrifften siger.

Jmod dem som dette sige / skulle wi acte oc suare / at Christus icke stod op som en Gud / men som it Menniske / Efftterdi hand oc døde som it Menniske. Derfor siger oc Tertulianus, vdi sin Bog/ som hand screff om Legemens Opstandelse: Huorledis opstod Christus / siger hand / vdi Kiødet eller icke? J Sandhed / effterdi du hører aff Scrifften / at hand døde oc bleff begraffuen/ icke anderledis

dis end vdi Kiødet / da maat du ocsaa bekiende oc effterlade / at hand ocsaa opstod i Kiødet. Thi det samme som falt i Døden / som laa i Graffuen / det samme stod oc op / icke aleniste Christus i Kiødet / men ocsaa Kiødet i Christo. Dernæst / endog at hand giorde ingen Synd / oc er vissellige vden all smitte / Dog alligeuel døde hand icke foruden Synd / efftterdi at GUD kaste alle vore Synder paa hannem / som Esaias siger / Capit: liij. Ja hand giorde hannem til Synd (det er til en Syndebod) for vor skyld / paa det at wi skulde i hannem bliffue den Retfærdighed / som gielder faar Gud / som Paulus en anden sted siger. Men lige som all den gantske Verdens Synder icke kunde holde Christum i Døden / saa skulle icke heller vore Synder holde oss vdi Døden / Oc endog at wi icke aff vor egen

krafft

krafft kunde opreyse oss / saa skulle wi dog ved hans Opstandelsis krafft opreysis. Saa er dette it fast oc wryggeligt Argument oc Beuisning / at Christ stod op aff Døde / derfor skulle wi oc opstaa aff Døde.

Aff denne Aarsage ligner oc Paulus hannem / i den første Epistel til de Corinther / vdi det xv. Capitel: met Adam / oc siger: **Efftérdi at Døden er kommen ved it Menniske / da er de dødis Opstandelse kommen ved it Menniske. Thi at lige som de dø alle i Adam / Saa bliffue de alle leffuende giorde i Christo.** Met disse ord vil Paulus lære / at ingen skal lade sig tyckis det at vere slæt aldelis wmueligt / eller noget nyt oc wseduanligt / at Christi Opstandelse

M ij skulde

skulde vere saa krafftig / at alle Menniske skulde ved den opreysis / efftherdi det er icke nyt oc nattegammelt / at der io ocsaa noget saadant er vederfaret / oc haffuer hendt sig vdi Menniskens fald. Hui skulde icke saa vel it helligt oc retfærdigt Menniske / som aldrig giorde Synd / kunde opreise oss alle / som it syndigt Menniske kunde kuldkaste oss alle: Men lige som den første Adam er allis vort Hoffuet til all Wlycke oc Sorge / saa er Christus / som en anden sted kaldis den anden Adam / vort Hoffuet til Opreisning til all Glæde oc det euige Liff / som Paulus det ocsaa videligere forklarer / til de Romere i det femte Cap:

Derfaare / lige som dette er ret sagt / at mand siger: Adam er en Syndere / oc bør at dø / Derfaare ere alle Menniske Syndere / oc bør at dø:

dø: Saa er det oc ret sagt: Christus er opstaaen/derfaare skulle alle Menniske opstaa/ Oc lige saa vist som wi her haffue arffuet /oc huer dag føle Adams wlycke oc skade/som er Synd/ Død/ Siugdom oc Helsot/ Lige saa vist skulle wi ocsaa i det tilkommendis Liff/ føle oc haffue Christi Retfærdighed oc euig Salighed.

DEn anden Beuisning om Menniskens Legemis opstandelse/ er Guds eget Løffte oc sande Tilsagn oc Foriættelse.

Vdi den anden Mosi Bog/ i det xxxiij. Cap: begerer Moses/ at Gud vilde lade hanne see sig/ Da suarer Gud hannem/ oc siger: Du kant icke see mit Ansict/ Thi at intet Menniske kand leffue/ som seer mig. Disse Ord vdtyer

Lutherus om Legemens opstandelse/ oc siger: Mennisket skal see Gud/dog icke her i dette Liff/ men i det andet Liff. Wi maa først dø/ oc paa den yderste dag opuaagne/ oc da faa hannem at see/ Ansict fra Ansict.

Ezechielis xxxvij. Cap: taler HERren til Propheten/ oc beder hannem trøste Israels Folck/ som da vaare lige som de haffde veret døde/ som de oc sagde/ at deris Been vaare tørre/ Haabet er fortabet/ oc det vaar slæt vde met dem/ **See ieg vil oplade deris Graffuer/ siger hand/ Oc ieg vil hente eder mit Folck aff dem/ oc i skulle fornemme at ieg er HERren/ naar ieg haffuer opladet eders Graffuer/ oc vdtaget eder/ oc ieg vil giffue min Aand i eder/ at i skulle leffue igien.**

Hoseæ

Hoseæ i det trettende Cap: siger HErren: Jeg vil frelse dem aff Helffuede / oc redde dem fra Døden.

Christus siger Johannis vdi det femte Cap: Sandelige / sandelige/ Jeg siger eder: Den Time skal komme / i huilcken alle de som ligge vdi deris Graffuer/ skulle høre Guds Søns røst/ oc de skulle gaa frem / De som haffue giort gaat / til Liffsens opstandelse / Men de som haffue giort ont/ til Dommens opstandelse.

Item/ hos Johannem i det siette Cap: Det er Faderens vilie/ som mig vdsende/ at jeg skal intet miste aff alt det / som hand

gaff mig / Men at ieg skal op-
uecke det paa den Yderste dag.
Oc det er hans vilie / som mig
vdsende / at huo som seer Søn-
nen / oc troer paa hannem / skal
haffue det euige Liff / Oc ieg
skal opuecke hannem paa den
Yderste dag.

Item / Johannis i det xj. Cap:
Jeg er Opstandelsen oc Liff-
uet / Huo som troer paa mig /
hand skal leffue / alligeuel at
hand døer.

Item / Johannis i det xiiij. Cap:
Jeg leffuer / oc i skulle ocsaa
leffue / siger Christus.

Item / hand siger ocsaa hos Mat-
theum i det xxv. Cap: Naar Men-
niskens Søn kommer i sin

Her-

Herlighed / oc alle hellige Engle met hannem / da skal hand side paa sin Herligheds Stoel / oc alle Folck skulle forsamlis faar hannem. Skulle alle Menniske paa den yderste Dommedag forsamlis faar vor HErre Jesu Christo / da skulle de io staa op aff Døde.

DEn tredie Beuisning om Opstandelsen / er de hellige Propheters oc Patriarchers vitnesbyrd / aff det gamle Testamente.

Moses den alleraeldste oc første Prophete / scriffuer vdi sin anden Bogs tredie Cap: at Gud sagde til hannem: Jeg er Abrahams Gud / Isaacs Gud / oc Jacobs Gud. Disse Ord vdtyer vor HErre Jesus selff / imod Saduccerne /

 som

ſom nectede Opſtandelſen / oc ſiger / at de ſkulle forſtaaes om Legemens opſtandelſe / oc vil der met beuiſe / at Abraham / Iſaac oc Jacob leffue / alligeuel at de ere legemlige for mange hundret / ia nogle tuſinde Aar ſiden / hendøde. Thi Gud er icke de Dødis / men de leffuendis Gud.

Job ſiger i ſin Bogs xix. Cap: Jeg veed at min Frelſere leffuer / oc hand ſkal her effter opuecke mig aff Jorden / Oc ieg ſkal der effter omgiffuis met denne min Hud / oc ieg ſkal ſee Gud i mit Kiød. Den ſamme ſkal ieg ſee for mig / Oc mine Oyen ſkulle ſkue hannem / oc ingen fremmet.

Eſaias ſiger i ſin Loffſang / ſom hand beſcriffuer / i ſin Bogs xxvj. cap:

Dine

Dine Døde skulle leffue / oc opstaa igien met Legemet. Vaager op oc loffuer / i som ligge vnder Jorden.

Daniel siger i sin Bogs tolffte Cap: **Mange aff dem som ligge vnder Jorden / oc soffue / skulle opuaagne / Somme til det euige Liff / oc somme til euig Skam oc Skendsel.**

DEn fierde Beuisning er de hellige Euangelisters oc Apostlers Vidnesbyrd / i det ny Testamente.

Mattheus oc Johannes beskriffue aff Christi egen Mund / de Vidnesbyrd som tilforn ere opregnede / huilcke icke nu giøris behoff at repetere oc igien tage.

S: Po-

S: Pouel som bleff optagen i den tredie Himmel / oc bleff der vnderuist aff Gud selff / siger i denne Text til Thessalonicherne / at de Døde skulle opstaa.

Det samme scriffuer hand ocsaa i den første Epistel til Corintherne / i det xv. Capitel: Oc met mange wryggelige Argumenter oc Beuisninger / stadfester baade at Christus er opstaaen / oc wi skulle opstaa.

FOr det femte / beuise de hellige Martirer ocsaa / baade met deris Ord / oc met deris Blod / at deris oc alle Menniskis Legeme skulle staa op igien aff Døde. Derfor siger ocsaa Paulus til Corintherne / i den første Epistels xv. Capitel: Der som de Døde opstaa ingelunde / Hui staa wi da huer stund i fare?

Ved

Ved vor Roes som ieg haffuer i JEsu Christo/ Jeg døer daglige. Stridde ieg aff Menniskelig mening met vilde Diur i Epheso? Huad hielper det mig/ der som de Døde icke opstaa? Som hand vilde saa sige: Der som der icke vaare andet Liff end dette Liff / da maatte wi vere store Giecke oc Ganter/ ia mere end Ganter / at wi vilde tage oss saa megen Pine oc Plage paa / oc lide saa meget ont / for det tilkommendis oc euige. Nu suer ieg ved den Roes som wi haffue at rose oss i JEsu Christo/ at ieg huer dag oc idelige døer/ det er / ieg lider saa meget ont / at det tit vender met mig ved Døden / oc vaare mig meget lideligere / om det vaare Guds vilie / at ieg haffde lenge siden veret

død/

død/ end ieg skulde lide saa meget ont/ oc haffuer end veret i saadan Fare/ at ieg haffuer maat trede frem til it Spectackel oc Ynckesiun i Epheso/ oc der stride met vilde Diur oc grumme Best. Huad gaffn haffde ieg aff alt saadant Martir oc Plage/ der som ieg icke skulde staa op igien aff Jorden til it andet Liff:

S: Staffen der hand skulde stenis ihiel / beder hand at JEsus Christus vil anamme hans Aand/ giffuendis der met tilkiende / baade Siælens wdødelighed / oc at der er it andet Liff effter dette Liff / til huilcket Legemet skal opstaa.

Haffde S: Lauritz icke hafft dette Haab / da haffde hand icke saa frimodeligt lidt den suare Pine hand leed / paa sit Legeme / at hand for Christi Naffns skyld / oc for sin Troskaff i sit Embede/ lod sig stege paa en

stor

ſtor Jern ryſt / oc ſagde driſtelige til den Tiran hannem lod ſtege / at det icke vaar hannem nogen Plage/ men en ſød værquegelſe. Oc lige ſaa de andre Martirer.

Jgnatius Martir / ſom vaar en Biſp i Antiochia/ den tid hand ſkulde kaſtis for grumme Beſt oc Løffuer / Oc hand hørde dem brølle oc ſkryde/ ſagde hand Jeg er min HErris JEſu Chriſti Korn / Jeg ſkal nu til Mølle oc malis/met diſſe Løffuers oc Beſters Tender/ at ieg kand findis it reent Brød / at bære paa Borde for min HErre. Huilcket Euſebius i ſin tredie Bog / i det xxv. Capit : beſcriffuer. Met diſſe ord / gaff den hellige Guds Mand tilkiende / at hand ſaa hen til it andet Liff / i huilcket hand ſkulde faa ſit Kiød oc Lemmer igien/ ſom nu ſkulde ſønderſlidis oc opædis at de grumme Løffuer / oc

ſkulde

skulde i det Liff vere i Ære oc Glæde met Gud.

Vdi Kirckens Historie / som mand kalder Historiam tripartitam, scriffuis om en Guds Martir / som hed Babylas / vaar en Biscop i Antiochia / huilcken den Tyran Keyser Decius lod binde met Jernlencker / oc siden afflîffue / Hand bad oc begerede aff dem som hannem pinte / at hand maatte iordis oc begraffuis / met de samme Lencker som hand bleff bunden oc fengslet vdi. Thi (sagde hand) de skulle paa den yderste Dag vere mig it deyligere Smycke / oc herligere Beprydelse / faar Guds Søn oc hans hellige Engle / end alle Guldkæder / oc andre Gyldene smycke. Her met gaff denne hellige Martir klarlige tilkiende / at hand trode Legemens Opstandelse / endog hand vel viste / at hand icke skulde opstaa met disse

Jern-

Jernlencker omkring sig / dog skulde de vere it Vidnesbyrd / at hand for Christi skyld oc den Christelige Troes bekiendelse lod sit Liff.

Vdi den anden Maccabeernis Bog / i den vij. Cap: scriffuis en ynckelig Historie / om en Jødisk Quinde oc hendis vij. Sønner / som bleffue ynckelige Lemmeleste / Marterede oc Plagede / for de icke vilde met raadende Raad / imod deris Samuittighed offuertræde Guds Lou / Iblant andet sagde Moderen til den yngste Søn. Mit kiere Barn / Fryct dig icke for Boddelen / Men dø gierne / lige som dine Brødre / at den naadige GVD skal giøre dig leffuendis igien / met dine Brødre / oc giffue mig eder igien. Saaledis haffue de hellige Martirer baade met obenbare Ord / oc deris

N Blod

Blod beuist oc bekient/at Menniskens Legeme skulle opstaa aff Døde.

FOr det siette / beuisis ocsaa Menniskens Legemis Opstandelse / aff den Christne Kirckis Troes bekiendelse oc endrectige stemme.

Vdi vor Christelige Troes bekiendelse / som wi almindelige kalde Symbolum Apostolorum, det er / Apostlernis Tro oc Bekiendelse / sige wi saaledis: Jeg troer Legemens Opstandelse. Oc haffue der veret nogle Christne til / vdi Africa oc Aquileia / som haffue hafft denne seduane / at naar de læste deris Troes Artickle / oc de komme til denne Artickel / da haffue de pegt huer paa sit eget Bryst / oc sagt: Credo HVIVS carnis resurrectionem. Jeg troer DETTE (MIT) Legemis

mis Opstandelse / som ocsaa Job sagde: Jeg skal omgiffuis met DENNE MIN Hud. Saa skulle wi tro at disse samme Legeme skulle opstaa / som før sagt er.

Vdi den bekiendelse som kaldis Symbolum Nicenum, som bleff sammen sæt vdi Nicea, aff try hundrede oc atten Bisper / vdi Keyser Constantini tid / try hundret oc xxvij. Aar effter CHristi Fødsel / huilcket Symbolum offuer den gantske Christendom siungis obenbare vdi Messen / staar saaledis: Et expecto resurrectionem Mortuorum. Det er: **Oc ieg foruenter de Dødis Opstandelse.** Huor aff wi ocsaa siunge i vore Kircker huer Søndag / effter som samme Symbolum er vdsæt i Sanguijs paa Rim:

Wi skulle oc alle igien opstaa/
Met vor idræt for Dommen gaa.

Item:

Wi Menniske skulle alle opstande/
Effter dette Ælende/
It nyt Leffnet er oss beredt/
Euigt vdi Euighed/ Amen.

Vdi den Troens skøne bekiendelse/ som wi almindelige kalde Symbolum Athanasij, som ocsaa er vedtagen aff den hellige Kircke / oc idelige siungis / Huilcken bekiendelse den hellige Athanasius vdi Alexandria screff imod Arrianer / som nectede Christi Guddom / strax effter det Niceniske Symbolum / ved det pass mand screff ccc / xxxiij. effter Christi Fødsel/ staar saaledis: Ad cuius (Filij Dei) aduentum OMNES homines resurgere debent, cum corporibus suis. Det er: Mod hues (Guds Søns)

Søns) Tilkommelse ALLE Menniske skulle opstaa / Met deris Legeme.

Den Christne Kircke beuiser oc saa oc bestaar sin Tro / om Legemens Opstandelse / i det at mand hederlige oc ærlige Begraffuer de døde Christne Menniske / huorfaare mand ocsaa vdi disse Lande: almindelige siunger / naar mand begraffuer Lig:

Nu lader oss hans Legeme begraffue /
Oc ingen tuil der paa haffue /
Hand skal paa den yderste Dag opstaa /
Oc vforkrenckelig her fremgaa.

Jord er hand / oc skafft aff Jorden /
Til Jorden bliffuer hand nu igien /
Oc aff Jorden skal hand opstaa /
Naar Gud lader sin Basune gaa.

Met disse oc andre saadanne flere Ord oc Bekiendelser / haffuer den Christne Kircke / altid vidnet oc bestaaet / oc endnu bestaar oc bekiender / at Menniskens Legeme skulle staa op aff Døde.

DEn smende beuisning om Opstandelsen ere Exempel aff den hellige Scrifft / saa som foruidende for Opstandelsen / J huilcke Gud haffuer ladet see oc paakiende / at hand baade vil oc kand opreyse Menniskens Legeme aff døde.

Vdi Mosi første Bogs femte Capit: Læse wi om den hellige Guds Mand Enoch / at hand førde it saare Gudeligt Leffnet / derfaare tog Gud hannem bort aff Jorden / op til Himmelen / saa at hand bleff icke mere seet / her i Verden.

I den første Bog om Kongerne/ vdi det xvij. Capit: Læse wi at Elias Prophete vdracte sig tre gange offuer den Enckis Søn i Zarepta/ som vaar død / oc robte til HErren/ oc sagde: **HERRE min Gud / lad dette Barns Siæl komme i hannem igien.** Oc Gud Bønhørde hannem / saa at Barnet bleff leffuende.

Vdi den anden Bog om Kongerne / i det andet Capit: Læse wi om den hellige Prophete Elias / at Gud tog hannem bort met en gloende Vogn oc gloende Heste/ saa at Eliseus saa der paa.

Vdi den samme Bogs iiij. Cap: Læse wi at Eliseus / Paakaldede den almectigste Gud / for sin Vertindis/ den Enckis Søn / som hand laa til Herbergs hos vdi Sumen / der hand

vaar død/ oc Gud bønhørde hannem/ saa at Drengen fick til Liffs igien/ oc bleff leffuendis.

Der staar ocsaa i samme Bogs xiij. Capit: At den tid Eliseus vaar død oc begraffuen/ kaste Israeliterne en død Mand i Graffuen ned til hannem/ huilcken de icke kunde faa tid til at begraffue anderleds/ for deris Fienders hastige indfald. Oc der det døde Lig rørde ved Elisei Been/ bleff Manden leffuende/ oc stod op paa sine Fødder.

Vdi Jonæ Prophetis første Cap: Læse wi at Jonas Prophete bleff vdkast vdi Haffuet/ som hand vaar til Skiffs/ oc Gud skickede en stor Fisk/ som sløg hannem ind i sig/ vdi huilcken Gud beuarede hannem leffuendis/ wskadt/ i tre dage oc tre nætter/ oc skickede det saa at Fisken spyde hannem der effter vd/ aff sig leffuendis

paa

paa Landet igien / oc hand der effter bleff en Predickere oc forkynte Guds Vilie oc hans Naffns ære.

Dette vdtyer vor HERRE Christus selff / hos Mattheum i det tolffte Capit: om sin ærefulde Opstandelse/ Huilcket ocsaa er it Tegn oc Beuisning om vore Legemis Opstandelse. Thi lige som GUD beuarede Jonas i den store Hualfiskis Bug i tre dage oc tre nætter/ wskadt oc wforderffuet/ huor hand vel i tre Timer haffde kundet bleffuet fordøuet/ oc foruandlet til Fiskens Natur/ oc til hans Kiød oc Blod / oc siden kaldede hannem aff Fisken igien/ lige som aff Doden: Lige saa kand hand ocsaa oc vil opreyse vore Legeme aff vore Graffuer / at wi siden skulle forkynde Guds Nanffs ære / oc prise hannem til euig tid.

Vdi det ny Testamente læse wi/
at vor HERre JEsus haffuer vdi de
try Aar / hand predickede her i Ver=
den / opreyst huert Aar it Menniske
aff døde. Det første Aar opuacte
hand en Enckis Søn i Nain / som
Lucas i sit siuende Capit: bescriffuer.
J det andet Aar opreyste hand den
Skole regenteris Daatter i Caper=
naum / som de tre Euangelister Mat=
theus / Marcus oc Lucas endrectelige
vidne. J det tredie oc sidste Aar /
nogle faa dage / før hand gick til sin
Pine / opuacte hand Lazarum / der
hand haffde veret død i fire dage / oc
vaar begraffuen / som tilforn er om=
talet.

Den hellige Euangelista Mat=
theus scriffuer / i sit Euangelij xxvij.
Capit: At den tid Christus vaar død
paa Kaarsset / da oplode sig mange
Helgens Graffuer / oc mange Hel=
gen

gen opstode / oc ginge aff Graffuer-
ne/ effter at JEsus vaar opstaaen/ oc
komme ind vdi Jerusalem / oc lode sig
til siune faar mange. Huilcke Hel-
gen den hellige Scrifftis Lærefædre
tro oc mene / at vere opfarne til Him-
mels / met vor HERRE JEsu
Christo.

Lucas i Apostlernis Gierningers
niende Capit : Bescriffuer huorledis
at S : Peder/ formedelst sin Gudeli-
ge Bøn til Gud / opuacte en Quinde
vdi Joppe / som hed Tabita / effter
hun vaar toen oc henlagt effter deris
vijs / som de pleyede at legge døde Lig
hen/ indtil de lode dem begraffue.

Vdi Apostlernis Gierninger/
i det xx. Capit : Læse wi ocsaa om en
Dreng som hed Eutichus / hand sad i
it Vinduffue/ oc falt vdi Søffn/ som
Paulus Predickede / oc falt ned aff det
tredie Lofft / oc slo sig ihiel. Da gick
Pau-

Paulus ned oc falt paa hannem / oc Gud opuacte hannem / oc gaff hannem sit Liff igien.

Philippus Melanthon scriffuer om en Biscop / i den Stad Nilopolis/ som hed Cheremon / hand bleff met mange Christne fordreffuen i Ælendighed / oc der hand met sin Høstru icke kunde for Alderdom oc Skrøbelighed / komme saa fast affsted oc gaa/ som de andre/ bleffue de baade to/hand oc hans Høstru optagne i Himmelen / som den gantske Menighed stod oc saa der paa. Saaledis vilde end GVD beuise sin hielp oc nærucrelse/ paa disse tu gamle oc vdleffuede Christne Menniske / i deris Ælendighed.

Disse oc andre saadanne flere Tegn / oc Guds vnderlige Gierninger/ beuise/ at GVD kand opreise de Døde.

Den

DEn otende Beuisning wi haffue at stadfeste den Artickel met / om Legemens Opstandelse / er vnderlige Siuner oc Obenbarelser.

Vdi Ezechielis Prophetie / i det xxxvij. Capit: siger Propheten saaledis: Oc HERRens Haand kom offuer mig / oc førde mig hen vd i HERRens Aand / oc sætte mig paa en vid Marck / som laa fuld aff Been / oc hand ledde mig alleuegne der igiennem / Oc see / der laae gantske mange Been paa Marcken / Oc see / de vaare meget terre. Oc hand sagde til mig: Du Menniskens Søn / Meent du at disse Been skulle bliffue leffuendis igien? Oc ieg sagde:

HER-

HErre / HErre / det veedst du vel.

Oc hand sagde til mig: Spaa om disse Been / oc sig til dem : J tørre Been hører HERRens Ord / Saa siger den HERRE HErre om disse Been : See ieg vil føre en Aande i eder / at i skulle bliffue leffuendis. Jeg vil giffue eder Aarer / oc lade Kiød vaaxe off-uer eder / oc drage Hud offuer eder / oc giffue eder Aande / at i skulle bliffue leffuende igien / oc i skulle fornemme at ieg er HERREN.

Oc ieg spaade som mig vaar befalet / Oc see / da bleff der

der it Bulder/der ieg Spaade/
Oc see/ det rørde sig/ oc Bene-
ne komme tilsammen igien huer
til sit Been. Oc ieg saa/ oc see
der vaaxte Aarer oc Kiød paa
dem/ Oc hand drog Hud off-
uer dem/ Men der vaar endnu
ingen Aande i dem.

Oc hand sagde til mig:
Spaa til Været/ Spaa du
Menniskens Søn/ Saa siger
den HERRE HERRE:
Vær/ kom hid aff de fire Vær/
oc blæs paa disse Døde/ at de
bliffue leffuende igien. Oc ieg
Spaade som hand befoel mig/
Saa kom der Aande i dem/ oc
de bleffue leffuende igien/ oc de
reisde

reiſde dem op paa deris Fodder. Oc de vaare en mectig ſtor Hær.

Item/ vdi S: Hanſis Obenbaring/ i det xx. Capit: ſcriffuis ſaaledis: Oc ieg ſaa en ſtor Huid Stol/ Oc den ſom ſad der paa/ for hues Anſict Jorden oc Himmelen flyde/ oc dem bleff ingen ſted funden. Oc ieg ſaa de Døde baade ſtore oc ſmaa ſtaa faar Gud/ Oc Bøgerne bleffue opladne. Oc der bleff en anden Bog opladen/ huilcken der er Liffſens Bog/ Oc de Døde bleffue dømde effter Scrifften/ i de Bøger/ effter deris Gierninger. Oc Haff-

uet

Haffuet gaff de Døde som der vaare vdi/ Oc Døden oc Helffuede gaffue de Døde som der vaare vdi / Oc de bleffue dømde / huer effter sine Gierninger.

Denne vnderlige Siun oc Obenbaring / er it vist Vidnesbyrd oc Beuisning / baade om den yderste Dommedag / oc om Legemens Opstandelse / oc suarer den hellig Aand her smuct til den Tancke / som tilforn er omtalet / at mange tencke huorledis de skulde faa til Liffs oc opstaa / som bliffue til Søes / opædis aff Fiske / opbrendis aff Ild / oc kastis siden Asken oc Benene i Haffuet / saa som det skede met den hellige Johanni Huss / oc Hieronymo / Sauonarolla / Der til suaris her / at Haffuet gaff sine Døde / Dø-

den oc Helffuede gaffue deris Døde/ som der vdi vaare.

DEn niende Beuisning om Legemens Opstandelse / er Guds Almectighed / at hand kand giøre alt det hand vil / som den Christne Kircke siunger :

Alting haffuer du i din mact oc vold/
Huad du vilt haffue frem kand ingen forholde.

Den GUD som skaffte Himmel oc Jord oc alle Creatur aff intet / oc haffuer giffuet alle Menniske Liff oc Leffnet/ Krop oc Siæl / huilcket de icke før haffde / Skulde den samme Gud icke ocsaa kunde giffue det Liff igien / som haffuer hafft Liff tilforn: Det vere langt fra/ siger Augustinus/ at Skaberens Almectighed skulde vere forkaartet / til at opuecke Menniskens

ſkens Legeme / oc giffue det Liff igien. At hand io ey ſkulde kunde ſaffne tilhobe / det ſom vilde Diur oc Ild haffue fortæret / eller det ſom er forfalnet til Støff oc Aſke / eller det ſom er forſuundet til Vær oc Vædſke. Det vere langt fra / at noget rom eller lønkammer vdi Naturen / ſkulde kunde ſaa ſkiule noget / for vort Sind oc Fornufft / at den ſom alting ſkafft haffuer / ſkulde det icke vide / eller met ſin Mact begribe.

DEN tiende Beuiſning er / vor HERris JEſu Chriſti Krafft / met huilcken hand kand giøre ſig alle ting i Himmelen oc paa Jorden / ſaa vnderdannige / at de maa kaart aff / giøre oc lade / huad hand vil haffue giort oc lat / ſom Paulus ſiger / vdi ſin Epiſtel / til de Philipper / vdi det tredie Capitel / met diſſe Ord:

Vor Omgengelse er i Himme-
len / Hueden wi ocsaa foruente
Frelseren JEsum Christum
vor HERRE / Huilcken som
skal forklare vort ringe Lege-
me / at det skal bliffue lige ved
hans forklarede Legeme / eff-
ter den Krafft som hand kand
giøre sig alle ting vnderdan-
nige.

DEn elleffte Beuisning er Guds
Sandruhed / Huad hand loffuer
oc tilsiger / det vil hand visselige holde /
Thi hand er selff den euige Sandhed /
Hand haffuer loffuet oc tilsagt i sit
Ord / at hand vil opreise de Døde /
som nu sagt er / derfaare maa wi vist
forlade oss til / at det skal gaa før sig.
Wi see i vor HERris Christi Histo-
rie /

rie / at alt det som Gud i det gamle
Testamente loffuede oc tilsagde / om
Christo / det gick for sig altsammen/
oc er fuldkommet / saa nær som dette
ene / at hand vil komme til Doms / oc
døme Leffuendis oc Døde / huilcke da
alle skulle komme for hans Domstol /
Hui skulde da icke ocsaa denne Arti-
ckel/ saa vel vere viss/ som alt det andet
Gud haffuer sagt.

DEN tolffte Beuisning er Guds
Vijsdom. Lige som Gud er Al-
lermectigst / saa er hand ocsaa allerui-
sist / Hand veed raad / middel oc ve-
ye til at vdrette alting effter sin gode
Vilie / alligeuel at der siunis ingen
raad for vore Øyen / Ja hand veed
raad til at giøre / offuer alt det som wi
kunde begribe oc forstaa / som Paulus
siger. Saa veed hand ocsaa raad oc
middel til / at sammen sancke vore

Been/ Kiød/ Sener oc Aarer/ giffue dem Liff oc opreyse dem.

DEn trettende Beuisning er Guds Retfærdighed. Det er Retfærdigt at huo som vel tien / skal haffue god Løn / oc den som tien ilde / faar ond Løn. Men nu see wi oc forfare/ at det gaar meget anderledis til i denne Verden / Mange Menniske leffue hen i all Vgudelighed / Verdslig Vellyst/ Pral/ Druckenskaff/ Horeri oc Skørleffnet / Vaald oc Tiranni/ Aager oc Gerighed/ In Summa vdi alle Laster / saa at de tiene baade Gud/ dem selff / oc deris Næste meget ilde / De faa dog effter Verdslig vilkaar saare god Løn / de haffue Rigdom / Herlighed / Mact oc Velde/ Ære oc Anseelse/ Sundhed oc Karskhed/ oc alt det deris Liff lyster oc deris Hierte begerer / oc vide neppelige aff

nogen

nogen ond Stund. Men leffue huer dag Herlige oc i Glæde / Lige som den rige Fraadsere / hues Brødre de ere. Tuert imod finder mand mange fattige Christne / som leffue gudelige / tuctelige oc ærlige i denne Verden / tiene baade Gud oc deris Næste / aff deris yderste Formue / de faa dog aff Verden ond Løn / met Armod / Forfølgelse / Trengsel oc Plage / Siugdom oc Sorge / Lige som den fattige Lazarus oc hans Lige. Skulde der nu icke vere Legemens Opstandelse / oc it andet Liff effter dette Liff / vdi huilcket Bladdet skulde omuendis / da vaare Gud icke en retfærdig Gud / Men nu effterdi Gud er retfærdig / oc vil visselige giøre de gode gaat / oc straffe de onde / som hand straffede den Rige Fraadsere / da er det vist / at alle Menniske skulle opstaa / baade onde oc gode / oc da tage Løn som skyld / icke alene

niſte paa Siælen / ſom mange daar=
lige mene / Men baade paa Krop oc
Siæl tilſammen.

Derfaare ſiger Athanagoras: Lige ſom Legemne oc Siæl vaare her i Verden hin andens Staldbrødre / oc haffde tilfellis met huer andre / all de=ris Gierning / Beſtilling oc Jdræt / baade til Dyd oc Wdyd / til det Onde oc Gode: Lige ſaa ſkulle de oc vere met hin anden delactige vdi Plagen eller i Lønen. Derfaare ſkal det ſamme (oc icke noget andet) Legeme opſtaa. Thi der ſom der icke ſkulde ſkee Løn oc Be=talning vdi det tilkommendis Liff / da vilde der meget tuiſis om Guds For=ſiun oc hans Retfærdighed / Ja da vaare Menniſket meget vſlere end wmælende Beſt oc Nød / efftterdi at det for Gudeligheds oc Retfærdigheds ſkyld / fortager Legemet megen Vel=lyſt / oc giffuer ſig offte i megen Fare.

Da vaare all Dyd oc Fromhed / all Guds tieniste / oc alle gode Louer oc Seder ickon ganteri / oc Menniskenn skadelige. Der som Legemene icke skulle staa op / da haffuer Guds Retfærdighed ingen sted eller rom / huercken i Legemet eller i Siælen : J Legemet haffde den icke rom / Thi det vaare wretfærdigt / at Siælen alene skulde haffue Løn oc Betalning for den møde / arbeyde oc wmage / som Legemet haffuer en stor part taaldt oc lidt / oc det skulde ingen part oc deel haffue met i beløningen : J Siælen kunde hun icke heller haffue rom / Thi det vaare wretfærdigt / at Siælen alene skulde lide Pine for de mange Synder / huilcke hun icke haffde bedreffuet / der som hun icke haffde veret Legemet tilføyet / oc haffde hafft det til hielp. Dette siger Athanagoras.

DEn fiortende Beuisning er Guds ære / Thi Gud skaffte Menniskẽ for den Sag skyld / at hand vilde aff dennem æris oc prisis baade her i Verden / oc i Himmerige til euig tid. Nu see wi oc forfare (dissuer) alt formeget / at Gud saare lidet oc saa gaat som intet actis oc æris aff en part Menniske i Verden / Ja den største part i Verden / leffue mere hen Gud til Fortørnelse oc Vanære / end til hans ære / som hand mange steder vdi sit Ord beklager. Iblant andre klagemaal siger hand selff Malachiæ / i det første Capit: **Er ieg Fader / Huor er da min ære? Er ieg HERRE / Huorledis frycter mand mig?** Oc Esaiæ / i det første Capitel: **Jeg haffuer opfødt Børn oc ophøyet dennem / oc**

de ere affaldne fra mig. En
Oxe kiender sin Eyermand / oc
it Asen sin Herris Krubbe /
Men Israel kiender mig icke /
oc mit Folck forstaar det icke.
O vee det syndige Folck / det
Folck aff stor Ondskaff / den
onde Sæd / de skadelige Børn /
som forlade HERREN / oc
laste det Hellige i Israel / oc vi-
ge tilbage. Saadanne oc andre
flere mange klagemaal / findis i den
hellige Scrifft / at GUD klager der
paa / at hannem skeer liden eller ingen
ære her i Verden. Skulde nu Men-
niskens Legeme icke staa op aff døde /
da finge Gud icke sin rette tilbørlige
ære / som hannem bør vdi all Euig-
hed.

Den

DEn femtende Beuiſning er / den hellig Aands Bolig i oſſ alle / ſom paa Gud tro. Der om taler S: Pouel / i ſin Epiſtel til de Romere / i det viij. Cap: **Der ſom nu hans Aand der opuacte JEſum fra de Døde / boer vdi eder / da ſkal oc den ſamme ſom opuacte Chriſtum fra de Døde / giøre eder dødelige Legeme leffuende / for den ſkyld at hans Aand boer vdi eder.** Her høre wi at Paulus klarlige ſiger / at den hellig-Aand / ſom er Guds Faders oc Søns Aand / huilcken der boer i alle Chriſt-ne Menniſke / ſom ſig aluerlige paa GUD forlade / den ſkal opuecke vore dødelige Legeme til euig Herlighed oc Glæde.

Lader

Lader oss her aff ocsaa paamindis / at wi saaledis skicke oss / met en stadig Tro oc it gudeligt Leffnet / at wi kunde vere oc bliffue den hellig-Aands Tempel oc Bolig / at wi denne Bolig icke / ved Synder oc groffue Laster beklicke oc besmitte.

DEn sextende Beuisning om Legemens Opstandelse / er / vor Catechismus / som wi almindelige kalde Børnelærdom. Der ere mange Menniske til / som ville der met vndskylde deris groffhed oc wforstandighed i deris Troes bekiendelse oc Salighedes Sag / at de icke kunde læse oc scriffue / oc vide icke Scrifften / Men den vndskylding kand intet hielpe. Thi endog de kunde icke læse eller haffue den store Bibel / i huilcken det Saliggiørendis Guds Ord er befattet oc indeholdis / saa kunde de dog icke vndskylde sig / at

de io haffue den lille Bibel/ som er vor Catechismus oc Børne lærdom / J huilcken der indeholdis alt det it Menniske som vil bliffue saligt / skal vide tro oc giøre til Salighed.

Saa indeholder ocsaa denne vor Børnelærdom smucke wryggelige Vidnesbyrd oc Beuisninger / om Legemens Opstandelse. De Ti Guds Bud ere oss der til giffne / at wi der aff skulle lære oc vide / huad tieniste oc lydighed Gud vil haffue aff oss / oc oss burde met rette at beuise hannem / som er at wi skulle elske HERREN vor Gud aff gantske Hierte / aff gantske Siæl / aff all Mact / oc aff gantske Sind / oc vor Næste lige ved oss selff / oc der som wi det fuldkommelige kunde giøre / da skulle wi der ved leffue / oc aldrig dø / huercken timelige eller euige / Derfor siger Christus Matthei / xix. Capit: **Vilt du indgaa vdi** Liff=

Liffuet / da holt Buddene. Item / til den Hoffmodige Loukiøn/ som fristede hannem / Lucæ x. Capit: **Giør det saa skalt du leffue.** Nu efftherdi at Guds Bud ere oss der til giffne / at de skulle vere oss en Regel at leffue effter / oc der som wi det giøre / da skulle wi bekomme det euige Liff / da beuisis io der aff klarlige / at der er it andet Liff effter dette Liff / til huilcket Menniskens Legeme skulle opstaa.

I vor Christelige Troes bekiendelse / staar klarlige met vdtrycte ord: **Jeg troer Legemens Opstandelse** / som tilforn omtalet er.

Vdi Fader vor / som er vor daglige Bøn / sige wi: **Tilkomme dit Rige.** Her bede wi baade om Guds Naadis Rige her i Verden / i huilcket hand oss met sit Ord oc Aand / styrer/ rege-

regerer oc beuarer / Oc dißligeste om hans æris Rige vdi Himmelen / i huilcken wi skulle leffue oc prise hannem til euig tid. Wi bede ocsaa at hand vil beuare oss fra ont / oc forsee oss met en salig Affgang / oc anamme vor Siæl vdi sin Haand. Disse oc andre saadanne Bøner / ere Beuisning om Legemens Opstandelse / oc det euige Liff.

Daabens Sacramente er ocsaa it Tegn oc Beuisning / baade om vor Aandelige Opstandelse / at wi skulle staa op aff Synden / oc om den Legemlige Opstandelse aff Døde. Thi lige som wi vdi vor Daab ere en gang offuer øste met Vand / lige saa skulle wi en gang dø / begraffuis oc offuerøsis met Jord. Oc lige som wi vdi Daaben vaare vnder Vandet / saa skulle wi ocsaa vere vnder Jorden til Dommedag. Oc lige som wi komme

me aff Vandet igien / fra Funten / Lige saa skulle wi opkomme aff Jorden / oc opstaa met herlige deylige oc forklarede Legeme.

DEn syttende Beuisning er Menniskens Skabning / Gud haffuer skafft alle andre leffuende Creatur / at de gaa næsegrus / oc vende Oyen oc Hoffuet ned at til Jorden / vden aleniste Mennisket / det haffuer hand skafft effter sit eget Billede / at det gaar ret offuer ende oc seer ret op / holder Hoffuedet op at til Himmelen / der som Gud er / der som det haffuer sit rette Hiem oc Borgerskaff / der skal leffue oc vere til euig tid. De andre Creatur / Best oc Diur see ned at til Jorden / for de skulle der bliffue / Men Mennisket seer op at / for det skal opstaa aff Jorden igien / oc icke der bliffue til euig tid.

DEn attende Beuiſning er atſkillige naturlige Tegn oc Lignelſer / vdi diſſe ſiunlige oc vduaartis Ting/ ſom wi daglige ſee oc omgaas met / aff huilcke wi kunde ſee Guds vnderlige Almectige gierninger / at det er hannem icke tungt eller vmueligt at opuecke oc opreyſe vore Legeme / effter ſom hand haffuer loffuet oc tilſagt oſſ.

Vor HErre JEſus Chriſtus ſelff / hos Johannem i det xij. Capit: oc S: Pouel / i ſin første Epiſtel til Corintherne / i det xv. Capit: Sætter oſſ en Lignelſe faare om Kornet ſom ſaaes i Jorden/oc opuaaxer igien met mangfoldig Grøde oc Fruct. Chriſtus ſiger: **Vden ſaa er at Huede Kornet falder i Jorden oc døer / da bliffuer det alene. Men naar ſom det døer / da**

bær

bær det megen Fruct. Denne Lignelse forstaar Christus baade om sin egen Død oc ærefulde Opstandelse / oc om vore Legemis Opstandelse. Paulus siger: **Du Daare / det som du saaer / bliffuer icke leffuende vden det døer.**

Som Christus oc Paulus vilde sige: All den stund Kornet ligger vdi Kerffuen / eller paa Lofftet / da bær det ingen Fruct / Men naar det bliffuer saaet vdi god Jord / da giffuer det Grøde oc deylig Fruct. Saa gaar det oc met Mennisket / som den Almectigste Gud saaer hen i sin Ager vdi Kirckegaarden / huilcken mand mange steder i Christendommen / oc almindelige vdi Tyskland kalder en Guds Aager / For lige som Bonden venter sig at skulle i sin tid Høste / paa sin Ager / som hand tilforn haffuer

saaet met Korn / Lige saa vil Gud oc i sin tid opreyse alle Menniske aff sin Aager / saa som i en deylig Høst / oc føre det gode Korn ind i sin Lade / oc opbrende Klinterne met euig Helffuedis Ild oc Pine.

Træene i Skouen oc i Haffuerne / ia ocsaa mesten delen alle Vrter falne imod Vinteren oc felde Løu oc Blad / oc staa lige som de vaare slæt døde oc raadne / Men naar Sommeren oc Vermen begynder at komme / faa de til Liffs oc vdspringe meget herlige : Lige saa skulle wi ocsaa faa til Liffs igien / oc faa herlige deylige oc forklarede Legeme. Vinteren er Døden. Sommeren er Legemens Opstandelsis dag / oc den euige tid.

Mange atskillige slags Fule / flue en part hen imod Vinteren / saa som Traner / Vildgiess / etc. En part ligge Vinteren offuer i duale / i dynd

oc

oc anden sted/ saa som Viber / Sualer oc andre deris lige/ Jmod Vaaren bliffue de alle leffuendis oc komme igien.

Der scriffuis om Bier / at naar de om Foraaret / ere lige som de vaare døde / da kand mand quegne oc opuecke dem met klang aff Becken / oc andet som klinger oc giffuer sterck smuck liud aff sig / Jtem/ naar de suerme oc flue vd aff deris Bolig/ da kand mand komme dem til stede met saadan klang oc smuck liud/ thi det er saadant it Creatur / som haffuer lyst til smuck liud oc stemme : Lige saa skulle alle Mennisk ved den deylige Engelske Musica oc lystige sang oc liud opueckis paa Dommedag.

Hieronymus scriffuer om en Fugl vdi Egipten/ som mand kalder en Pelican / hand haffuer den Natur / at hans Vnger dø / naar de ere nys vd-

klacte / thi hand handler saa hart met dem met sit Neb / at de der aff dø / Saa sider hand offuer dem i Reden oc sørger for dem i tre dage / Der effter sticker Moderen sig i sit Bryst oc giør sig meget Saar / oc stencker Blodet offuer dem / saa faa de til Liffs igien oc leffue.

Ambrosius sætter en Lignelse om en Ful i Arabia / som kaldis Phoenix / huilcken der kand leffue / som Plinius scriffuer / vdi sex hundret oc lx. Aar / Naar hand er nu død i sin Rede / da fødis der aff hans Mar oc Been en leffuendis ting / som er først som en liden Madicke eller Orm / der aff bliffuer en Vnge / oc siden en Ful aff det samme slag. Der met siger Ambrosius / at Legemens Opstandelse betegnis.

Maanen groer aff i Næden oc bliffuer paa det sidste slæt borte / oc

mister

mister alt sit skin / Men naar hand kommer til Solen / saa tendis hand oc faar sit Liff oc skin igien. Lige saa skulle vore Legeme opueckis oc opliusis / aff den rette klare Soel / som er vor HErre JEsus Christus.

Wi legge oss til Søffns om Afftenen / naar wi haffue arbeydet oc trællet den gantske Dag / om Morgenen staa wi op / smuct lystige oc tidige til vor Gierning oc Bestilling: Lige saa skulle wi / efter denne Verdens trældom oc arbeyde / gaa til Søffns oc huile / oc om Morgenen Aarle paa Dommedag opstaa / som tilforn ydermere er omtalet.

Wi see oc forfare at det er Naturligt / at naar en ting bliffuer om Sommeren vdi verme oc hede / forfulet oc raaden / da fødis der strax noget leffuendis aff: Lige saa skulle vore Legeme raadne oc forfulne i Jorden / oc

skulle der effter bliffue leffuendis / som Paulus siger / i den Lignelse før er opregnet om Kornet.

Lutherus faaregiffuer en smuck Lignelse om Opstandelsen / saa sigendis : Den rette Alchemi Konst / er visselige de gamle Visis Philosophi / som mig saare vel behager / icke aleniste for sit store nytte oc gaffns skyld / som hun fører met sig / at smelte Metallerne / at atskille dem / beskicke oc berede dem / Item / at distilere Vrter / Røder oc andet : Men ocsaa for den Allegoria oc hemelige Vdtydning / som der vdi findis / huilcken er offuermaade skøn / som er om Legemens Opstandelse / oc den yderste Dommedag. Thi lige som Ilden i en Brendeoffn / vddrager oc affskil det beste som er i Materien / Ja den rette Spiritum, Aanden / Liffuet / Vædske oc Krafft huad der vdi er / fører Ilden

op

op i Været / at det kommer offuen i
Hielmen / henger der ved / oc flyder si-
den vd igiennem Røret eller Piben /
som mand kand see / naar mand bren-
der Vrteuand / eller mand noget an-
det distilerer / da sønmer det fede op-
at / oc det beste bliffuer altid offuen
paa / Men den wrene Materie oc
Bermen bliffuer næden til / oc paa
Baanden / saa som it døt Aadsel oc
wnyttig ting. Lige saa gaar det oc
naar mand brender Brendeuin / der
vddragis den gantske Substantz oc
Væsen formedelst Ilden / oc krafften
kommer op at / Men huad som til off-
uers er / det bliffuer nedre paa Baan-
den / oc det haffuer huercken Lucht eller
Smag / men er ickon som en skarns
Bærme oc skidet Vand. Lige saa vd-
dragis ocsaa all Macten oc Krafften
aff Muscater / naar mand vil brende
Vand eller Olie der aff / da driffuis

P v det

det gode formedelst Ilden op at i Været / oc huad som siden bliffuer igien / haffuer huercken Luct eller Smag / men er ickon som it stycke raadet trøske Træ. Lige saa skal oc Gud giøre paa den yderste Dommedag / da skal hand formedelst Ilden / affskille oc dele de Gudfryctige fra de Vgudelige. De Retfærdige oc retsindige Christne skulle fare op at til Himmelen / oc der leffue euindelige / Men de Vgudelige oc fordømde / skulle saa som Bærmen oc Skarnet bliffue vdi Helffuede / oc fordømis / oc euindelige vere oc bliffue i Døden. Saa langt taler Lutherus.

Aff disse oc andre flere atskillige naturlige Tegn oc Lignelser / beuisis io klarlige / at Legemens Opstandelse er at foruente.

DEn nittende Beuisning om Opstandelsen / er / de mange Absurda

oc

oc wskickelige oc whørlige Ting / som der aff vilde følge / oc met rette kunde sigis oc samtyckis / der som Menniskẽn icke skulde staa op. Saadanne Absurda oc whørlige Ting / opregner den hellige Paulus / til Corintherne / oc siger: Efftherdi at CHristus Predickis / at hand opstod fra de Døde / Huorledis sige da nogle iblant eder / at de Dødis Opstandelse er intet? Er nu de Dødis Opstandelse intet / Da opstod oc icke CHristus. Men opstod icke Christus / da er vor Predicken forgeffuis / Saa er oc eders Tro forgeffuis. Wi bleffue oc da befundne Guds falske vidne / at wi haffde vidnet imod Gud / at hand opuacte

uacte

uacte Christum/ huilcken hand icke opuacte/ efftérdi de Døde opstaa icke. Thi at opstaa icke de Døde/da opstod oc icke Christus. Men opstod icke Christus / da er eders Tro forfengelig / Saa ere i endnu i eders Synder/Saa ere oc de fortaffte som ere hensoffuede i Christo. Haabe wi aleniste paa Christum i dette Liff / da ere wi de ælendigste iblant alle Menniske.

Fremdelis siger hand noget der effter : Huad giøre ellers de som lade sig døbe offuer de Døde/ der som de Døde opstaa ingelunde? Hui lade de døbe sig offuer de Døde? Oc hui staa wi

huer stund i Fare? Ved vor Roes som ieg haffuer i Christo JEsu vor HERRE / Jeg døer daglige. Stridde ieg oc aff Menniskelig mening met vilde Diur i Epheso? Huad hielper det mig / der som de Døde icke opstaa? Lader oss Ade oc Dricke / Thi i Morgen ere wi døde. Lader eder icke forføris / ond Snack forderffuer gode Seder. Vaager rettelige op / oc synder icke / Thi nogle vide intet aff Gud. Dette siger ieg eder til Skendsel.

Vdi disse Ord høre wi mange wgudelige Stycker / oc obenbare Guds bespaattelse / som der aff vilde følge / oc endelige maatte samtyckis oc aff alle

Men-

Menniske met rette sigis / der som Menniskens Legeme icke skulde op⸗staa. Først siger hand / at der som Legemens Opstandelse er intet / som nogle vgudelige Menniske sige oc me⸗ne / da er icke heller Christus opstaaen men er bleffuen i Døden / Nu haffuer io Christus nocksom met saa mange Beuisninger / som vdi hans ærefulde Opstandelsis Historie indeholdis / be⸗uist sig at vere Opstaaen / derfor er io Legemens Opstandelse viss at foruen⸗te / som tilforn i den første Beuisning / sagt er.

For det andet siger hand / at der som Legemens Opstandelse er intet / oc Christus icke er opstaaen / da er de hellige Apostlers oc Euangelisters Predicken oc Lærdom / huilcken Gud met saa mange Miracel oc vnderlige Tegn / stadfest oc bekrefftet haffuer / altsammen forgeffs / vnyttelig oc v⸗duelig /

duelig / Ja saadan en Ting som slæt intet haffuer paa sig. Fordi at huo som necter den Artickel om CHristi Opstandelse / hand necter ocsaa hans Døds oc Pinis / ia hans Fødsels oc Menniskelige Naturis anammelsis / oc gantske Liffs oc Leffnets Historie / met all sin Fruct / Nytte oc Gaffn. Thi skulde Christus opstaa aff Døde / da skulde hand io dø tilforn : Skulde hand dø / da skulde hand io først fødis oc bliffue Menniske / Er hand nu icke født / icke bleffuen Menniske / icke Død oc Opstaaen / Huad er det da Euangelisterne oc Apostlerne haffue predicket oc lært / andet end idel forfengelighed oc skualder.

For det tredie siger hand / at alle Christne Menniskis Tro er forgeffs / oc haffuer slæt intet paa sig. Thi Predicken oc Troen henge sammen oc føllis at / effter som disse Pauli ord liude:

liude: Huorledis skulde de tro den/ som de haffue intet hørt om? Item: Troen kommer aff Predicken / oc Predicken aff Guds Ord. Met disse ord kommer ocsaa Christi sidste Befalning offuer ens / der hand saa sagde: Gaar vd i den gantske Verden/ oc Predicker Euangelium / for alle Creatur/ Huo som troer oc bliffuer døbt/ hand skal bliffue salig. Denne Tro er altsammen forgeffs siger Paulus/ om Christi oc vor Opstandelse er intet/ Oc da kand aldrig noget Menniske i sin sidste tid haffue noget fast Haab oc Tillid til Gud / der som hans Legeme icke skulde staa op igien oc leffue / i Himmerigs glæde.

For

For det fierde siger hand / at alle de hellige Euangelister oc Apostler/ skulde da vere falske Guds Vidnesbyrd/ oc idel Løgnere / Ja icke aleniste de/ men ocsaa Gud selff/ hues Vidne de ere / i det de bære Vidnesbyrd met hannem / at hand opuacte sin Søn/ dissligeste ocsaa hans Søn JEsus Christus/ om huilcken oc met huilcken de Vidne / som hand oc selff sagde til dennem : **J skulle vere mine Vidne i Jerusalem/ oc i gantske Jødeland / etc.** Saa see wi at huo som icke troer Opstandelsen / hand vil driffue Gud selff igien / som Johannes Apostel siger : **Huo som icke troer Gud/ hand giør hannem til en Løgnere / Thi hand troer icke det Vidnesbyrd / som Gud vidner om sin Søn.**

For det femte siger hand/ At alle Menniske skulde end da vere vnder Synden oc hendis straff/ baade Arffue synden / oc de Synder wi daglige met Ord / Facter / Gierninger oc Tancker bedriffue / der som Christus icke er Opstaaen/saa at wi aldrig kunde faa Syndens Forladelse / Efftherdi at Christi Død oc hans ærefulde Opstandelse / er det eniste værd / ved huilcket wi fries fra Synden / bliffue retfærdige oc salige / som Paulus siger/ til de Romere / vdi det iiij. Capitel: **CHristus er der hen giffuen (i Døden) for vore Synders skyld / oc opuact / for vor Retfærdigheds skyld.** Dette vdlegger ocsaa Paulus videre vdi samme Epistels x. Capitel / oc siger saa: **Dette er det Ord om Troen / som wi Predicke/ At der som du** bekien-

bekiender JESVM met din Mund / at hand er en HERre / oc troer i dit Hierte / at Gud opuacte hannem fra de Døde / da bliffuer du salig. Saa see wi at der som mand necter Christi oc vor Opstandelse / da maa mand oc necte / at der er ingen Betalning skeet for Synden / Men wi maa selff betale met Huden / vdi Helffuede til euig tid / fra huilcket GVD beuare oss alle.

For det siette siger hand / at ocsaa alle de som ere hensoffuede i Christo / ere allesammen fortaffte / lige saa vel som de der aldrig haffue kient / æret eller priset hannem / om det skulde vere vist at Opstandelsen icke skulde vere. At hensoffue i Christo sigis alle de / som dø hen i den Tro / at hand haffuer betalet for dennem / oc at de ved hannem

nem oc for hans skyld / skulle gaa aff denne Jammerdal / til euig Himmerigs Glæde oc Salighed / som hand icke en / men mange steder i Scrifften haffuer loffuet dem. Thi saa siger hand selff hos Johannem / i det femte Capit: Sandelige / sandelige / siger ieg eder: Huo som hører mit Ord / oc troer den som mig vdsende / hand haffuer det euige Liff / oc kommer icke til Dommen / Men hand er trengd igiennem fra Døden til Liffuet. Item / hos den samme Euangelist / i det vj. Capit: Det er hans Vilie som mig vdsende / at huo som seer Sønnen oc troer paa hannem / skal haffue det euige Liff / oc ieg skal opuecke hannem paa

den

den yderste Dag. Item/ i det xj. Capit: Jeg er Opstandelsen oc Liffuet: Huo som troer paa mig/ skal leffue/ alligeuel at hand døer. Oc huer den som leffuer oc troer paa mig/ skal aldrig dø. Alle de som disse Ord troet haffue/ oc ere i denne Tro hendøde aff Verden/ de ere slemmelige skuffede oc ilde bedragne (vil Paulus sige) der som Christus icke skulde vere opstaaen/ oc vore Legeme icke skulde opstaa/ saa at de allesammen ere fortaffte oc fordømde.

For det siuende siger hand/ at der som wi ickon aleniste i dette Liff/ oc denne Verden/ skulde haabe oc tro paa Christum/ oc skulde icke see hen til en anden Verden/ huor wi skulde vente oss anden Glæde aff hannem/ end

oss her vederfaris / da vaare wi fattige Christne de aller ælendigste oc wsleste Menniske. Thi wi icke alenist maa tit oc offte meget lide / aff hans Faderlige vilie oc tilladelse / nu aff en oc nu en anden / saa som Kaarsset kommer Guds Børn paa vdi mange maade / Men wi end ocsaa tit oc offte / aff Guds Aand / selff tuinge oc spege Legemet / oc fortage det megen Verdzlig / Legemlig oc Timelig lyst oc glæde / Paa det at wi vilde gierne / ved Troen til Christum / bekomme en anden oc offuermaade større Glæde / vdi hit andet Liff. Huilcket wi slæt intet faa aff / der som Legemens Opstandelse er intet. Saa vaare wi da io vsle Menniske / oc maatte heller seet at Gud aldrig haffde skafft oss / effterdi at wi skulde ickon fødis til ont her i denne Verden / oc intet gaat haffue i hit andet Liff.

For

For det otende siger hand: Huad kand det gaffne dem som lade sig døbe vdi deris Siugdom oc Soteseng/ naar Døden vil gieste dem (om de tilforn icke ere døbte) paa det at de kunde vere visse paa Opstandelsen/ om huilcken Daaben er dem baade it Tegn oc vist Vidnesbyrd: Skulde de icke staa op/ aff Døde/ huad vaare Daaben dem da nyttelig: Som hand vilde sige: Slæt intet.

For det niende siger Apostelen: Hui staar ieg oc alle Christi Tienere oc Martirer/ huer stund i saadan stor fryct oc fare paa Liff oc Gods/ Legeme oc Lemmer/ om wi icke skulde forvente at det en gang skulde bliffue bedre/ oc faa en anden skick/ saa at vore Legeme skulde leffue/ foruden Sorge oc Møde. Skulde wi icke foruente oss anden løn/da maatte wi vere daarlige Mennisker/ ia meer end daarlige at

wi saadant skulde lide / Ja da skede oss icke aleniste wskel / Men Gud vaare da ingen retfærdig Gud.

For det tiende suer hand en stor Eed / oc siger : **Ved vor Roes som wi haffue i JEsu Christo / Jeg døer daglige.** Det er / Jeg lider huer dag den ene plage offuer den anden / at ieg maatte heller vere død / at det en gang kunde faa ende. Skal nu mit Legeme icke opstaa / da maa ieg sørgelige lide saadant.

For det ellefft siger hand om sig selff : Giorde Jeg det ickon aff Mennistelig mening / for Menniskens forfengelige Roes oc aff Æregerighed / at ieg stridde met vilde Diur i Epheso / da er det mig slæt intet gaffnligt / om de Døde skulle icke opstaa. Om Paulus stridde met Løuer oc andre grumme Best vdi Epheso / (som det vaar

vaar meget almindeligt / at de kaste fattige Christne oc andre / som de haffde dømt til Døde / for Løuer oc Best / at riffue dem ihiel / som wi læse at det gick met Ignatio / Eller oc de nøddis til at gaa i Kamp imod saadanne grumme Best / de andre store Herrer til it Spectackel oc Ynckesium / at forsøge om de kunde offueruinde dem oc beholde Liffuet.) Om Paulus nu i saa maade stride eller ey / veed mand icke til visse / Thi der om talis intet i Apostlernis Gierninger / eller i hans egne Epistler / andet end det hand her siger. Der ere oc nogle som forstaa det / om den strid oc oprør den Guldsmid Demetrius opuacte imod hannem i Epheso / som Lucas i Apostlernis Gierningers xix. Capit : beskriffuer / oc mene at Paulus kalder denne Demetrium oc hans Selskaff / vilde Diur oc Best / for den gruelige

Q v Storm/

Storm / Brusen oc Brølen / Hast-modighed oc Galenskaff / de imod han-nem beuiste.

For det tolffte siger hand / at der som de Døde icke skulle staa op / da vil der ocsaa følge / icke aleniste det whør-lige / som nu opregnet er / Men ocsaa it Dieffuels skendigt / oc vchristeligt Leffnet / saa at icke aleniste de Gud-frygtigis Haab oc Trøst vil dem fra tagis / men der vil da opladis for Ver-den / alle Vinduffue oc Dørre / til all Vgudelighed / Synd oc Skalckhed / Oc det giffuer hand tilkiende / i det hand neffner Epicureernis ord / oc si-ger: **Lader oss æde oc dricke / Thi i Morgen ere wi døde.** Som hand vilde saa sige : Er Legemens Opstandelse intet / da maa wi sige li-ge som Epicureerne sagde : Lader oss ickon fylde oss oc sla Kroppen fuld / wi

vide

vide icke huor lenge wi ere her / Saa haffue Epicureerne giort alt ret oc vijslige / de tack haffue / at de meente at bruge Verden men de vaare til / Saadanne ord som mand maa endnu høre aff mange paa denne tid. Om saadan Epicureernis Snack oc Leffnet / taler ocsaa Esaias Prophete / vdi sin Bogs xxij. Capitel / oc siger: Derfaare skal HERREN / den HERRE Zebaoth / paa den tid lade raabe / at de skulle græde oc klage / oc rage dem / oc føre sig i Sæcke / alligeuel at der er nu aldelis Glæde oc Fryd / at ihielsla Oxen / slacte Faar / æde Kiød / dricke Vin / oc sige: Lader oss æde oc dricke / wi skulle dog i Morgen dø. Dette er obenbare for den HERRIS

RJS Zebaoths Hern. Huad skal gielde / om denne Misgierning bliffuer eder tilgiffuen / før end i dø / siger HERREN.

Disse ord seer Paulus hen til / thi der vaar i hans tid / saa vel som altid veret haffuer / iblant alle Folck / saadanne Menniske / som haffue sagt oc meent lige det samme. Vdi Egipten haffde de den vijs oc vane / at naar de giorde Giestebud oc Gilde / da bare de it død Menniskis Hoffuet pande ind paa Borde / at Giesterne skulde der paa see oc ihukomme / at de vaare dødelige / oc skulde der aff paamindis oc bruge dem diss bedre / met Drick oc Vellyst / oc icke forsømme Tiden / den stund de vaare til oc leffde. Epicurus / aff huilcken alle de som ere denne Verdens Vellyst tilgiffne / haffue faaet

faaet det Naffn / at de kaldis Epicureer / hand sagde / at det allerbeste der til vaar vdi Verden / vaar at leffue i Vellyst. Aristippus haffde oc lige det samme Sind / hand sagde at Vellyst vaar Aarsage til alt gaat / oc Sorge vaar Aarsage til alt ont. Sardanapalus / den sidste Konge vdi Assyrien / vaar saa offuermaade vndergiffuen Verdslig Vellyst / Løsactighed / oc Offuerflødighed / at hand icke skammede sig obenbare at omgaaes met Skøger oc skarns Folck / føre sig i deris Klæder / oc bruge all Løsactighed oc Daarlighed met dennem. Der hand nu skulde dø / screff hand sig selff dette Epitaphium oc Graffscrifft: Sardanapalus, Anacyndaraxis filius, Anchialem & Tharsum, vna die condidit; Et tu hospes ede, bibe, lude. Det er / Sardanapalus / som vaar Anacydaraxis Søn / stiffte-

de oc

de oc funderede paa en dag de to Steder/ Anchialem oc Tharsum : Oc du som her gaar frem/ æd/ drick/ oc leg:
Fremdelis screff hand:

Cum te mortalem noris, præsentibus exple
Delitijs animum, post mortem nulla voluptas.
Namq; ego sum puluis, qui nuper tanta tenebam:
Hæc habeo quæ edi, quæq; exaturata libido.
Hausit. &c. Det er:

Men du det veedst du est dødelig/
Da brug dig flux oc opfyldt dig.
Met Legemlig lyst/ met fryd oc glæde/
Effter Døden er ey vellyst ey kiæde.
Jeg er nu Jord/ som haffde nylig/
Saa meget stort gods oc herlighed slig.
Jeg fick ey mere end det ieg Aad/
Oc drack/ oc brugte til vellyst saa kaad.

Saa-

Saadanne Sardanapaler/ Aristipper/Epicureer/oc wgudelige Mennifke ere vel mange til paa denne dag/ som Christus selff/ i det hellige Euangelio sagde/ at der vilde komme imod den yderste Dag/ Huilcke met deris Leffnet giffue tilkiende/ at de icke tro Opstandelsen/ som før sagt er. Derfor paa det at ingen skal lade sig aff saadanne forføre/ da legger nu vor Apostel en smuck paamindelse til/ oc siger: **Lader eder icke forføre: Ond Snack forderffuer gode Seder. Vaager rettelige op oc Synder icke/ Thi nogle vide intet aff GUD.** Her met vil hand paaminde oss/ at wi skulle tage oss vel vare for saadanne Sardanapaliske/Epicureiske oc Dieffuels Menniske/ oc icke aff dem lade oss forføre aff deris wgudelige Snack oc Tale/

oc

oc icke haffue formeget Omgengelse oc Snack met dem / Thi deris slemme oc vgudelige Tale / kand snart forføre it Menniske / fra alle gode Seder / til det som ont oc vgudeligt er. Lader oss derfor atlyde S: Pouel / oc vaage rettelige / oc tage oss vare for Synden.

SEe nu her / alt dette slemme oc vhørlige som Apostelen her nu haffuer opregnet / vilde altsammen følge / i Lærdom oc Leffnet / der som Legemens Opstandelse icke vaare at forvente. Huo er nu den i Verden / der vilde vere saa daarlig oc vgudelig / at hand vilde samtycke oc giffue det mact / at det skulde saa vere / vden hand er it ret Guds forgaaet Menniske / oc en Dieffuels Krop. Saa maa wi endelige her aff beslutte / efftersi at alt dette er vgudeligt oc vhørlige / oc in-

gelun-

gelunde kand staa ved mact / da er Legemens Opstandelse at foruente.

HEr til haffue wi nu hørt de nitten Beuisninger / som tilforn bleffue opregnede / til at beuise oc stadfeste / denne trøstelige Artickel met. Nu ville wi til det tiuende / ocsaa sætte it aff de vise Hedningers Vidnesbyrd oc Exempel / om Siælens wdødelighed / oc it andet Liff effter dette Liff / met huilcken mand ocsaa kand stadfeste denne forneffnde Artickel.

Den vise Philosophus Anaxagoras / som ocsaa vaar rig oc aff Adels Blod oc Stemme / lagde saa stor vind paa Bogelige Konster / at hand vende alt sit Gods / Arff oc Eye paa sin Studering / at hand kunde bliffue vijs oc forstandig / oc fick der offuer gantske stor skade paa sit Gods. Hand bleff paamint aff sine Venner /

ner / at hand skulde see sig bedre for/ oc icke saa lade sit Gods forfare / da suarede hand: Huad ligger mig der mact paa / kunde i icke tage vare paa det? Oc gaff sig der met slæt aldelis hen til sine Studia / oc skøtte intet om det andet / oc lod det saa gantske forfare / at en aff hans Venner sagde til hannem: Nulla ne tibi patriæ cura est? Skøtter du slæt intet om dit Hiem oc Fæderne Land? Der til suarede hand: Mihi verò patriæ cura, & quidem summa est. Ja vist / (sagde hand) tencker ieg paa mit Fæderne Land oc Hiem / oc end saa fast tencker ieg der paa. Oc som hand det sagde / pegte hand met sin Finger op til Himmelen / giffuendis der met tilkiende/ at der vaar hans rette Hiem oc Fæderne Land / Der laa hannem mest mact paa. Der hand nu lang tid haffde vandret omkring oc videlige for-

forsøgt oc forbedret sig / oc fant sit Gods atspredt oc forderffuet i onde maade/ sagde hand : Non essem ego saluus nisi ista perijssent. Jeg haffde icke veret salig (sagde hand) der som dette haffde icke bleffuet borte.

Huad kand sigis klarere aff Hedninge / om det andet Liff effter dette Liff. Oc endog de haffde icke ret forstand om Legemens Opstandelse / Saa kand hun dog i nogen Maade/ met disse oc andre saadanne flere deris ord beuisis/ saa fremt som de skulle vere sande (huilcket ingen Christen necter) oc Guds Retfærdighed/ som før sagt er/ skal staa ved matt.

Denne oc andre saadanne flere Hedenske Philosophi oc vise Mend/ haffue vel sagt oc screffuet meget om Siælens wdødelighed/ oc it andet Liff effter dette / Men de kunde dog icke dømme ret om Legemens Opstandelse/

se / ihuor vise de vaare / for de arme forblindede Stackarle haffde ickon it Oye at see met / som er Menniskelig fornufft oc forstand / De saae intet met det rette oc beste Oye/ som er Troen / huilcken som kommer aff Guds Ords Predicken. Derfor er det tid at wi lade Troens Oye see vel / oc i vor Salighheds sag / sticke Oyet vd paa Fornufften / ellers faa wi at gaa i Mørcke i Seng / som mand pleyer at sige.

Gud giffuet at alle rette Christne i dette klare Euangelij Lius / haffde den Tancke oc Attraa / effter Guds Ords Regel oc Lærdom / til de Himmelske ting oc det andet Liff / som denne Anaxagoras / som nu bleff omtalet / haffde der til / effter som hand aff sin Philosophia vaar lært oc vnderuist. Sandelige da skulde der icke brugis saa megen Vgudelighed / Vaald/

Vaald / Tiranni / Offuerpuckelse / Fortrengsel oc Plage / Forraskelse / Beskuffelse / Suig / Falskhed / Løgn / Bedregeri / Vndergraffuelse / Forførelse / Bagtale / Aager / Gerighed / Guds Ords forsømmelse / oc meget andet saadant / som der nu brugis baade aff Ædel oc Wædel / Leg oc Lærdt / alt for denne Verdens oc hendis forfengelige Gods oc Rigdoms skyld. Mand tencker nu saa meget paa Hustru oc Børn / Slect oc Arffuinge / at mand slæt forglemmer det beste / som er Himmerig oc det euige Liff. Christus siger icke forgeffs / at det er hart paa at gaa / at en rig Mand / oc den som haffuer Penninge / som Marcus siger / kand komme vdi Himmerigis Rige. Saa at det er lættere at faa it Kabel tou / igiennem it Naale Øye. Aarsagen er icke Godset / men Vanbrugen. De tage meer vare paa de-

ris Jorde Gods/Aager oc Eng/Guld oc grønne Skoue/ Arff oc Eye/ Kiøbmandskaff / Gerighed / Hoffmod oc Vellyst/ end paa den store Nadere oc det euige Liff. Hoffmod / Gerighed / oc Vellyst / regerer dem mere/ end G V D S Ord oc den hellige Scrifft.

Tre Laster føre mest i Synd oc Brøst/
Hoffmod/Gerighed/oc Legems vellyst.
Hoffmod forskiuder den rette sande Gud
Gerighed tager sig en fremmet Affgud/
Oc Legemlig Lyst vil selff vere Gud.

MET disse tiue slags Beuisninger/ som nu opregnede ere / i huilcke mange Tusinde / ia wtallige Vidnesbyrd begribis oc indeholdis / ville wi lade oss nøye / oc der met bekreffte den trøstelige Artickel/om Legemens Opstandelse / som er Fornufften saa aldelis wtrolig/ oc er dette det fierde Stycke som tilforn er omtalet/ at Paulus vdi

disse

disse Ord faaregiffuer / at trøste sig met / naar mand mister sine Venner. Lader oss bliffue hart ved denne Trøst / at wi skulle komme til dem / oc faa dem at see vdi Glæden.

Naar wi skulle flytte nogen sted lang Vey hen / eller vandre vort Ærende til vore gode Venner / da sender mand vel stundem sine Børn hen for sig / oc loffuer sig til at komme effter / Mand forsender end ocsaa tit oc offte sine Børn aff Landet oc Egnen fra sig / til Forfader / Far Moder / oc andre gode Venner / nu den stund Børnene ere saa borte / da er mand vel berøffuet / den Lyst oc Glæde mand skal haffue aff dem / oc tencker tit paa huor det mon gaa dem / Men fordi at mand veed / at de ere hos gode Venner / oc mand acter sig at komme til dem / da giffuer mand sig til freds / oc er saa megit diss bedre til freds. Lige saa for-

 sende

sende wi tit vore gode Venner her fra til det rette Hiem/ huort wi skulle flyt-te effter dem / naar det er Guds vi-lie / oc ere vel berøffuede / den Glæde/ Lyst oc Trøst/ mand kunde haffue aff dem. Men effterdi wi vide/ at de ere vel foruarede/ oc ere hos den allerbeste Ven / den Almectigste Gud / i hues Haand de ere / som vijs Mand siger/ huor de haffue alt gaat / oc der skal in-gen Pine røre dem / Huort hen wi oc-saa skulle komme / oc finde dem for oss i Ære oc Glæde/ da lader oss icke for-meget sørge / Men bliffue ved it frit mod/ efftersi vore Venner icke ere slæt borte oc fortaffte. Den euige GVD giffue oss sin Naade / at wi maatte stadelige tro denne trøstelige Artickel / om Legemens Opstandelse/ oc der hos saa skicke oss vdi Troen til Guds Søn/ at wi kunde opstaa til det euige Liff / Amen.

Den

V.

Den femte Trøst Paulus i disse Ord giffuer dennem / der miste deris Venner / er / at de skulle betencke denne Verdens Endeligt / om huilcket hand her taler / oc siger / huorledis det skal gaa til / naar HErren skal komme til Doms / oc giøre ende der paa. Dette skulle wi flitelige oc aluerlige betencke / naar GUD kalder oss vore Venner fra / oc vide at Verden skal dog en gang faa ende / Wi ere alle dødelige / oc skulle dog en gang her fra / oc skillis at / der som wi end kunde leffue tilsammen i tusinde Aar. Saa skulle wi derfor giffue oss til freds / oc trøste oss / efftherdi wi vide at det skal dog en gang det samme vere / oc Skilsmissen vil icke aff gaa foruden Sorge / i huor lenge hun bier / derfor er det saa gaat aff giort / som faare staaet / som mand siger.

Det gaar met oss arme Menniske/ som met en stor hob Fanger/ der haffue forbrut deris Liff / oc sidc paa Halsen/ de vide deris Dom at de skulle alle dø/ Men de vide icke naar den/ som haffuer deris Liff at vaalde / vil lade dem hen rette / eller huilcken der først eller sidst skal dø : Saa er Dommen aff sagt offuer oss alle / at wi skulle dø for Synden / Men wi vide icke naar / eller huo den første eller sidste skal vere.

Der til met skulle wi oc saa dette her betencke / at effterdi Verden skal faa ende / da faar ocsaa all Sorge oc Modgang ende / baade den Sorge mand faar for Venners affgang / oc anden Gienuordighed / derfor skal mand haffue Taalmodighed denne lille tid / wi skulle leffue her / der som der icke ellers ved andre Middel kand komme ende paa / saa skeer det dog

paa

paa det sidste / naar wi ved Døden skulle her fra skillis. Her aff ere disse tu Versſ screffne / som saa liude :

Tristia si pateris perfer, sors tristia soluet,
Quod si non faciet sors, tibi mors faciet.

Slas dig Sorge til / da lid taalelig/
Din Sorge skal Lycken omuende.
Oc der som Lycken vil ey hielpe dig/
Da giør vist Døden god ende.

VI.

Det siette Trøst som den hellige Paulus oss her giffuer i disse Ord / er det euige Liff oc Salighed / til huilcket hand vil at wi skulle see hen / oc der met trøste oss / at wi oc alle vore affdøde Venner / som hen dø i Christo JEsu / skulle til det Liff opreysis / huilcket hand giffuer tilkiende / i det hand siger: **Oc wi skulle altid bliffue**

hos

hos HERREN. Met dette Haab/ lader oss i vore Venners oc Slectingers affgang/ formindske oc formilde vor Sorge/ at wi icke skulle vere slæt affskilde fra dem til euig tid/ Wi skulle icke heller met dem opreysis til Sorge oc Pine/ men wi skulle finde dem glade igien/ oc altid vere met dem hos Gud/ i Ære oc Glæde/ kiende hin anden/ snacke oc tale tilsammen/ loffue oc prise GVD til euig tid/ som her effter i den sidste Lærdom/ skal ydermere omtalis. Gud vnde oss allesammen der at findis/ AMEN.

Om det Tredie.

Det tredie Stycke/ som tilforn vaar omtalet/ wi i disse S: Pouels ord til de Thessalonicker haffue at acte/ er/ huorledis det skal gaa til/ naar

Men-

Menniskens Legeme skulle staa op. Der om taler Apostelen oc siger saaledis: Dette sige wi eder som HERRENS Ord / at wi som leffue oc offuerbliffue vdi HERRENS Tilkommelse / skulle icke komme før end de der soffue. Thi HERREN selff skal komme ned aff Himmelen / met it Anskrig oc offuer Engels røst / oc met Guds Basune / Oc de Døde i Christo skulle først opstaa. Der effter skulle wi som leffue oc offuerbliffue / ryckis til lige bort met dem vdi Skyerne / mod HERren i Lucten.

Met disse Ord bescriffuer oc affmaler / S: Pouel vore Legemis Opstan=

standelse met alle sine Vilkaar/Oc eff-
terdi at der ellers ingen sted / vdi den
gantske hellige Scrifft / findis nogen
saa klar Bescriffuelse der om / som her
i denne sted / da er denne Bescriffuelse
diß ydermere værd at acte / som S:
Pouel besynderlige for alle andre er
obenbaret / Huorfaare hand ocsaa i
sin første Epistel til Corintherne / i
det xv. Capit: kalder det en hemelig
Ting / som icke huer mand er obenba-
ret Oc paa det / at ingen skal tuile
der paa / som det skulde vere falskt oc
wuist det hand siger / saa som nogen
Drøm eller Menniskelig dict oc paa-
fund / da siger hand sig vdi saadan en
merckelig oc victig Handel / som er
Kiød oc Blod aldelis wtrolig / intet at
ville tale aff sig selff / eller effter no-
get Menniskis sagn oc dict / Men
hand vil tale HERRENS
Ord / som hand vilde saa sige : J
maa

maa stadelige oc tryggelige forlade eder der til / at det er saa som ieg vil sige eder / oc det skal visselige saaledis gaa til / Thi ieg haffuer icke spundet det aff mit eget Hoffuet / eller diet det aff mine Fingre / icke heller hørt eller lært det aff noget Menniske / Men ieg haffuer anammet oc lært det aff vor HERRE JEsu Christo selff / Huilcken ocsaa i sin Liffs tid her i Verden selff haffuer meget predicket oc lært om Opstandelsen / oc den Yderste dag / saa som Matthei xxiiij. Luce xvij. Johannis v. vj. oc xj. Capit : oc mange andre steder / Men ingen sted haffuer hand det saa aldelis klarlige vdtryckt oc bescreffuet / som hand mig det haffuer obenbaret / vil Paulus sige.

Derfaare skulle wi her aff lære / at alt det som den hellige Apostel Paulus enten her / om Legemens Opstandelse/

delſe / eller andre ſteder / om andre vor Chriſtelige Troes Artickle / ſcreffuet oc lært haffuer / det ſkulle wi anamme / tro oc forlade oſſ til / at vere ſaa i ſandhed / Lige ſom de hellige Propheters oc Patriarchers / Ja lige ſom vor HERRIS JEſu Chriſti egne Ord.

Wi ſom leffue oc offuerbliffue (ſiger hand) i HERRENS Tilkommelſe / ſkulle icke komme før end de der ſoffue. Dette ſiger Apoſtelen / paa det / at efftErdi wi icke alle kunde leffue til den yderſte Dommedag / men mange tilforne dø hen / oc raadne i Jorden / wi da icke ſkulde haffue oſſ at befrycte / at wi icke ſkulde bliffue delattige i Opſtandelſen / Men de alene ſom da paa den tid leffue / naar Chriſtus kommer til Doms / enten da alene oc

ne oc

ne/ oc icke de som før ere hen døde/ skul-
de opstaa / eller oc haffue nogen syn-
derlig fordeel for de andre. Der imod
siger S: Pouel ney / at de ene skulle
icke mindre vere delactige i Opstan-
delsen end de andre.

Aff disse Ord lære wi / først at
naar CHristus kommer at sætte sin
sidste oc yderste Dom / da skulle icke
alle Menniske vere tilforn hen døde
aff Verden / Men mange Tusinde
Menniske skulle paa den dag leffue/
huilcket wi ocsaa vdi vor Christelige
Tro bekiende / der wi saa sige:
**Hand skal komme at dømme/
Leffuendis oc Døde.** Oc vor
HERre JEsus Christus ocsaa selff
siger/ Matthei i det xxiiij. Capit: met
disse Ord: **Lige som det vaar i
Noe tid / saa skal oc Menni-
skens Søns Tilkommelse vere.**

Thi lige som de vaare i de dage for Syndfloden / De ode / de drucke / de toge til ecte / oc lode sig tage til ecte / Indtil den dag der Noe gick ind i Arcken / oc de actede det icke indtil Syndfloden kom / oc tog dem alle bort. Saa skal oc Menniskens Søns Tilkommelse vere. Da skulle tho vere paa Marcken / Den ene skal anammis / oc den anden skal forladis. Tho skulle male paa en Mølle / den ene skal anammis / oc den anden skal forladis.

Dernæst haffue wi her aff at lære / at intet Menniske skal haffue nogen fordeel for det andet / saa meget som Opstandelsen vedkommer / Men det

det skal gielde alle Menniske lige me-
get. Det Menniske som haffuer lig-
get vdi Jorden i fire eller fem tusinde
Aar / skal staa saa tilige op / som den
der allersidst skal dø i Verden. Der-
faare ligger der ingen mact paa/ naar
it Menniske døer / der som det ickon
døer vel / vdi en stadig Tro oc HEr-
rens fryct.

OC saa haffue wi vel oc grandgibeli-
ge her at acte / at Paulus siger:
Wi som leffue oc offuerbliffue /
hand siger icke de / som leffue / men
wi / som hand vilde der met mene sig
selff / oc de vdi Thessalonica / der hand
screff disse Ord til / at skulle leffue paa
den Dag / der Christus skulde komme
til Doms / Endog wi vide at Paulus
for femten hundret oc ti Aar siden
(nu wi scriffue Guds Søns Aar /

M. D. lxxx.) bleff for Christi Naffns bekiendelsis skyld / vnder den Tiran / Keyser Nero / Halshuggen i Rom / den xxix. dag Junij. Paa huilcken dag mand meen at S: Peder ocsaa skulde bleffuet Kaarssfest: Oc de som Paulus screff disse Ord til / ere ocsaa lenge siden døde oc raadne / Alligeuel siger Paulus / om sig oc dem: Wi som leffue / etc. Met disse Ord vilde hand opuecke de Thessalonicker / at de skulde vere Aaruagne / oc huer dag foruente HERRens Tilkommelse / oc paaminde baade dem oc alle Christne / at de icke skulle sætte sig nogen lang oc viss tid for / huercken om deris Døds stund / eller om Dommedag. Thi endog det er vel troligt / at Paulus / aff Guds obenbarelse ocsaa vel viste / at Christus icke strax i hans Liffs tid skulde komme til Doms / Men Verden skulde

lenger

lenger staa / dog vilde hand lære den Christne Kircke / at hun huer dag oc altid skal vere beredt oc haffue sine Lamper tende / at gaa vd imod Brudgommen / naar hand kommer / saa som der ydermere giffuis Aarsage at tale der om / i den Lærdom om Dommedag.

Fremdelis / i det at Paulus siger: HERREN selff skal komme ned aff Himmelen / met it Anskrig oc offuer Engels røst / vil hand gienskyde oc borttage oss denne tancke / oc omsorge / om det oc skulde kunde vere muеligt / at det skulde kunde ske oc gaa for sig / alt det som Scrifften siger at høre til Legemens Opstandelse / oc den yderste Dommedag / som er / at den store oc mectige Bygning / Himmel oc Jord / som i saa lang ædelig tid haff-

uer staaet ved mact / skal saa hasteligeoc snart nederbrydis/ ødeleggis oc fornyes : Alle de Døde som nogen tid haffue leffuet i Verden/ oc i saa mange atskillige maade ere omkomne/ formedelst Siugdom/ Vand/ Ild/ vilde Diur oc Beest/ etc. Skulde bliffue leffuendis / oc komme frem hele oc haaldne / oc bliffue wdødelige / oc alle Menniske oc Dieffle skulde da saaledis endelige dømis / at der skal bliffue en euig Skilsmisse / oc ingen from oc retsindig skal da bliffue wlønt / oc ingen wretfærdig oc wgudelig bliffue wstraffet. Huo som alt dette skal vdrette / hand maa haffue en wsigelig oc wendelig vijsdom oc mact.

Der til suarer S : Pouel her oc siger : Ja den mact oc velde haffuer vor kiere HERRE oc Frelsere Jesus Christus. Oc berømmer hand her oc priser saare høyt vor HERRIS

RIS

RJS Christi Maiestet oc Veldig-
hed / giffuendis tilkiende at det er han-
nem vel mueligt / Effterdi at hand
paa Dommedag / naar hand vil op-
uecke vore Legeme / icke aleniste vil
bruge oc vdskicke sine blotte Tienere
oc hellige Engle / Men vil selff kom-
me vdi sin egen Person / icke som en
Tienere / saa som hand kom første
gang hid til Verden / arm / fattig /
ælendig oc skrøbelig / at lide oc taale
for oss arme Stackarle / Men som en
veldig HERre / Derfor siger hand:
HERREN selff skal komme.
Lige saa mectig oc veldig skal hand da
komme i sin Guddommelige Mact
oc Maiestet / som hand kom der hand
skaffte Himmel oc Jord oc alle Crea-
tur / Ja met den samme Mact / oc
Maiestet / met huilcken hand selff stod
op aff Døde / oc offueruant Døden
oc alle Helffuedis Porte / oc nu siden-

 dis

dis hos sin almectigste Faders høyre Haand/ mectelige giør alle sine Fiender til sin Fodeskammel. Efftersdi da at hand er saa mectig/ at hand kand skabe oc giøre alting aff intet/ Hui skulde hand da icke ocsaa kunde opuecke de Døde/ oc giøre det til intet igien/ som vaar intet tilforn: Derfor siger ocsaa Paulus/ til de Philipper/ som før er omtalet/ at Christus skal forklare vore Legeme/ **Effter den Krafft/ som hand kand giøre sig alle ting vnderdannige.**

Christus siger ocsaa selff/ Matthei xxv. **Naar Menniskens Søn kommer i sin Herlighed/ oc alle hellige Engle met hannem/ Da skal hand side paa sin Herligheds Stol/ oc skulle forsamlis faar hannem alle Folck.**

Folck. Oc i det xxiiij. Cap: siger hand: De skulle see Menniskens Søn komme i Himmelens Skyer/ met stor Krafft oc Herlighed/ oc hand skal vdsende sine hellige Engle/ met en klar liudende Basune/ oc de skulle forsamle hans Vdualde aff alle fire Vær/ fra den ene ende paa Himmelen til den anden.

I det at Paulus siger/ at HERREN selff skal komme/ vil hand giffue tilkiende/ at Christus selff met sin egen røst vil opuecke de Døde/ som hand oc selff siger/ Johan: v. Capit: Den tid skal komme/ i huilcken alle de som ere i deris Graffuer/ skulle høre Guds Søns

 røst/

røst / oc de skulle gaa frem / De som haffue giort gaat / til Liffsens Opstandelse / Men de som haffue giort ont / til Domsens Opstandelse.

HVad middel hand ocsaa vil bruge til saadan Stormectig oc Maiestetisk gierning oc bestilling / siger ocsaa Paulus her / at hand skal komme met it Anskrig / oc offuer Engels røst / oc met Guds Basune. Denne offuer Engels røst er icke andet en Christi egen røst / som nu sagt er / Men at Paulus her neffner Anskrig oc Basune / vil hand opheffue oc prise Christi røst oc Maiestet / oc tager her en Lignelse aff Krigsførster / Lige som de met deris Skyt / Trometer / Allarrum / Anskrig

skrig oc Raab / storme til Slot oc Steder / offueruinde oc indtage dem: Lige saa skal Christi røst giøre oc vdrette det altsammen paa Dommedag / Først skal hun som en Bysse oc allergrueligste oc forfærdeligste Tordenslag / saadant som aldrig er hørt / fra Verdens begyndelse / gaa igiennem Himmel oc Jord / oc sla det altsammen i en hob / oc optende det met Ild / saa at Himmel oc Jord skal forgaa aff saadant Bulder / oc Elementerne skulle smelte aff Hede / oc Jorden met alt det der vdi er skal opbrendis / som S: Peder siger / i sin anden Epistels iij. Capit: Der effter skal hand met sin Tromete oc Basune opuecke alle Menniske / oc giøre de Døde leffuendis / oc kalde dem frem vdi Liuset.

Naar nu de Døde ere opstaane / oc alt det som nu er omtalet / er haste-

lige

lige gaaet for sig / saa skulle da de som paa den Dag leffue paa Jorden / oc saa hastelige i it Oyeblick omuendis / som Paulus siger / vdi den første Epistel til Corintherne / met disse Ord: See ieg siger eder en hemelig ting. Wi skulle icke alle soffue / Men wi skulle alle foruendis / Oc det skal skee hastelige vdi it Oyeblick / i den sidste Basunis tid. Thi Basunen skal liude / oc de Døde skulle opstaa wforkrenckelige / Oc wi skulle foruendis. Thi dette forkrenckelige skal føris i det wforkrenckelige / Oc dette dødelige skal føris i det wdødelige. Oc naar de som leffue / saaledis ere foruende / skulle de allesammen til lige opryckis

ryckis

ryckis i Lufften oc Skyen / imellem Himmel oc Jord/ imod vor HERRE Jesum Christum/ som da skal side paa en herlig huid Stoel/ som S: Hans i sin Obenbarings xxj. Capit: siger. Naar dette altsammen er skeet/ skulle ocsaa paa det sidste de fordømde oc Diefflene komme frem met / oc staa paa den venstre side / nedre paa Jorden / sorte oc grumme / slemme oc ildeholdne / hylendis oc grædendis / for de skulle lide Pine / oc den euige Forderffuelse / som Paulus siger / i den anden Epistel / til de Thessalonicker / vdi det første Capit: oc S: Hans siger i sin Obenbaring i det xiiij. Capit : at de skulle dricke aff Guds vredis Vin / som er iskenckt oc klart i hans vredis Kalck / oc de skulle Pinis met Ild oc Suoffuel / faar de hel-

lige

lige Engle / oc faar Lammet / Oc deris Pinis røg skal opfare fra Euighed til Euighed / oc de haffue ingen ro / huercken dag eller nat. Oc Christus siger selff / Matthei vdi det xxv. Capitel : at de skulle gaa i den euige Pine / Men de Retfærdige i det euige Liff. Dette er nu enfaaldelige meningen / huorledis det skal gaa til / Naar Menniskens Legeme skulle opstaa.

Om det fierde.

Det fierde oc sidste stycke er / Huorledis det skal siden gaa til met alle Gudfryctige oc Christne Menniske / effter Opstandelsen / oc den yderste Dag. Der om taler ocsaa Pau-

Paulus met faa Ord / oc siger: Oc wi skulle altid bliffue hos HERREN. Huorledis det skal gaa met de Wgudelige / taler Paulus her intet om / thi hand haffuer alenistе taget sig for / at ville trøste Gudfryctige Menniske / som for deris Venners Død oc Affgang ere bedrøffuede / De Wgudelige taler hand intet om / Men alenistе om de Gudfryctige / oc siger at de skulle altid oc euindelige bliffue hoss den HERRE JEsum Christum / at huor hand er / der skulle de ocsaa vere / som hand selff siger vdi Euangelio.

Met disse Ord stadfester Apostelen den offuermaade trøstelige Artickel / vdi vor Christelige Troes bekiendelse / som saa liuder: Jeg troer det euige Liff. Vdi huilcket

Gud

Gud skal vere alting i alle / huor de Gudfryctige oc Vdualde skulle haffue en fuldkommen Retfærdighed / Wskyldighed oc Wdødelighed / oc skue den HERRE Christum / met sin Fader oc den hellig Aand / Ansict fra Ansict / oc sec vor HERRIS JESV Christi Herlighed / hos hans Faders høyre Haand / oc skulle bliffue hans herlige forklarede Legeme lige / regere met hannem / oc haffue Herredømme offuer alle Dieffle; oc wgudelige Menniske. Wi skulle da vere opfylte met fuldkommen Vijsdom / Herlighed / Retfærdighed oc Glæde / Himmel oc Jord skal da staa oss oben for / met all Fryd oc Lyst / meget skønere oc herligere / end det første Paradis / at wi skulle kunde vere huor wi ville vere. Der skulle wi kiende de hellige Engle / de hellige Patri-

archer /

archer / Propheter / Apostler / Martirer oc alle Christne / snacke oc tale met dem / oc haffue en euig fryd tilsammen. Der skulle wi ocsaa kiende vore affdøde Venner / oc wi met dem / oc de met oss skulle haffue saadan Glæde i Gud / at aldrig noget Øye haffuer nogen tid seet / eller noget Øre hørt saadan Glæde / som Paulus siger / aff den Prophete Esaia / Ja det er aldrig kommet i noget Menniskis Hierte / huad Gud haffuer beredt sine Vdualde / som hannem elske.

OC saadan Herlighed oc Glæde / siger Paulus / skal icke vare en dag to eller tre / eller nogle faa Aar / oc siden faa ende / saa som Kong Assueri store Giestebud / det varede for de store Herrer / i hundrede oc firesinds tiue dage / oc siden der effter

ter for den Menige Almue i siu dage / oc fick siden ende / Men denne Glæde skal altid vare oc aldrig faa ende til euig tid / Thi Paulus siger / at wi skulle Altid vere hos HERREN. Mand kand ocsaa her vdi Verden bliffue ked oc mæt aff gode dage / som mand siger / Thi denne Verdslige Vellyst oc Glæde / skader Legemet mere end hun gaffner det / Men hin Glæde oc Lyst / som wi hidset skulle haffue / den skulle wi aldrig kedis vid / men Fryden oc Glæden skal bliffue io lenger io kierere vden all affladelse til euig tid.

Den euige tid pleyer mand saaledis at affmale Børn oc enfaaldigt Folck / at mand diss bedre kand giffue dem Aarsage / til at betencke den lange oc wendelige tid / vdi huilcken mand skal leffue oc aldrig dø / enten i

ten i euig oc wſigelig Glæde / ſom nu ſagt er / eller oc i euig oc wſigelig Pine / vden nogen leſkelſe eller huſualelſe. Der ſom all den gantſke Verden (ſiger mand) vaare vdi it Sandbierge / oc vaare ſaa høyt at det kunde naa op til Himmelen / maatte io ingen andet ſige / end det io vaare it wſigelige ſtort Bierge / Oc der kunde nu ſkickis en Ful / ſom huert tuſinde Aar kunde hente it Korn der fra / indtil det bleffue ſlæt bort hent / da kunde det end da en gang faa ende / dog det vilde vare mange wſigelige oc wbegribelige tuſind maal tuſind / tuſind Aar. Men euig tid er ſaadan en tid der aldrig faar ende. Derfor er det tid oc oſſ ligger ſtorlige mact der paa / at wi her i Verden / vdi denne forgengelige tid ſaa ſkicke oſſ / at wi i den euige wendelige tid kunde vere hoſſ

T ij Gud /

Gud / oc hans deylige Engle i Glæ-
de / oc icke hoss de slemme sorte oc
grumme Dieffle / met den rige
Fraadsere / oc alle Tiranner vdi
Helffuedis piné.

Endelige besluter Apostelen sin
Tale / oc dette fierde Capitel / saa
sigendis: **Saa trøster eder met
disse Ord iblant huer andre.**
Her met vil hand lære oss den rette
brug / huorledis alle Christne skulle
bruge den Lærdom om Legemens
Opstandelse / oc Christi Tilkom-
melse / som er / at mand der met skal
trøste sig / vdi alle Fristelser / Sor-
ge / Gienuordighed oc Modgang.
CHristus siger ocsaa hoss Lucam /
der hand taler om sin sidste Tilkom-
melse / oc de Tegn som der skulle
gaa for. **Naar saadant begyn-**
der

der at ske / da opløffter eders Hoffuet / oc vider at eders forløsning stunder til. Hand vil icke at wi skulle side oc henge met Hoffuedet / sucke oc sørge / Men see op at / oc vide at wi da skulle forløsis aff all Modgang oc forfengeligheds tieniste. Oc endog at Paulus i begyndelsen paa disse Ord giffuer tilkiende / at hand vil met denne trøstelige Artickel om Legemens Opstandelse / giffue alle dem Mod oc Trøst / som miste deris Venner / at de der met skulle trøste dem / oc icke sørge / som Hedninge der haffue intet Haab : Saa tager hand det dog her igien / met faa ord / oc giør en Formaning til alle Christne / at de ibiant huer andre / skulle der met trøste sig.

Hand vil oc her met / at wi icke skulle lade det vere nock / at wi kunde høre den Lærdom om Legemens Opstandelse / aff Predickeren / eller læse den i vore Bøger / oc vide hannem / Men at wi ocsaa alle iblant huer andre / oc huer for sig / skulle trøste oss der met / i huad oss tilkommer / oc kand tilfalde.

SAa skal da denne trøstelige Lærdom om Legemens Opstandelse / vere oss en almindelig Lægedom / vdi all Bedrøffuelse / Siugdom oc Modgang / Sorge oc Elendighed / oss kand i denne Verden tilfalde / at wi tencke at wi icke ere for den Sag skyld skaffte oc fødde / at wi aleniste skulle leffue her i Verden / i dette dødelige oc forgengelige Liff / som er fult aff Jammer oc all Wlycke / oc endelige siden omkomme oc

me oc bliffue i Døden / Men at vor Siæl skal anammis oc føris i Guds Haand / naar hun vdfar aff Legemet / oc der vere hos hannem til Dommedag / oc Legemet skal siden opreysis aff Jorden / oc leffue met Siælen hoss Gud i Glæde. Saa trøstede den arme skurffuede oc skabbede Job sig / der hand sad saa fuld aff Bulder oc Saar / at der vaar intet helt paa hans gantske Legeme / fra hans Jsse / til hans Suange / oc haffde der til mist alt sit Gods / alle sine Børn / alle sine Venner / oc in Summa / alt det hand skulde haffue gaat aff paa Verdens vegne / da saa hand hen til Opstandelsen / oc der met trøstede sig som før er omtalet.

For det andet skal denne Lærdom om Opstandelsen / formindske

vor Sorge / som wi faa aff vore Venners dødelige Affgang / effterdi at Opstandelsen skal faa oss igien / det som Døden haffuer taget oss fra / huilcket ocsaa før er omtalet.

For det tredie skal denne Lærdom / ocsaa vere vor Trøst imod Døden oc Dødsens farlighed / Saa som vor HERRE JEsus Christus selff i Vrtegaarden i sin bangshed trøstede sig der met / oc sagde derfor til sine Disciple: **Effter at ieg er opstaaen / vil ieg gaa for eder til Galileam.** Oc vdi den anden oc tiuende Psalme / der hand taler om sin haarde oc forsmædelige Død hannem faarestod / seer hand ocsaa hen til Opstandelsen / oc siger / at hand vil Predicke sin Faders

Naffn

Naffn for sine Brødre / oc prise hannem i den Christne Menighed / effter / at hand er opstaaen aff Døde. Saa skulle oc wi giøre paa vor Sotteseng / oc vdi vor Døds stund / trøste oss der met / at wi icke skulle bliffue i Døden / men skulle opstaa igien. Paa dette Haab ere saa mange Christne gladelige gaane til Døde.

Oc naar wi komme til Siuge Folck / da skulle wi idelige oc gierne holde dem denne Artickel for / oc bede dem tencke paa hannem / oc der hos den som gaar næst for hannem / som liuder om Syndernis forladelse / ocsaa den der følger næst effter hannem / som liuder om det euige Liff. Thi vdi disse tre Artickle / som er / Jeg troer Syndernis forladelse / Legemens Opstandelse / oc

det euige Liff / haffue wi den største Trøst / der mand nogen sted kand bekomme / for it Menniske som ligger paa sit yderste / Aldrig kand mand faa nogen større / vissere oc bestandigere Trøst end denne er.

Endelige skal denne Lærdom om Opstandelsen / ocsaa vere oss en paamindelse / om den Aandelige Opstandelse / at wi skulle huer dag / dødø / dræbe oc dempe den gamle Adam / opstaa aff Synden / oc vandre i it nyt Leffnet. Derfor siger ocsaa Paulus / vdi sin Epistel til de Romere / vdi det siette Capitel: **Lige som Christus opstod fra de Døde /** (oc wi ocsaa paa Dommedag skulle opstaa aff Døde /) **Saa skulle wi ocsaa vandre**

vdi it nyt Leffnet. Huo som saaledis opstaar Aandelige her vdi Verden aff Synden / oc bliffuer i Guds fryct varactig indtil Enden / hand skal ocsaa paa den yderste Dag opstaa til Himmerigs herlighed oc glæde./ som ocsaa Johannes siger / vdi sin Obenbaring / i det tiuende Capit: Salig oc Hellig er den som haffuer del vdi den første Opstandelse / Offuer saadanne haffuer den anden Død ingen mact / Men de skulle vere Guds oc CHristi Prester. Lader oss derfor daglige legge vind paa / at haffue laad oc del i denne første Aandelige Opstandelse / som er / at opstaa aff Synden / Oc det skulle wi betencke / saa tit som

som wi læse den Artickel i vor Christelige Tro / om Legemens Opstandelse / Saa bliffue wi fri fra den anden oc euige Død / saa at den skal ingen skade eller forfang giøre oss / Men wi skulle leffue met GUD / oc vere hans Prester / oc Vdualde besynderlige kiere Folck / som skulle i det euige Liff / til euig tid vden affladelse / met de hellige Engle siunge hannem loff / prijss / heder oc ære / oc met Cherubin oc Zeraphin sige : Hellig / Hellig / Hellig / est du HERRE Gud Zebaoth. Den samme HERRE Gud / Fader / Søn oc hellig Aand / som er en euig wendelig GUD / regere oss alle met sin værdige hellig Aand oc Naade / at wi effter hans Bud oc Vilie / daglige maatte opstaa aff Synden / oc

oc leffue her saaledis / at wi ocsaa i den Legemlige Opstandelse / icke skulde staa op til Dommen / men til Liffuet. Hannem skee loff / ære oc prijs vdi all Euig-
hed / Amen /
Amen.

Prentet i Kiøbenhaffn/ hos Andream Gutteruitz.

Paa Baltzer Kausis/ Borgeris oc Bogeførreris der sammesteds Bekaastning.

Oc findis hos hannem til kiøbs.

ANNO

M. D. LXXXI.

